

Letnik VI.

DRUŽINSKI LIST S PODOBAMI

1925, št. 7.

Krištof Dimač.

Spisal Jack London. — Iz angleščine prevel France Magajna.

8. Kako so obešali Jurija Kultusa.

Pot je vodila strmo navzgor po globokem, prhkem snegu, ki še ni bil razoran od sani ali pogažen od mokasinov. Dimač, ki je šel na čelu, je tlačil krhke kristale s svojimi kratkimi krpļami. To delo je zahtevalo močnih pljuč in krepkih mišic in Dimač je delo vršil z vsemi silami svojega telesa. Za njim je šlo po snegu, ki ga je steptal, šest velikih psov in napenjalo vrv, za katero so bile privezane sani. Iz gobcev in nosnic se jim je kadila para, ki je pričala o njihovem naporu in o hudem mrazu. Med zadnjim psom in sanmi se je mučil Čok. Ravnal je sani in pomagal psom vlačiti. Vsake pol ure sta se Dimač in Čok menjavala, zakaj gaziti sipki sneg je bilo težje nego uravnati sani.

Vprega je bila spočita in močna. Pot je bila narporna in je zahtevala mnogo truda. Trebalo je delati zimsko gaz preko prelaza. Bila sta zadovoljna, če sta na tem težavnem kosu poti delala po deset milj na dan. Prizanašala sta sebi in živalim kolikor mogoče, vendar sta vsak večer do kraja izmučena zlezla v spalno kožuhovino. Bil je že šesti dan, odkar sta se poslovila od živahnega taborišča Mucluc na Yukonu. Prva dva dni sta potovala po izhojeni gazi gori po Losjem potoku in sta z naloženimi sanmi napravila petdeset milj. Tretji dan sta prišla do celega snega. Bilo ga je štiri čevlje na debelo. Pa ni bil pravzaprav sneg, ampak suha sipa iz samih ledenih kristalov. Tako malo so bili sprijemljivi ti kristali, da so prhnili v zrak kakor zrnca sladkornega zdroba, kadar je kdo brcnil vanje. Tri dni sta se mučila po potoku Minnow in prepotovala samo trideset milj. Med tem

časom sta prekoračila tudi vrsto nizkih hrbtov, ki so ločili razne potoke, tekoče proti jugu v reko Siwash. Zdaj pa sta se pehala preko visokega prelaza mimo Bald Buttesa. Z vrha se bosta spustila v dolino Ježevega potoka in po njej prišla do srednjega teka Mlečne reke. Više gori ob Mlečni reki — jima je bilo rečeno — ležijo bogati skladi bakra. Njun pravi cilj pa je bil hrib čistega bakra. Rekli so jima, naj pol milje od tistega mesta, kjer Mlečna reka prišumi iz globoke soteske in se razlije po gosto zarasli gozdni dolini, kreneta na desno v dolino potoka, ki se tam izteka. Čim ta hrib zagledata, ga bosta spoznala. Enooki Mc Carthy jima je kraj natančno opisal. Zgrešiti ni bilo mogoče. Seveda — če Mc Carthy ni lagal.

Dimač je stopal na čelu. Pritlikavi, raztreseni borovci so postajali čedalje bolj krnjasti in čedalje bolj redki. Dimač je došel do suhega borovca, ki je stal baš nad potjo. Besed ni bilo treba. Le pogledal je tovariša in Čok mu je prikimal ter psom zaklical stoj. Ko so razumne živali opazile, da je Dimač vzel sekuro in napadel suhi borovec, in ko so začutile, da jih je Čok začel odpregati, so legle na sneg, se zvile v klopko in ovile košate repove okoli nog ter injastih smrčkov.

Moža sta delala hitro in spretno, izučena po dolgoletni izkušnji. V izpiralni ponvi, v kotliču za kavo in pa v piskru za kuho so se kmalu jeli taliti sneženi kristali. Dimač je potegnil iz sani obilno kepo že kuhanega, a tedaj zmrzlega fižola, ki je bil na gosto pomešan s kosci svinjine in slanine. Kakor bi drva cepil, je odkrhnil s sekuro par kosov in jih položil

v pekvo tajat. Zmrzle suharje iz kislega testa je tudi primeknil k ognju gret. In komaj je preteklo dvajset minut, odkar sta se ustavila, je bila jed že pripravljena.

»Kakih štirideset pod ničlo bo,« je momljal Čok, ko si je mašil usta s fižolom. »Pravim, upam, da ne bo postalo mrzlejše in tudi ne toplejše. Takole vreme je za pot najpripravnejše.«

Dimač ni odgovoril. Usta je imel polna fižola in čeljusti so mu brezhbno delovale. Mimogrede se je ozrl proti vodilnemu psu, ki je ležal par korakov vstran. Ta sivi, z injem obdani volk je zrl proti njemu z neskončnim hrepenenjem, kakršno je tako pogostoma opaziti v očeh severnih psov. Dimač je dobro poznal ta pogled in nikoli ni mogel povsem premagati njegovega neizmerne čaru. Nema, toda neizrekljivo silna prošnja je sevala iz teh oči. Kakor da bi se hotel otresti tega dojma, je postavil na tla krožnik s fižolom in posodico s kavo, odšel k sanem in začel odpirati vrečo s posušenimi ribami.

»Hej!« je zaklical Čok. »Kaj pa nameravaš?«

»Nameravam prelomiti vse zakone, postave, običaje in izročilo,« je odvrnil Dimač. »Nameravam nakrmiti pse sredi pota — samo ta bart. Danes so se izmučili do skrajnosti in od tu do vrha je še dokajšen kos pota. Vrh tega pa mi je tukajle Svetlín s svojimi očmi pripovedoval neverjetna in neizrekljiva čudesa.«

Čok se je nejeverno zasmel. »No, le razvadi jih. Kmalu jim boš začel piliti nohte. Priporočam ti blagodišeča mazila in električno masiranje. Ni ga boljšega za pse. Včasih jim tudi turška kopel jako koristi.«

»Tega nisem storil še nikoli,« se je branil Dimač. »In tudi nikoli več ne bom. Tokrat pa bom. Muha, saj veš.«

»Slutnja, si hotel reči. Če je slutnja, tedaj pa kar stori, kar nameravaš.« V Čokovem glasu je zvenelo odobravanje. »Človek mora slutnje vedno ubogati.«

»Ni slutnja, Čok. Svetlín se je nekako vrnil v mojo domišljijo. S tistimi svojimi očmi mi je v eni minuti povedal več, nego bi me naučile knjige v tisoč letih. V njegovih očeh je kar gomazelo življenjskih skrivnosti. Samo eno me jezi. Čisto malo je manjkalo, da bi jih bil doumel, pa jih vendar nisem. Za stezaj roke sem bil od velike modrosti, pa vendar nisem nič modrejši nego prej.« Pomolčal je nekoliko in potem dodal: »Saj to se ne da dopovedati. Le eno ti rečem, da so se v teh pasjih očeh iskrili nešteti odgovori na vprašanja, kaj je življenje, razvoj, zvezdna megla, svetovni sok in vse ostalo, do pičice vse.«

»Kaj neda, če vse to prekuhamo v preprost človeški jezik, se pravi, da te je obšla neka slutnja,« je silil Čok.

Dimač je vrgel vsakemu psu posušenega lososa in zmajal z glavo.

»Le verjemi mi, da je tako,« je trdovratno rinil Čok. »Seveda, slutnja te je obšla. Preden se bo storil

mrak, se bo nekaj pripetilo. Boš videl, če bo moja veljala. In tiste ribe, ki si jih zmetal psom, nama bodo še navzkriž hodile.«

»To mi boš moral šele dokazati,« je rekel Dimač.

»Ne, ne bo treba. Današnji dan bo že sam poskrbel za to in ti bo vse lepo dokazal. Poslušaj me, da ti nekaj povem. Še mene je zdaj obšla slutnja, ki se je gotovo porodila iz tvoje. Stavim enajst unč zlatega prahu proti trem navadnim zobotrebce, da se bo nekaj zgodilo. Kadar mene obide slutnja, se ne ustrašim nobene stave.«

»Veš kaj,« je predlagal Dimač, »ti stavi zobotrebce, jaz bom pa unče.«

»Nak. To bi bil čisto navaden rop. Dobil bom, pa če se veš svet podere. Dobro vem, kdaj me slutnja poščegeta. Preden bo tega dneva konec, se bo nekaj zgodilo in tiste ribe nama bodo še račune križale.«

»A, vraga,« je rekel Dimač zaničljivo, hoteč končati besedni boj, ki ga je dolgočasil.

»Nič ne maraj, saj ga bova videla, tvojega vraga,« je odvrnil Čok. »Še enkrat stavim enajst unč zlata proti trem zobotrebce, da bova še danes imela vraga na vratu.«

»Velja,« je sprejel Dimač.

»Dobro,« se je veselil Čok. »Jutri dobim tri zobotrebce iz kurjih peres.«

Eno uro pozneje sta srečno prekoračila prelaz, se nato spustila navzdol mimo Bald Buttesa skozi ostro zavito sotesko, odtam naprej pa sta jo usekala po gladki, strmi rebri, ki je padala v Ježev potok. Čok, ki je hodil na čelu in delal gaz, se je nenadoma ustavil, Dimač pa je zadržal pse. Navkreber proti njima je lezla redka vrsta človeških bitij, raztegnjena četrť milje na dolgo.

»Kakor pri pogrebu gredo,« je omenil Čok.

»In psov nimajo,« je dodal Dimač.

»Par mož vleče sani.«

»Ali vidiš tistega, ki je padel? Čok, nekaj se je zgodilo. Najmanj dvesto jih je.«

»Vidim, in vsi se opotekajo, kakor da so do kraja izmučeni. Glej, že drugi se je zgrudil.«

»Cel indijanski rod je skupaj. Tudi otroci so med njimi.«

»Dimač, dobil sem,« je izjavil Čok slovesno. »Slutnja je slutnja in kdor jo ima, ta zmağa. Le poglej jih, kakor mrličji se pomikajo.«

Ko so ju Indijanci zagledali, so zagnali krik veselja in pospešili korake.

»Čisto onemogli so,« je mrmral Čok. »Glej jih no, padajo kakor muhe.«

»Le poglej, kakšen obraz ima prvi,« je rekel Dimač. »To je glad. Pse so že pojedli.«

»Kaj bova storila? Kazalo bi jo popihati.«

»Sani in pse pa v nemar pustiti, kajne?« je karajoče vprašal Dimač.

»Če ne zbeživa, naju bodo pa pojedli. Lačni so dovolj. No, ti stara trska, kaj je s tabo? Ne oziraj se mi tako lakomno na tistega psa! Ni še zrel za lonca, razumeš?«

Prvi došleci so rinili k njima vzdihovaje in jadicovaje v nekem neznanem žargonu. Za Dimača je bil ta prizor nov in grozen. Pred seboj je videl sliko nepopisnega glada. Obrazi teh nesrečnikov s kotanjastimi lici in napeto, prosojno kožo so spominjali na lobanje. Vedno več jih je prihajalo, tako da se naposled skoro nista mogla geniti med njimi. Njih oblačila iz usnja in kožuhovine so bila raztrgana in razrezana in Dimač je takoj razumel, zakaj, ko je na hrbtu neke ženske zagledal dete, ki je sesalo kos umazane kože. Opazil je še drugega otroka, ki je neprestano žvečil kos sirovega usnja.

»Stran od tam! Nazaj!« je rjul Čok v svojem jeziku, ko je videl, da tista mrvica indijanščine, ki jo je znal, ne zaleže nič.

Moški, ženske in otroci so se opotekali na tresočih se nogah in mrzlično silili proti sanem. Padali so od slabosti na tla. V očeh pa jim je žarel divji ogenj poželenja po jedi. Neka žena se je prerinila naprej in se za Čokovim hrbtom z razprostrtimi, grabječimi rokami vrgla na sani. Sledil ji je star Indijanec in s trepetajočimi prsti poskušal razvezati vezi na saneh, da bi dosegel živež. Za njim je planil mlad človek z nožem v roki. Dimač ga je prestregel in vrgel v gnečo nazaj. Tedaj je navalil ves trop in začel se je boj.

V začetku sta Dimač in Čok napadajoče samo odrivala. Kmalu pa sta morala pograbit bičevnike in si pomagati s pestmi. V ozadju so pa stale ženske z otroki in jokale in tulile na vse pretege. Že na kakih dvanajstih krajih so bile vezi na saneh prerezane. Moški so se plazili po trebuhu k njim, ne oziraje se na sunke in brce. Take sta morala pobrati in jih vreči nazaj. Tako onemogli so bili, da so padali na tla ob najrahljšem sunku. Navzlic svojemu obupnemu stanju niso poskusili napasti njiju dveh, ki sta branila sani. Le skrajna onemoglost Indijancev je bila kriva, da niso pomandrali obeh braniteljev. Komaj pet minut je trajal boj, pa se je stena napadajočih Indijancev spremenila v kopice jokajočih, kričečih in tožečih mož, žena in otrok, katerih oči so bile uprte na sani, kjer je bil skrit živež, vir življenja, in katerim so se ob misli na ta živež iz ust cedile sline.

»Molčite! Za božjo voljo, molčite vendar!« je kričal Čok in si zatiskal ušesa. »Ah, to bi ti rad, kaj?« je vzkliknil, ko je planil naprej in z nogo izbil nož iz rok mladeniča, ki se je bil priplazil po trebuhu in baš nameraval prvemu psu prerezati vrat.

»Strahota!« je mrmral Dimač.

»Ali mi je pa vroče!« je odvrnil Čok, ko je rešil psa. »Prav pošteno se potim. In zdaj? Kaj naj napraviva s to bolnišnico?«

Dimač je skomizgnil. Odgovor na Čokovo vprašanje pa se je sam od sebe ponudil. Priplazil se je k njima Indijanec, ki je upiral svoje edino oko v Dimača namesto v sani. V tem očesu je Dimač opazil boj med razumom in brezobzirnim hrepenenjem po hrani. Drugo oko je imel mož oteklo in zaprto in Čok se je spomnil, da ga je bil med pretepom sunil s pestjo v lice. Indijanec se je oprl na komolec in začel govoriti:

»Jaz Karluk. Jaz dober Sivaš. Jaz Bostonca razumeti. Jaz zelo lačen. Vsi zelo lačni. Jaz Bostonca

Le skrajna onemoglost Indijancev je bila kriva, da niso pomandrali obeh braniteljev.

razumeti, drugi vsi ne razumeti. Jaz zdaj jesti. Vsi zdaj jesti. Vsi kupiti jesti. Vsi imeti zlato zelo dosti. Mi ne imeti hrana. Poleti salmoni ne priti po Mlečna reka. Zima, karibo (črede severnih jelenov) ne priti. Ne imeti hrana. Jaz govorila ljudem. Mnogo Bostoncev priti v Yukon. Bostonec imeti mnogo hrana. Bostonec želeti zlato. Mi vzeti zlato, iti v Yukon, dati zlato, Bostonec dati hrana. Mnogo zlata imeti.«

Tresočih prstov je začel odpirati mošnjo, ki jo je vzel izza pasa.

»Preveč krika,« se je oglasil Čok. »Povej skvavam (ženam) in papusom (otrokom), naj si zatisnejo usta.«

Karluk se je obrnil in nekaj začel dopovedovati jokajočim ženam. Drugi moški, ki so poslušali Karluka, so se poveljevalno oglasili in polagoma je nastal mir. Karluk je preстал z odpiranjem mošnje in večkrat zaporedoma dvignil prste kvišku.

»Tako ljudje pomreti,« je rekel.

In Dimač, ki je štel njegove kretnje, je izračunal, da je petinsedemdeset članov tega rodu umrlo od lakote.

»Jaz kupiti živeža,« je rekel Karluk, ko je privlekel iz mošnje veliko kepo težke kovine. Drugi so ga začeli posnemati in kmalu spravili na dan podobne kepe. Čok se je zavzel.

»Za božji čas!« je vzkliknil, »Baker. Sirovi, rdeči baker! In ubožci mislijo, da je zlato!«

»To zlato,« je zaupno zatrdil Karluk, ki je očitno razumel zmisel Čokovega vzklika.

»In ubogi ljudje so vse svoje upanje stavili nanj,« je mrmral Dimač. »Poglej tisto kepo; najmanj štiri-deset funtov tehta. Več sto funtov teže so vlekli s seboj, ko niso imeli niti toliko moči, da bi vlekli sebe. Čok, morava jim dati hrane.«

»Hm! Sliši se lepo. Kaj pa najini računi? Imava vsak za mesec dni hrane, to je šestkrat trideset obedov, skupaj stoinosemdeset obedov. Tukaj pa je dvesto Indijancev, ki imajo pristen in popolnoma razvit tek. Kako, za zlomka, naj dava vsakemu vsaj en obed?«

»Imava še pasji živež,« je odvrnil Dimač. »Par sto funtov posušenih lososov tudi nekaj zaleže. Morava jih nahraniti, Čok. Ne vidiš, da čakajo rešitve od belega človeka?«

»Kajpada, v nemar pustiti jih ne smeva,« je Čok pritrdil. »Dvoje del bo treba storiti in eno je bolj nerodno ko drugo. Eden izmed naju mora odhiteti v Mucluc in takoj ustrojiti pomoč; drugi pa bo ostal tukaj, nadzoroval bolnišnico in čakal, da ga pojedjo. Ne pozabi, da sva do sem rabila šest dni, da sva izčrpana in da v manj nego treh dneh ni moči dospeti v Mucluc.«

Dimač se je zamislil in začel računati daljavo. Čez minuto je dvignil glavo in rekel: »Jutri zvečer bom tam.«

»Dobro,« je Čok veselo pritrdil, »jaz pa ostanem tukaj in se dam pojedti.«

»Toda vzel bom za vsakega psa po eno ribo in en obed zase.«

»Seveda, in presneto ti bo treba, če misliš dospeti v Mucluc jutri zvečer.«

Dimač je po Karluku pojasnil ves načrt. »Napravite ognje, dolge ognje, veliko ognjev. V Muclucu je mnogo Bostoncev. Še petkrat boste šli spat, pa bom prišel nazaj in prinesel mnogo hrane. Ta mož, njegovo ime je Čok, je moj dobri prijatelj. On ostane tukaj, on je poglavar. Razumete?«

Karluk je tolmačil.

»Vsa hrana ostane tukaj. Čok bo delil. On je poglavar. Razumete vsi?«

Karluk je znova raztolmačil in iz množice so se začuli vzkliki soglašanja.

Dimač je ostal in pomagal, dokler niso bile vse priprave končane. Tisti, ki so mogli, so šli iskat drv. Kmalu so bili napravljeni veliki indijanski ognji, ki so zadostovali za vse. Čok, ki mu je pomagalo nekaj Indijancev, se je lotil kuhanja. V roki je držal kratko palico, s katero je odbijal nestrpnosti. Ženske so v posodah vsake baže topile sneg. Najprej je vsak dobil košček slanine, nato pa žlico sladkorja, kar naj bi za prvo silo potolažilo njih volčji tek. Čok je stal sredi velikega kroga ognjev in nadzoroval kuhanje fižola.

»Takrat bo šele praznik, ko bodo mene kuhali,« je rekel odhajajočemu Dimaču. »Le dobro jo mahaj! Tja grede goni v skok, sem grede pa v dir. Jutri zvečer boš tam, za nazaj boš pa rabil najmanj tri dni. Jutri bodo pojedli poslednjo pasjo ribo in prihodnje tri dni niti mrvice ne bodo imeli za pod zobe. Samo to ti rečem, Dimač: brusi pete, dobro jih brusi!«

Navzlic temu, da so bile sani lahke — saj ni bilo na njih drugega kot šest suhih lososov, funt ali dva zmrzlega fižola s slanino ter spalna oprema —, Dimač nikakor ni mogel naglo potovati. Ne da bi sedel na saneh in priganjal pse k diru, še ob strani je moral teči in držati za ravnalno ročico. Vrh tega so že imeli za seboj pot celega dneva in zato je njemu in živalim manjkalo svežosti in gibčnosti. Ko je prešel prelaz in obrnil hrbet Bald Buttesom, je nastopil dolgi severni mrak.

Na drugi strani prelaza se je pot obrnila navzdol. Zato je potoval hitreje in semtertja je tudi skočil na sani in pogнал živali v dir. Zajela ga je tema in ga zapeljala v široko dolino, po kateri se je vlekel neznan potok in se zvijal v široki strugi, podobni podkvi. Da bi skrajšal pot, je vodil sani naravnost, tako da je nekaj časa vozil po eni, nekaj časa pa po drugi strani potoka.

Ko je nastopila črna tema, je Dimač spoznal, da je zgrešil pot. Po eni uri brezplodnega iskanja — toliko moder je vendar bil, da ni nadaljeval poti na slepo srečo — je naredil ogenj, vrgel vsakemu psu pol ribe in tudi sebi odmeril polovico deleža.

Zavil se je v odeje in legel k počitku. Preden ga je objel spanec, je še rešil uganko svoje zablode. Takrat, ko je prvič krenil po krajšnici od enega potokovega ovinka do drugega, je pot zgrešil. Prav tam se potok viliči in prava pot gre po sosednji strugi. Do nje je imel dobro miljo hoda. Ustavil se je torej ob glavnem toku, nekoliko niže od tistega mesta, kjer sta bila davi s Čokom prekoračila potok in po majhnem dotoku splezala na nizko sleme na drugi strani doline.

Ob prvem svitu se je napolnil, ne da bi zajtrkoval, po dolini navzgor ter našel izgubljen pot. Ne glede na to, da so tudi psi bili praznih želodcev, je Dimač brez oddiha gonil osem ur čez rob in glob in nazadnje zapeljal navzdol po potoku Minnow. Ob četrti uri popoldne, ko je že nastopila gosta tema, je zavil na gladko izvoženo pot Losjegega potoka. Še petdeset milj, pa bo došel. Ustavil se je, zanetil ogenj, vrgel vsakemu psu pol lososa, sebi pa je segrel fižol, kar ga je bilo. Nato je planil na sani in pogнал pse v dir.

»Hi, kosmate duše!« je klical. »Hi, po hrano! Do Mucluca ne dobite nič! Le kremplje v tla, volkovi!«

* * *

V pivnici »Annie Minove« je ura kazala četrto po polnoči. Glavna soba je bila natlačena z gosti. Peči so bile tako nakurjene, da so kar bobnele. Ker ni od nikoder dohajal svež zrak, je bila soba nezdravo vroča. Med enolično mrmranje mož se je mešal tlesk igralnih koščic. Igravci so bili zamišljeni v igro, ostali pa so stali v skupinah po dva in trije semtertja po sobi in se pogovarjali. Tehtničarji so vedno imeli polne roke opravka, kajti tudi tukaj je zlati prah veljal za denar. Celotni kozarček žganja, ki je stal dolar, je človek moral plačati z zlatim prahom.

Stene gostilniške sobe so bile zložene iz neobtesanih hlodov, na katerih se je lubad še držala. Špranje med hlodi so bile zatlačene s severnim mahom. Skozi odprta vrata, ki so držala v plesno sobano, so prihajali glasovi klavirja in gosli. Pravkar so odigrali kitajsko loterijo in najsrečnejši igralec, ki mu je tehtničar odmeril priigrani zlati prah, je s kopo tovarišev pil na račun svojega dobitka. Igravci faraona in rolete so bili tihi in zamišljeni. Tiho je bilo tudi pri mizah, kjer so igrali poker, dasi je bilo krog njih vse polno gledavcev. Za neko mizo so resno in pazljivo igrali »črnega Jakca«. Največ hrupa je prihajalo od miz, kjer so tresli in metali kocke. Vsak udeleženec je klical število pik, na katero je stavil: »Pridi štiri! Pridi enajst! Pridi sedem! Daj, Jože, mali Jože, pridi! Prinesi slanino domov! Jože! Jože! Jože!«

Jurij Kultus, močan Indijanec iz Circle Cityja, je brezbrizno slonel ob steni. Bil je omikan Indijanec, če je življenje, kakor ga živi beli človek, moči imenovati omikano. Bil je razžaljen v dno srca. Ta njegova srčna rana je bila že stara. Že leta in leta je vršil delo belega človeka in neredko celo bolje nego beli človek. Nosil je debele volnene hlače in težke srajce kakor beli človek. Tudi uro je umel rabiti in česal se je na prečo. Užival je hrano belih ljudi: slanino, fižol, moko. In vendar so mu odrekli najvišjo radost in nagrado: žganje. Kultus si je tudi znal pridobivati denar. Osvajal si je zlatonosne deleže in jih prodajal. Poleg tega se je bavil s prekupom živil ter služil lepe novce. Zdaj pa je bil pasji gonjač in prevaževavec tovorov. Od Sixty Mile do Mucluca je računal osem-

indvajset centov za funt, za prevoz slanine pa po starem običaju triintrideset centov. Njegova mošnja z zlatim prahom je bila dolga in debela. Mnogo pijače bi si lahko kupil in vendar, ni ga bilo pivničarja, ki bi mu postregel kakor drugim. Žganje, ta najlepša pridobitev omike, ni bilo zanj. Samo na skriven, drag in zahrbtnen način si ga je mogel privoščiti. In to ga je bolelo. Nocoj še posebno, ker je bil žejen, in sovražil je zategadelj te bele ljudi bolj nego kdaj prej. Beli ljudje mu vljudno dovoljujejo, da izgublja zlati prah pri igralnih mizah, kadar pa hoče dobiti kozarček pijače, ne zaleže ne denar ne lepa beseda. Ker ni pil, je bil zelo trezen, zelo jasnih misli in kajpada zelo čemerem.

Godba v sosednji sobi je pod konec virginijskega kola narastla do besnega hrupa, kar pa ni prav nič motilo treh pijancev, ki so smrčali pod klavirjem. »Vsi pari k točilni mizi!« je zaklical kolovodja, ko je godba utihnila. In pari so začeli prihajati skozi na stežaj odprte duri v točilnico. Plesavci so bili oblečeni v kožuhe in obuti v mokasine, plesavke pa so nosile mehke, ohlapne obleke, svilene nogavice in plesne čeveljčke. Kar se je razpehnila vhodna dver in čez prag se je trudnih korakov opotekel Dimač.

Oči vseh so se uprle vanj. Nastala je tišina. Hotel je spregovoriti, potegnil si je rokavice z rok — nihajoč so obvisle na vrvicah — in si začel puliti led raz brke. Trenutje ni vedel, kaj storiti, potem pa je stopil k točilni mizi in oprl nanjo komolec.

Vsi so ga motrili, samo kockar ne; ta je brez presledka klical in vabil na dan svoje število pik. Ko pa je opazil, da upravitelj igralne mize pozorno ogleduje došleca, je vrgel kocke na mizo in se obrnil proti Dimaču.

»Kaj se je pa zgodilo, Dimač?« je vprašal Matson, lastnik gostilne pri »Annie Minovi«.

Z vidnim naporom je Dimač odprl usta.

»Tam zunaj so moji psi, utrujeni na smrt,« je rekel hripavo. »Naj kdo poskrbi zanje in povedal vam bom, kaj je.«

Z nekaj kratkimi stavki je očrtal ves dogodek. Kockar je pustil denar na mizi, pozabil na srečo, ki jo je tako dolgo zaman klical, stopil k Dimaču in dejal:

»Nekaj moramo storiti, to je jasno. A kaj? Ti si po poti gotovo mislil o tem. Kakšen je tvoj načrt? Ven z njim!«

»Tako!« je pritrdil Dimač. »Tole je, kar sem mislil. Takoj moramo zbrati kakih pet lahkih sani. Po sto funtov živil na vsake. Za gonjače in pse bo pa treba kakih petdeset funtov. Ampak treba se je podvizati. Recimo, da nemudoma odpošljemo teh petero sani z najboljšimi gonjači in najboljšimi psi. Ko dospejo do neizvožene poti, naj posamezne sani za vrstjo vozijo na čelu. Ampak takoj morajo odto. Če bo šlo vse gladko, bodo prve sani na licu mesta,

ko bodo Indijanci že tri dni brez mrvice živeža. Kakor hitro bodo lahke sani odrinile, bomo morali naložiti težke in oditi za njimi. Računajte sami. Dva funta na dan za osebo je najmanj, kar moramo dati tem Indijancem, če jim hočemo omogočiti potovanje. To je dnevno štiristo funtov, in ker imajo s seboj starce, ženske in otroke, bo treba najmanj pet dni, da jih privedemo sem. Kaj torej mislite ukreniti?»

»Zbrali bomo potrebni denar in kupili, kar je treba,« je rekel kockar.

»Denar gre iz mojega žepa,« je rekel Dimač nepotrpežljivo.

»Nak,« je odvrnil kockar. »To se tiče nas vseh. Prinesite veliko skledo! Minuto, in delo bo storjeno. Jaz bom pa začel.«

Iz žepa je potegnil težko vrečo zlatega prahu in ga začel sipati v skledo. Možakar, ki je stal poleg, ga je mahoma popadel za roko in krepko zaklel. Dvignil je tuljavo vrečice in tako ustavil zlati tok. Ampak v skledi je že bilo okroglo pol funta zlata.

»Ne bodi no tak prašič,« je zaklical, »Kaj misliš, da si ti sam tukaj, ki imaš tako vrečo? Pojdi no v kraj, da bom še jaz malo sipnil.«

»Hm!« je godrnjal kockar. »Kaj misliš, da se začena dirka proti novoodkritemu zlatemu polju, ko tako neznansko siliš naprej?«

In ti neotesani možje severa so se gnetli okoli skled in stresali vanjo zlati prah. Ko so vsi do zadnjega odmerili svoje deleže, je Dimač dvignil težko posodo in se nasmehnil.

»S tem se bo ves rod preživljal vso zimo,« je rekel. »Zdaj pa naglo po pse! Pet lahkih, iskrih vpreg!«

Kakor bi mignil, je bilo desetero vpreg na ponudbo. Začelo se je prerekanje, kateri psi so boljši.

»Kaj bodo tvoji tovorni konji!« je nekdo očital dolgemu Billu Haskellu.

»Več potegnejo nego tvoji,« je ta odvrnil z osato užaljenostjo.

»Že reš,« mu je pritrdil nasprotnik. »Da bi pa zdirjali, jih pa ne pripraviš, tudi če jim daš kislih jabolk. Veš od kdaj se tako počasi obirajo? Odkar vlačijo sem gori težke tovore.«

Kadarkoli je odbor eno vprego izbral, je njen lastnik takoj odšel naprezat in se pripravljaj na pot. Z njim je šlo nekaj pomagačev.

Neko vprego so zavrgli, ker je bila še vsa trudna od napora tistega dne. Nekdo je ponujal svojo vprego, ni je pa mogel voditi, ker je imel obvezano nogo. To vprego je vzel Dimač, kljub temu, da mu je vsa soba prigovarjala, naj gre rajši počivat.

Dolgi Bill Haskell je pojasnjeval, da je vprega Fata Olsena sicer izborna, Fat Olsen sam pa da je cel slon. Dvestoštiridesetfuntni Fat Olsen je bil razžaljen v dno srca. Od jeze so mu solze prišle v oči in njegove skandinavske jeze ni bilo moči ustaviti, do-

kler ga niso določili za voznika pri težkem oddelku. Njegovo lahko vprego pa je dobil kockar.

Petero vpreg je bilo sprejetih, ki so jih že naprezali in nakladali, toda le štirje gonjači so bili po godu odboru, ki so ga tvorili vsi navzoči.

»Šaj je tukaj Kultus,« je nekdo zaklical. »On je eden izmed najboljših hitropetcev, vrhu tega je čil in spočit.«

Oči vseh so se uprle v Indijanca, on pa ni ne trenil ne črhnil.

»Ti boš vodil eno izmed vpreg,« mu je rekel Dimač.

Veliki Indijanec je še vedno trdovratno molčal. Kakor električni tok je navzoče prešinila misel, da se bo zdaj zdaj nekaj pripetilo. Može so se začeli nemirno prestopati in so se naposled zvrstili v kolobar, sredi katerega sta stala Dimač in Indijanec, zroča drug drugemu v oči. Dimač je tedaj začutil, da so ga vsi navzoči nehote izbrali za svojega besednika, kar se tiče sedanjih in prihodnjih stvari. Bil je srdit kakor njegovi tovariši. Ni mogel verjeti, da je med njimi človek, ki je ob takem zgledu velikodušja ostal hlad in sebičen. Seveda, Dimač pa tudi ni preudarjal stvari z Indijančevimi očmi. Niti sanjalo se mu ni, da bi moglo Kultusa zadrževati kaj drugega kot čista sebičnost.

»Kajne, da boš vodil vprego?« je vprašal.

»Koliko plačate?« je Kultus mirno vprašal.

Usta navzočih so se od togote krivila. S stisnjenimi pestmi ali pa s prsti, skrivljenimi v kremplje, so začeli srditi rudarji pritiskati proti Indijancu.

»Potrpite nekoliko, fantje,« je vzkliknil Dimač. »Morda ne razume, za kaj gre. Čakajte, da mu pojasnim. Poslušaj, Kultus! Ali ne vidiš, da zdaj ne gre za korist? Ne vidiš, da vsi žrtvujemo, da je vse naše delo zastonjsko? Vsi ti možje tukaj so pri volji, dati vse, kar je treba, da rešimo dvesto Indijancev grozne smrti od lakote.« Počakal je, da bi besede našle dobro mesto.

Jurij Kultus je dejal: »Koliko plačate?«

»Potrpite, tovariši! Poslušaj me, Kultus! Ne maramo, da bi nas razumel napačno. Stradajoči ljudje so tvoji rojaki. Pripadajo sicer drugemu rodu, pa vendar so Indijanci. Videl si, kaj delajo beli ljudje, kako nabirajo zlati prah, dajejo svoje pse in sani in se trgajo med sabo, drug z drugim, kdo bo gonil pse. Pri prvih petih saneh morajo biti najboljši gonjači. Ozri se na Fata Olsena! Razjezil se je do solz, ker mu ne dajo iti. Ti bi pravzaprav moral biti ponosen, da te vsi smatrajo za prvovrstnega gonjača. Zdaj ne gre za denar, ampak za hitrost.«

»Koliko plačate?« je rekel Kultus.

»Ubijte ga! Zdrobite mu glavo! Smole in perja sem!« so se oglasili srditi vzkliki. V zmešnjavi, ki je nastala, se je duh človekoljubja in požrtvovalnosti mahoma prelevil v ozverelo divjaštvo.

Sredi te vihre je Indijanec Kultus stal brezbrizno, kakor da mu je ves ta hrup deveta brigá. Dimač je najhujše srdíteže odrinil in zavpil:

»Čakajte, pravim! Kdo tukaj ukazuje?« Ko je hrup potihnil, je mirno dodal: »Prinesite vrv!«

Kultus je skomizgnil, obraz pa se mu je skremžil v mračen in porogljiv smehlaj. Dobro je poznal kri belega človeka. Saj se je ubijal z njim na popotovanjih, jedel z njim moko, fižol in slanino, pa da bi ga ne poznal? Belo pleme se pokori zakonom. To je vedel trdno in točno. Kaznuje vsakogar, ki krši zakone. On pa ni prekršil zakona, saj jih pozna, zakone teh bledoličnikov. Živel je kakor velevajo. Ni ubijal, ni kradel in ni lagal. V zakonih belega človeka ni ničesar, kar bi branilo pogajati se ali pa zahtevati plačilo za svoje delo. Kar jih je bilo v sobi, vsi so znali pogajati se in zahtevati plačilo. Sami so ga temu priučili. Sicer pa, če ni vreden, da bi z njimi pil, tudi ni vreden, da bi z njimi vred delil miloščino in se udeleževal njihovih prismojenih zabav.

Nihče ni vedel, kaj tiči v Indijančevih možganih, in nihče ni mogel doumeti, kaj ga potrjuje v njegovi trdovratnosti. Kakor on ni mogel razumeti belih, tako tudi beli niso mogli razumeti njega. Bil jim je sebičen sirovež; oni so bili pa njemu sebični siroveži.

Ko so prinesli vrv, so dolgi Bill Haskell, Fat Olsen in kockar z veliko nerodnostjo in jezno hitrico potisnili Indijancu zanko na vrat in vrgli konec preko prečnice pod stropom. Ta nihajoči konec je takoj pograbilo nekoliko mož, pripravljenih potegniti Indijanca kvišku.

Kultus se niti najmanj ni upiral. Vso komedijo je dobro poznal in vedel, da ni nič drugega nego to, kar je: ukana. Ej, bledoličniki so tiči, kadar je treba varati. Mar pri pokerju ne varajo vsi po vrsti? Mar ne varajo pri kupu, prodaji in mešetariji? O, saj je videl belega kvartopirca, ki mu je obraz sijal, kakor da ima vse štiri ase v rokah, pa je imel prazen nič.

»Čakajte,« je poveljeval Dimač. »Zvežite mu roke na hrbtu. Da ne bo plezal.«

»Spet ukana,« je mislil Kultus sam pri sebi in mirno dopustil, da so mu zvezali roke na hrbtu.

»Zadnjič te vprašam, Kultus,« je rekel Dimač resno. »Vzameš vprego ali ne?«

»Koliko plačate?« je dejal Jurij Kultus.

Presenečen nad samim seboj, da se bavi s tako ogabno stvarjo, pa istočasno razjarjen zaradi neizmerne sebičnosti Indijanca je Dimač zamahnil z roko. Kultus ni bil nič manj presenečen, ko je začutil, kako mu je zanka zažela okoli vratu in mu je zmanjkalo tal pod nogami. Vsa njegova hladnokrvnost in brezbriznost ga je v hipu minila. Na njegovem obrazu so se brzo menjavali izrazi presenečenja, ogorčenja in bolečine.

Dimač ga je strahoma opazoval. Sicer ni bil še nikoli skusil, kakšni občutki človeka obhajajo, kadar ga obešajo, pa se mu je vendar začelo gnusiti. Indijančevo telo se je krčevito vilo. Zvezani roki sta se na vse kriplje trudili, da bi raztrgali vezi, iz grla pa je prihajalo zadušljivo grgranje. Nenadoma je Dimač dvignil roko.

»Spustite ga doli,« je ukazal.

Godrnjaje nad prekratko kaznijo so moške spustili Kultusa na tla. Oči je imel izbuljene in kakor pijan se je zibal z ene strani na drugo. Še vedno se je trudil, da bi si oprostil roki. Dimač je takoj ugenil, kaj hoče. Vteknil je prste med vrv in vrat, potegnil ter mahoma zrahljal zadržgo. Visoko so se Kultusu vzbočile prsi, ko je srknil zrak vase.

»Boš vodil vprego?« je vprašal Dimač.

Toda Kultus ni odgovoril. Imel je preveč posla z dihanjem.

Nejevoljen nad ostudnim opraviлом, s katerim se je moral baviti, je Dimač grenko nadaljeval: »Oh, da, mi beli ljudje smo prasci. Naše duše in vse bi prodali za zlato. Včasih se pa le zgodi, da se spreobrnemo, da pozabimo na zlato in se lotimo kakega dela, ne da bi vprašali, ali bo kaj dobička ali ne. Kadar pa beli človek stori to, prijatelj Kultus, tedaj pazi! Zdaj pa hočemo vedeti tole: boš vodil vprego ali ne?«

Jurij Kultus je premišljal. Strahopetec ni bil. Morda je bil to le višek njihove ukane in norec bi bil, če bi se jim zdaj podal. Dočim je tako preudarjal, je Dimača mučila tajna skrb, da ne bi ta trmoglavc tako dolgo uganjal trme, dokler ga zares ne bi obesili.

»Koliko plačate?« je dejal Jurij Kultus.

Dimač je bil že dvignil roko, a še preden se je vrv napela, je Indijanec hitro rekel:

»Jaz iti.«

* * *

»In ko me je rešilna ekspedicija našla,« je pozneje pripovedoval Čok v gostilni pri »Annie Minovi«, »je baš tisti nerodni Kultus dospel prvi in prekosil Dimačeve sani za tri ure. Ampak da ne pozabite, Dimač je bil drugi. A naj bo kakor hoče, skrajni čas je pa res bil, ko sem zaslišal Kultusa, ki je gonil pse preko sedla. Ti salamenski Sivaši so mi že pojedli mokasine, rokavice, usnjene pasove, nožnico mojega noža in nekateri so se z velikim tekom začenjali ozirati po meni. Saj veste, bil sem najbolj rejen med vsemi.«

»In Dimač? Bil je napol mrtev. Mečkal je nekaj časa okoli in pomagal deliti živež tistim dvesto Sivašem. Nato pa je zaspal in sanjal, da naklada sneg v veliko latvico. Postlal sem mu svojo postelj in zlomek naj me vzame, če ga nisem moral nesti vanjo, tako zdelan je bil. Žobotrebce sem pa le dobil. Ali se ni psom prileglo tistih šest lososov, katere jim je Dimač dal tisto opoldne, preden sva naletela na Indijance?«

(Dalje prihodnjič.)

Nekaj misli ob novem slovenskem prevodu svetega pisma.

Spisal J. D.

Slovenci smo dobili za veliko noč letos nov prevod svetega pisma, in sicer za enkrat prevod vseh štirih evangelijev ter Apostolska dela. Sledil bo še ostali novi zakon (pisma sv. Pavla i. dr.), potem pa stari zakon.

Ko ogledujem in prebiram ta letošnji velikonočni dar, me obletavajo razne misli, ki bi utegnile tudi čitatelje »Mladike« zanimati. In katere so te misli? Naj jih takoj nekaj navedem: Kakšnega pomena za omiko vsakega naroda je prevod svetega pisma? Koliko prevodov svetega pisma pa imamo že Slovenci? Zakaj je ta — zadnji — tako znamenit? Iz katerega jezika je ta prevod narejen? V katerem jeziku je Jezus govoril? Kako pa se nam je sveto pismo ohranilo (do iznajdbe tiska)?

Kakor torej vidite, cela kopa vprašanj, ki bi jih seveda lahko bilo še mnogo, mnogo več, zakaj sveto pismo je knjiga vseh knjig, knjiga, ki loči človeštvo v verne in neverne, knjiga, ki je milijonom in milijonom dala najslajšo tolažbo in največji pogum v življenju in smrti, a je tudi v teku stoletij dobila zmotnih razlagavcev, ki so jo skušali po svoje razlagati in jo

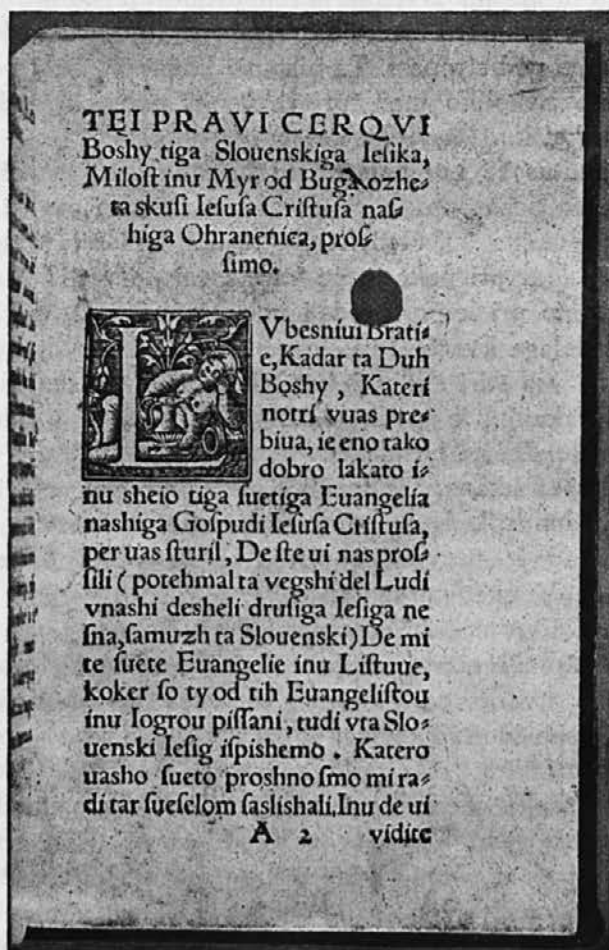
rabiti v boju zoper katoliško cerkev. Ni je strani, ni je vrstice, da, ni je menda besede v svetem pismu, zlasti novega zakona, o kateri se ne bi bile pisale debele knjige in se vršili boji in prepiri. Ko so v začetku 16. stoletja kmetje v Nemčiji zahtevali svobodo iz jarma tlačanstva, so se sklicevali na sveto pismo, in ko je v tistih uporih tekla kri, je nastal pregovor: Če sveto pismo preveč stiskaš, priteče kri iz nje, t. j. če sveto pismo vsak po svoje razlaga, brez ozira na nezmotljivo razlago cerkve, zabrede lahko v usodepolne znote. Zato cerkev prepoveduje izdajo prevodov brez razlag, vzeti iz učenja cerkvenih očetov in pisateljev; in zato je tudi pričujoči prevod opremljen vseskozi od začetka do konca z opombami pod črto.

Toda vrnimo se k našim vprašanjem in pričnimo morda kar s predzadnjim: v katerem jeziku je Jezus govoril in učil?

Na strani VI uvoda sicer pišejo prireditelji našega prevoda, da so »to sveto pismo prevedli naravnost iz

Prvi prevod (Trubarjev) svetega pisma v novoslovenski jezik. (Naslovna stran.)

Začetek Trubarjevega predgovora k evangeliju sv. Matevža.

T A D R V G I D E I L
T I G A N O V I G A T E S T A M E N T A,
 V T I M B O S H I M E L V S E L I S T Y I N V P I S -
 m a t i h I o g r o u , S k r a k i m i i n u S a s t o p n i m i I s l a g a -
 m i , S d a i P e r u i z h i s m n o g e t e r i h I e s i k o u , v t a S l o -
 u e n s k i , s k u l i P r i m o s h a T r u b e r i a C r a i n z a ,
 s u e i s t u p r e o b e r n e n .

Der ander halb Theil des newen
Windischen Testaments / darinn werden sein alle
 Episteln vnd Geschriefften der S. Aposteln / mit Summa-
 rion vnd kurzen Auflegungen.

R O . 10 . P S A L . 19 .

*Atqui in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines
 orbis terrarum uerba illorum.*

V T I B I N G I .
V t i m L e i t u p o C r i s t u s o u i m R o y s t u u .
M . D . L X .

Drugi del Trubarjevega prevoda novega zakona, 1560. (Naslovni list.)

grškega izvornika, da bi se popolneje približali božjim besedam, katere so zapisali navdihnjeni pisatelji,« toda s tem še nočejo trditi, da je Jezus v grškem jeziku oznanjeval svoj božji nauk; nasprotno, nekaj besed in celo stavkov je še v svetem pismu novega zakona, ki nam še po 1900 letih glasno spričujejo, da je Jezus govoril v jeziku svojega naroda, in sicer tistega dela judovskega naroda, ki je bival v Galileji, v jeziku, ki so ga govorili tudi njegovi učenci in ki je bil tudi apostola Petra v tisti noči izdal (»Tudi ti si Galilejec, tvoj jezik te razodeva!«), govoril je a r a m e j s k i j e z i k , blizu soroden hebrejskemu, in sicer galilejsko narečje aramejščine. Kakšno je bilo to narečje? Nekaj sledov — kakor rečeno — imamo še ohranjenih. Tako je Jairovi hčerki, ki jo je obudil k življenju, Jezus rekel: »Talitha, kumi!« (t. j. Deklica, vstani!), in na križu je zaklical: »Eli, Eli, lama sabaktani?« (t. j. Moj Bog, moj Bog, zakaj si me zapustil?). To je oboje aramejsko. Aramejski so tudi izrazi:

Anton Aleksandrovič Dalmatin,
 ki je prvi prevedel celotno sveto pismo v slovenščino.

Mammon, abba (oče) in podobno. Ko je torej Jezus na gori ob Genezareškem jezeru učil in pridigal: »Blagor ubogim v duhu...«, je govoril po aramejsko. In evangelist Matej, ki je pisal za Jude v Palestini, je najbrž tudi v aramejščini spisal svoj evangelij. Toda ta zapis se ni ohranil. Neki učenjak pravi: »Kaj bi dali, ako bi imeli en sam droben zvezek Matejevega aramejskega evangelija! Menim, da bi z veseljem v zameno dali vse debele bogoslovne knjige enega celega stoletja.« Zakaj se pač aramejski evangelij ni ohranil? Ko je bil leta 70 po Kristusu Jeruzalem razdejan, so se tudi kristjani, ki so po aramejsko govorili, razpršili v širni svet; v širnem svetu (v Mali Aziji, v Egiptu, Ahaji itd.) se je pa tedaj govoril grški jezik, ki je bil svetovni jezik; v Kristusa verujoči Judje, ki so živeli razpršeni po svetu, kmalu že niso več razumeli aramejščine, in tako je bilo že prav zgodaj treba Matejev evangelij prevesti v grščino. Kdo ga je prevedel (sv. Matej sam? apostol Jakob ml.? apostol Janez?), ne vemo. Ostali trije evangelisti so pa kar v grškem jeziku pisali. Če bi bili Jezusovi nauki ostali zapisani samo v aramejskem jeziku, bi bili zanje vedeli samo Judje v Palestini, ves drugi svet pa ne. Jezus je pa rekel: »Pojdite in učite vse narode!« In ker so narodi ob Sredozemskem morju takrat — kakor smo rekli — grško govorili, zato je bil ves novi testament v grškem jeziku spisan.

Pa kako to, da je takrat vse grški govorilo? To je bilo od časov Aleksandra Velikega († 323 pred Kr.),

ki je grško omiko in grški jezik razširil po vsem vzhodu ter ustanovil premnogo grških mest (n. pr. Aleksandrijo), iz katerih se je širila grška govorica. Celo v Rimu, središču latinskega jezika, je ob Kristusovem času mnogo ljudi grški govorilo. Sv. Peter in Pavel sta v Rimu najbrž v grškem jeziku oznanjevala Kristusovo vero.

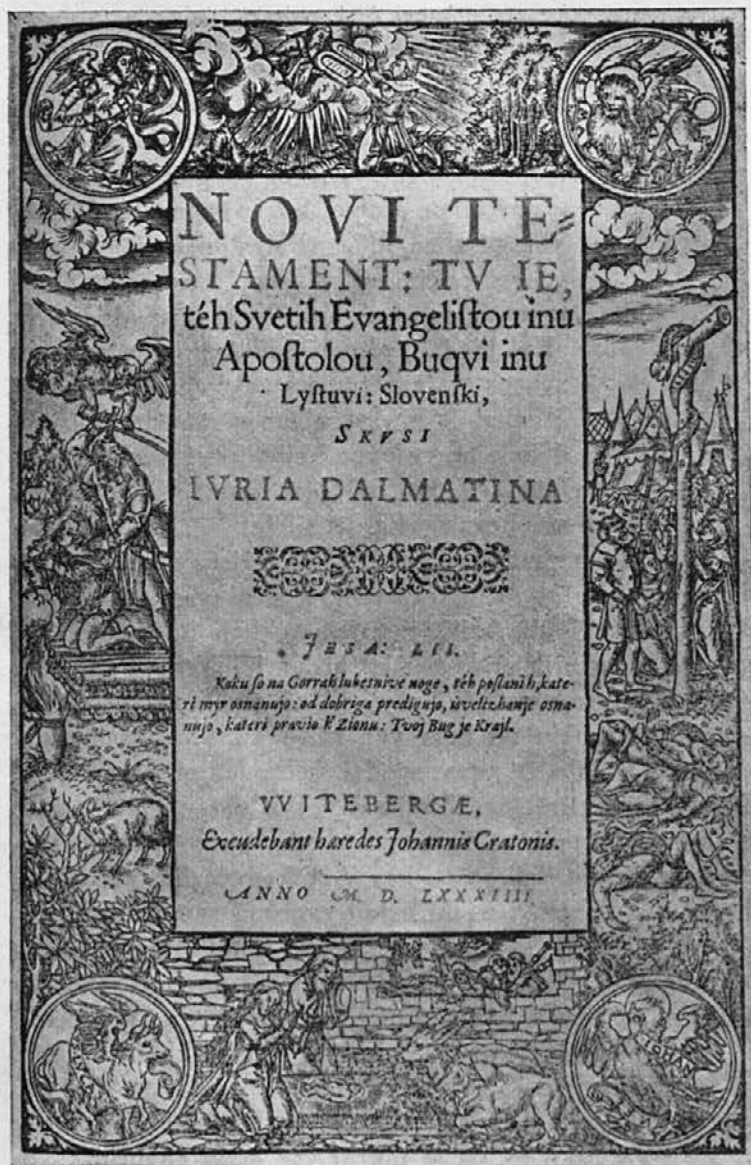
Ali so se nam ohranili prav tisti listi, ki so jih evangelisti, sv. Pavel in drugi apostoli s svojo roko popisali? Žal, ni jih več; gotovo so se že prav kmalu obrabili in zgubili. Samo to vemo, da je sv. Pavel pisal velike črke. Saj sam pravi Galačanom (6, 11): »Le pogledjte, s kako velikimi črkami vam pišem, lastno-ročno.«

Kaj bi dali, spet lahko rečemo, ako bi le eno vrstico še imeli, o kateri bi vedeli, da jo je sv. Pavel ali kak evangelist sam zapisal! S kakšnim spoštovanjem bi jo gledali, da, poljubljali (kakor mašnik pri sveti maši poljubi mašno knjigo)! Pa kako spet to, da se je vse zgubilo? Nič preveč čudno ni to. Le po-

mislimo malo naše razmere! Kako redke so n. pr. najstarejše Mohorjeve knjige, stare Večernice, Koledarji itd.! In vendar se jih je tiskalo na tisoče! V apostolskih časih pa ni bilo tiska, ampak z največjim trudom so se spisi prepisovali in le premožnejši so si jih mogli kupiti. Razen tega pa tudi papir ni bil, kakršnega imamo mi. Kakšnega so rabili? Mislite si, da bezgov stržen razrežete na tanke plasti ter te zlepite, tako da dobite precej dolgo »polo«: tako so si starodavniki — do približno 4. stol. po Kr. — iz stržena neke močvirne rastline, zvane pápyros, rastoče ob Nilu, pa tudi v Siciliji, pripravljali »pole« za pisanje. Na zrakú je tisti pápyros seveda kmalu sprhnel in propal; le v kupih smeti, če z zrakom niso prišli v dotiko, so se taki stari »pápiri« ohranili in jih sedaj v Egiptu na smetiščih, v grobovih, v ruševinah hiš itd. izkopavajo. Vendar pa so doslej takih »pápirov« z odlomki iz svetega pisma le malo našli. Šele iz 4. stoletja po Kr., ko so začeli rabiti per g a m e n t, t. j. nalašč v ta namen ustrojeno živalsko kožo (ovčjo, kozjo, telečjo, oslovsko, svinjsko), imamo ohranjene najstarejše prepise ali rokopise grškega novega zakona. Vseh je nad 3000, toda najvažnejši so štirje: enega hranijo v Vatikanu (iz 4. stol. po Kr.), enega v Petrogradu, kamor je bil prinesen iz samostana na Sinajski gori (iz 4. stol.), enega v Londonu v Britskem muzeju (iz 5. stol.), enega pa v Parizu (iz 5. stol.). Dokler ni bilo sveto pismo tiskano (prvič na Španskem, l. 1514 pod vodstvom kardinala Ximenesa, potem pa hitro na raznih krajih), so morali bogoslovci studirati grški novi zakon iz rokopisov.

Toda le malo jih je bilo, ki bi bili mogli studirati po grškem izvorniku. V Italiji n. pr. že v 3. in 4. stoletju po Kr. celo učeni možje niso več znali grškega jezika, bližal se je propad antične (starogrške in rimske) izobrazbe. In tako so bili že zelo zgodaj potrebni p r e v o d i.

Zdaj smo prišli do tiste poglobitve točke, zaradi katere smo pravzaprav spisali tale sestavek, da namreč odgovorimo na prvo zgoraj stavljeno vprašanje: kakšnega pomena za omiko vsakega naroda je prevod svetega pisma? Odgovor se glasi: Prevod svetega pisma je bil pri vseh narodih največjega pomena, pri mnogih je bil to začetek narodnega slovstva in rojstvo pismenega jezika. Le pogledmo na starokrščanski Vzhod! Aleks. Baumgartner D. J. piše v svoji Zgodovini svetovnega slovstva (I., stran 154): »Pri vseh starokrščanskih narodih Vzhoda je sveto pismo (v prevodu) za dolgo dobo podlaga in skupna os njih slovstva. S prevajanjem in razlaganjem teh svetih knjig kakor tudi z njih uvajanjem v pouk so imeli najboljši možje polne roke dela. Svetopisemske knjige so bile skoro edina duševna hrana vsem

Naslovni list iz Dalmatinove biblije.

onim tisočem menihov, ki so živeli v samostanih Egipta, Palestine in Sirije; s proučevanjem teh svetih knjig so se bavile cerkvene visoke šole v Antiohiji, Aleksandriji in Edesi; v teh svetih knjigah so dobivali luč in orožje veliki cerkveni učenci in škofje, ki so branili zaklad razodetja zoper judovstvo in poganstvo kakor tudi zoper brezštevilne krivoverske ločine. Najplemenitejši, najbolj nadarjeni možje so nahajali v teh čestitljivih knjigah duhovno uteho, ki jim je ni mogla dati niti filozofija niti poezija klasičnega starrega veka.«

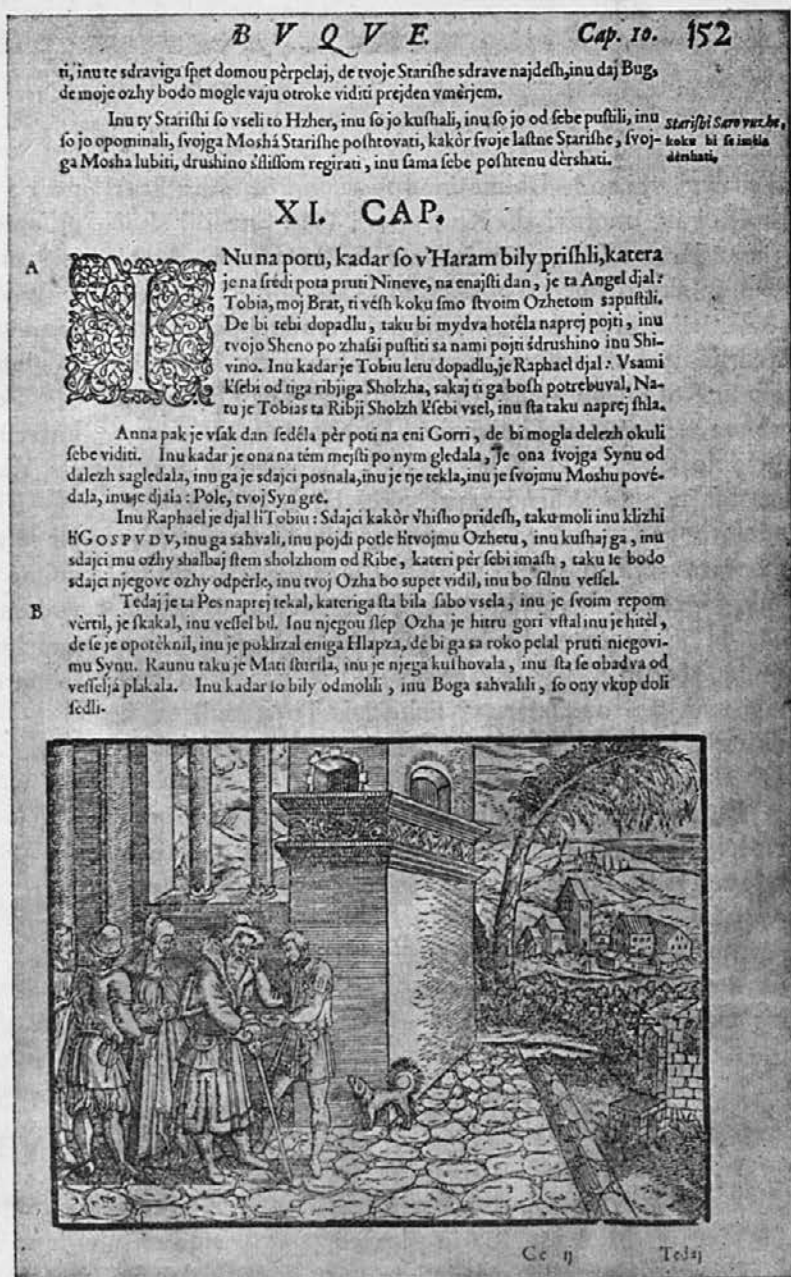
Domovina meništva je bil Egipt. Ko je od 7. stoletja dalje tu zavladal islam, so se menihi umeknili na Grško, v Carigrad, na Sveto goro (Athos) itd. S seboj so prinesli dragocene rokopise svetih knjig. V 9. stoletju sta iz dobrih grških rokopisov prevedla novi zakon v staroslovenski jezik sv. brata Ciril in Metod. Sv. Ciril je izumil celo posebne črke (takozvano glagolico), s katerimi sta pisala. Skozi 1000 let je bil jezik tega prevoda podlaga slovstvu Rusov, Bolgarov in Srbov. Srbi so vse svoje knjige pisali v tem cerkvenoslavjanskem jeziku do l. 1814 (do Vuka Št. Karadžića), Bolgari pa do približno 1850.*

Tudi na zapadu pomenijo prevodi svetega pisma začetek nove dobe v književnosti. Tako pred vsem pri Nemcih. Do l. 1534 so nemški pisatelji pisali knjige vsak v svojem narečju, v narečju svojega plemena; tistega leta pa je izšel v Wittenbergu na Saksonskem Luthrov prevod svetega pisma, ki je ustvaril Nemcem književni jezik. Luther je pisal namreč kar tisti jezik, ki ga je sam govoril in ki je bil nekako v sredi med trdoto južnih ter mehkobo severnih narečij. Oboji so ga lahko razumeli, Nemci na jugu in na severu. S tistim letom je torej Nemcem prevod svetega pisma ustvaril slovstveni jezik, v katerem so pozneje pisali njih največji pisatelji in pesniki: Klopstock, Herder, Lessing, Wieland, Goethe, Schiller itd.

Podobno zgodovino ima tudi slovenski književni jezik: podlago so mu ustvarili naši protestantski pisatelji 16. veka, pred vsem Primož Trubar ter Jurij Dalmatin. Znameniti sta zlasti dve letnici: 1555 in 1584. Leta 1555 je Primož Trubar v Tübingah na Nemškem dal na svetlo prevod evangelija sv. Mateja. To je bil prvi prevod svetega pisma v naš noslovenski jezik. Pisal je Trubar v dolenskem narečju, katero je sam govoril (bil je doma iz Rašice blizu Velikih Lašč). Leta 1560 je izdal v tisku istotako v Tübingah »Ta drugi deil tiga noviga testamenta«, t. j. pisma

sv. Pavla i. dr. Trubar je prevajal deloma po Luthru, torej iz nemščine, deloma po Vulgati (t. j. po prevodu, ki ga je bil naredil sv. Hieronim v 5. stol. po Kr.), torej iz latinščine. L. 1584 pa je Jurij Dalmatin v Wittenbergu izdal celo sveto pismo, torej stari in novi zakon. Dalmatin je prevajal samo iz nemščine, po Luthru. Kakšna je bila njegova slovenščina (pisava je bila takozvana bohoričica!), razvidimo iz strani 152 (prevod iz Tobijeve knjige, 11. pogl.)* Dalmatin je bil doma v okolici Krškega; govorico svojega rojstnega kraja je s svojim prevodom postavil za podlago našemu knjižnemu jeziku. Dalmatinov prevod je odločilno vplival poslej vse do danes! Novega prevoda ni — do letos — nihče več pri Slovencih naredil, vsi poznejši izdajatelji

* Natisk celotne biblije z vezavo vred je stal nekaj nad 5000 gld. Za vezano biblijo je bila cena 4 gld. 30 krajcarjev. Natiskal jo je knjigarnar Samuel Selfisch v Vitembergi.

* Primerjaj: Novi srbsko-hrvatski književni jezik, »Mladika« VI., 1925, str. 96.

Stran iz »Evangelijev in listov«, ki jih je priredil Janez Čandik, jezuit, Hren pa pregledal in izdal. (Izšli 1613.)

ali prevajavci so le Dalmatina (posredno torej Luthra) izboljševali, popravljali. Ko je torej 1612 priredil škof Tomaž Hren »Evangelije in liste« za branje pri službi božji, je skoro v celoti porabil kar Dalmatinov prevod.

V tisti dobi so protestantje imeli majhne potovalne tiskarne, s katerimi so hodili od kraja do kraja in tiskali. Katoličani v slovenskih pokrajinah niso imeli nobene tiskarne. Prvi tiskar v Ljubljani je bil Janez Mandelc (1575). Tega je pa 1582 nadvojvoda Karel pregnal in mu tiskarno zaprl. Škof Hren je leta 1613 začel snovati načrt za tiskarno v Ljubljani. Kupil je več stotov črk in skušal pridobiti jezuite za tiskarno. Toda ni uspel. Jezuitski kolegij je ponudbo odklonil, češ, da je to trgovsko podjetje, ki se red ne sme z njim baviti. Hrenov naslednik je prosil mestni magistrat, naj on ustanovi tiskarno. Toda tudi ta je odklonil, boječ se troškov. Zato je Ljubljana dobila prvo stalno tiskarno šele leta 1676.

Dalmatinovo besedilo se je ohranilo skoro nedotaknjeno tudi v prevodu novega zakona Jurija Japlja (iz leta 1784). Japljev prevod (z opombami nemškega učenjaka Alliolija) je služil za podlago Wolfovemu prevodu iz let 1855 in 1856 (priredili so ga Jurij Volc kot urednik, Andrej Čebašek, Luka Jeran, Andrej

Zamejec i. dr.). Na Wolfovi izdaji sloni — izvečine — besedilo »Zgodeb sv. pisma«, ki sta jih v Mohorjevi družbi pisala dr. Lampe in dr. Janez Ev. Krek od l. 1894 dalje. Tudi prevod novega zakona, izdan l. 1902 (in še pozneje večkrat) po Britanski družbi, ni bil narejen po grškem izvirniku, ampak, kakor vse kaže, po nemški predlogi. — Tudi Zidanškov novi zakon (1918, Maribor) je preveden po latinskem, po Vulgati.

S tem smo — vsaj v velikih potezah — odgovorili na vprašanje: Koliko prevodov svetega pisma imamo Slovenci? Ostane nam torej še zadnje vprašanje: Zakaj je ta prevod iz l. 1925 tako znamenit? Odgovor je kratek: Česar doslej še noben prevod celotnega novega zakona ni storil, so storili ti najnovejši prevajavci: šli so naravnost k viru, prevedli so ga, kakor pred več ko 1000 leti sv. Ciril,

naravnost iz grškega izvirnika, ki so ga spisali evangelisti Marko, Luka in Janez; od tega je samo en korak do pravira, do aramejščine, v kateri je govoril Jezus in je pisal sv. Matej; tega pravira samega ne vidimo več, le njegovo šumljanje slišimo iz globočine (hebrajznil).

Podrobneje pa izdajateljji sami govore o načelih, katerih so se držali pri prevajanju, v lepem uvodu str. VI., VII., VIII. in IX.

Usodne so lahko zmote modrijanov, še usodnejše pa so zmote v verskem oziru, če se sveto pismo svojevoljno tolmači. Odtod skrb cerkve, da ima vsak prevod razlago, ki se ujema z nauki cerkve. Že Danteju (umrlemu l. 1321) je Beatrica v »Raju« s svetim gnevom tožila o zlorabi besed svetega pisma, govoreč:

Vsak svojo hodi pot s ponosno glavo
pri vas tam filozof, o tem le sniva,
zunanjo pridobit si čast in slavo.
Vendar to božjo jezo manj izziva,
nego če sveta knjiga se prezira,
al pa podtika misel se ji kriva;
nič ne pomisli svet, da vanjo vera
s krvjó bilá vsajéna, in Bógu ugaja
le tist, ki jo s ponižnostjo odpira.

(Raj, XXIX, 85—93.)

Naša njiva.

Naša njiva, rjava njiva!
Med pšenico in plavico,
purpalico rdečelico —
tam se sreča zlata skriva...

Koliko radostnih ur
smo na njej lepo prebili,
ko se kot metulj
smo pri njej godili!

Na svobodi zlati
so se misli grele,
da so duše zdrave
solnca se navzele. Joža Likovič,

Mira.

Janko Mlakar.

III.

Druhi dan nisem mogel skoraj nič delati. Vedno so mi misli uhajale k povesti, ki sem jo imel zaklenjeno v pisalni mizi. Begala me je čudna slutnja, da bi Mira vendarle utegnila biti v Locarnu.

Ko pridem po kosilu v kuhinjo, dobim v njej gospo Marijo. Za menoj je prišla tudi mačka. Približa se počasi gospe, potem ji pa skoči hipoma v naročje, a gospa jo nejevoljno pahne na tla. Mačka pa gre nato v kot, sede pokonci in ji gleda nepremično v obraz, kakor bi ji hotela očitati, da je z njo tako neprijazna.

Katina se zasmije in pravi v svoji robati nepremišljenosti: »Tale mačka je pa res vsa Mira. Se li še spominjate, gospa, kako Vam je Mira nekoč tu v kuhinji sedla v naročje in ste jo postavili na tla? Nato je šla v kot, Vas očitajoče gledala in govorila: 'Mama, me li nimaš nič rada? Ne da bi me pobožala in poljubila, še iz naročja me vržeš! Nič več me nimaš rada.'«

Gospa Marija je nato zamišljeno pogledala mačko in polglasno rekla: »Mira«. V skoku je bila mačka iz kota in gospe v naročju. To pot je zadovoljno predla, ko ji je gospa gladila dlako. Zgodilo se je pa to tedaj prvič in zadnjikrat.

Še isti dan je mačka Mira izginila in nikdar več je nismo videli.

Vreme je bilo še vedno slabo. Naposled je potegnila mrzla burja in snežilo je kakor o božiču. Bilo je tretji dan potem, ko sem imel tiste čudovite sanje. Čeprav je bilo še zgodaj popoldne, sem moral vendar prižgati luč, tako je bilo že temno. Nato sedem k pisalni mizi in se lotim nekega nujnega dela. Pa zapoje zunaj zvonec, čisto na lahko. Kar zgenil sem se in srce mi je začelo hitreje biti, kajti nihče ni znal tako pozvoniti kakor edina Mira.

Ko zaškripljejo duri, zaslišim kratek, napol zadržan vzklik in polglasno govorjenje. Čez nekaj trenutkov se približajo mojim vratom lahni koraki. In sem vedel za gotovo: Mira je.

Potrkala je boječe, vstopila in mi, ne da bi kaj rekla, naslonila glavo na prsi in jela bridko jokati. Pustil sem jo, da se je izjokala, potem sem jo pa odvedel k naslanjaču pri peči. Ko sva sedela drug drugemu nasproti, jo začnem natančneje ogledovati. Bila je oblečena v temnosivo obleko in imela je prav tako bled in shujšan obraz kakor v sanjah na vrtu.

Dvignila je solzne oči k meni in me vprašala s prosečim glasom: »Ste li zelo hudi name?«

Ko ji od samega začudenja nisem takoj odgovoril, je ponovila vprašanje: »Ali ste še hudi? No, povejte!« In me je prijela za roko.

»Ne, Mira,« ji odvrnem; »nič, prav nič nisem hud. Pa povej mi, odkod prihajaš tako nenadoma in zakaj si videti tako slabotna. Si li bolna?«

»Naravnost iz Švice prihajam, iz Locarna,« mi odgovori. »Jeseni sem prav hudo zbolela. Imela sem vročinsko bolezen. Ležala sem v Lucernu več kakor tri mesece. Potem sem pa šla v Locarno, kjer je bolj toplo.«

»In tam si stanovala v hotelu 'Al Gatto Azzuro',« ji sežem v besedo.

»Kako pa Vi to veste?« se začudi ona.

»No, tako sem si mislil, ker mi je ta hotel znan. Tudi jaz sem nekoč tam prenočil. Toda, povej mi, zakaj nisi prišla domov potem, ko si ušla tisti ženski, kamor te je Rosenheim privedel?«

Rekel sem to kar na slepo srečo, toda postalo mi je takoj žal, da nisem molčal. Zakaj na Miro so te besede prehudo učinkovale. Prebledela je še bolj, odprla široko svoje velike oči in me prestrašeno pogledala. Nato si je zakrila z rokami obraz in zaihtela:

»Torej še to me je zadelo,« je rekla vsa solzna.

»Vi že veste vso mojo sramoto? In mama tudi? In ljudje govore gotovo še več kakor je res. Oh, ko bi bila za to vedela, nikdar bi ne bila prišla domov!«

»Nikar ne jokaj, Mira!« sem jo skušal potolažiti. »Mama in sploh nihče razen mene ne ve, kako si bila goljufana, in če sama ne poveš, se nikdar ne izve.«

»Kako ste pa Vi izvedeli?« me vpraša še vedno ihteč.

»Saj veš, Mira,« ji odvrnem, »kar se ne stori, se ne izve. Jaz imam posebne zveze. Pa ne boj se, iz mojih ust ne izve nihče niti besede o tem, kar se ti je pripetilo na Dunaju. Potolaži se torej in povej mi, zakaj nisi prišla takoj domov? Vsi bi te bili sprejeli z odprtimi rokami in ljudje bi niti ne bili opazili, da te tistih nekaj dni ni bilo doma.«

Mira si obriše solze in pravi: »Saj bi bila rada prišla, pa sem se sramovala. Ponašala sem se, da pridem domov kot gospa dr. Talbergerjeva, tako pa... Z Dunaja sem šla v Lucern. Tam sem takoj drugi dan zbolela. Rada bi bila šla domov, pa nisem mogla. Sicer se ne morem pritožiti, zakaj v bolnišnici so bili z menoj zelo prijazni. Toda mama mi je le vse drugače stregla, kadar sem bila bolna. Ko sem okrevala, so mi zdravniki rekli, da moram za nekaj tednov na jug.«

»Zakaj pa nisi pisala, da si bolna?« jo prekinem.

»Saj sem Vam pisala in Vas prosila, da bi posredovali zame pri mami, a nisem dobila odgovora. Mislila sem, da me je mama popolnoma zavrgla in da tudi Vi nočete nič več slišati o meni.«

»Pisala si mi?« se začudim. »Mira, veruj mi, da nisem prejel nobenega pisma od tebe!«

»Oh, gotovo so ga v bolnišnici pozabili oddati ali pa se je izgubilo. Koliko trpljenja bi mi bilo prihranjenega, ako bi mi bili odgovorili, da mi je mama odpustila in da me želi zopet imeti! Toda moralo je že tako priti. Bog je hotel, da sem se spokorila. Oh, koliko sem trpela, ko sem se čutila tako zapuščeno! Skoraj mi je bilo žal, da nisem umrla. Verjemite mi, v tej žalosti in nesreči sem se šele naučila moliti. — Toda, ali mi bo sedaj mama odpustila? Naj me ošteje, kolikor hoče, samo da mi odpusti in me obdrži pri sebi. Kajne, da mi bo odpustila? Recite, da mi bo odpustila!«

»Seveda, gotovo ti odpusti, da si le prišla,« ji zatrdim.

»In me bo objela in poljubila? — No, povejte!«

»Seveda te bo objela in poljubila.«

»Oh, potem se mi bodo pa res izpolnile sanje,« je vzkliknila že nekoliko potolažena. »Veste,« je nadaljevala potem nekako skrivnostno, »mene so privedle domov sanje. Poslušajte! Predvčerajšnjim sem po kosilu malo zadremala. Sanjalo se mi je, da sem bila z mamó pri Vas v kuhinji. Katina je bila notri in Vi tudi. Sedela sem mami v naročju kakor nekdanj, mama me je pobožala in poljubila. Ko se prebudim in vidim, da sem v tuji hotelski sobi, se me polasti tako močno hrepenenje po mami, da sem začela na glas jokati. Srce me je tako vleklo domov, da se nisem mogla več ustavljati. Odpotovala sem še isti dan. — Kajne, da mi mama odpusti? No, povejte!«

»Gotovo, gotovo,« ji odgovarjam nekoliko razmišljen, kajti spomnil sem se, kako je gospa Marija isto popoldne v kuhinji gladila mačko Miro in kako je ta potem izginila...

Mira je pa moja razmišljenost napačno tolmačila.

»O,« zaihti iznova, »samo zato mi pritrjujete, da bi me potolažili, pa sami dvomite, da bi mi mama odpustila. Prosim Vas lepo, pojdite k njej in ji povejte, da sem vsa druga kakor sem bila! Zmota me je izučila. Le enkrat sem šla v past, a sedaj me nihče več ne ulovi. Nisem več tako neumna, da bi verjela priliznjenim besedam prvega, ki se mi nastavi na pot. Ah, recite ji, da jo na kolenih prosim odpuščenja.«

Preden sem ji še mogel kaj odvrniti, so zaškripale duri na hodniku in mati in hči sta se objeli. Katina ni mogla molčati in je šla takoj gospe Mariji povedat, kakega gosta smo dobili.

V hišo gospe Marije se je zopet naselilo veselje, žal, da ne za dolgo. Mira se namreč ni mogla več popraviti od zadnje bolezni. Gospa Marija je s strahom opazovala, kako postaja Mirin obraz od dne do dne drobnejši, in jela se je boriti z vsemi močmi za življenje svojega otroka.

Na zdravnikov nasvet je šla jeseni z Miro v Opatijo in potem še dalje v Dubrovnik. Bolnici je sicer sprva odleglo. Ob novi pomladi se ji je pa zopet poslabšalo in silila je domov, kakor bi se bala umreti

na tujem. Komaj teden dni po vrnitvi je legla in ni več vstala.

Dasi je dobro vedela, da ne ozdravi, ni bila žalostna, marveč vedno vedrega obraza in živahna, kakor takrat, ko je bila še zdrava. Ko je tako ležala v snežnobeli postelji, bi ji nihče ne bil prisodil devetnajst let: njen obrazek je bil silno droben in je imel poteze štirinajstletne deklice. Trpela je pa veliko, dasi ni tega pokazala, zlasti ne v navzočnosti gospe Marije.

Genljivo je bilo, kako sta mati in hči druga drugo iz same ljubezni varali. Mira je tolažila mamó, češ, da ji je od dne do dne bolje, dasi je čutila, kako ji moči ginevajo; gospa Marija ji je pa vsak dan zatrjevala, da se vidno boljša, čeprav je vedela, da ne učaka poletja.

Neke sabote je pa le prišlo med obema do jasnosti. Pri Miri je bil zdravnik. Gospa Marija ga je po obisku spremila in pustila vrata priprta. Jaz sem obsedel pri postelji. Zdravnik je imel navado zelo glasno govoriti. Slišalo se je zato prav razločno v sobo, ko je rekel: »Milostljiva, pripravite se na udarec! Kakih štirinajst dni utegne še živeti, ako...« Nadaljnje besede so se izgubile na stopnicah.

Ves prestrašen pogledam Miro, ki je morala tako poslušati napoved svoje smrti. Prebledela je komaj vidno, pogledala me žalostno in rekla: »Uboga mama, kako bo to prenesla!«

Kmalu potem se vrne gospa Marija v sobo. Imela je v očeh še solze, ki jih je skušala prikriti. Hotela je očitvidno povedati Miri nekaj tolažilnih besedi. Pa jo hči prehitel in pravi: »Mama, slišala sem, kaj ti je zdravnik povedal. Ustrašila se pa nisem nič; kajti že dolgo vem, da moram umreti; samo tebi nisem hotela povedati. Ali si huda?«

Gospa Marija se zgrudi ob postelji na kolena in skrije obraz v Mirino odejo. Mira jo gladi po glavi in tolaži: »Mama, prosim te, ne jokaj!« Jaz se prav nič ne bojim umreti, ti pa tudi ne smeš žalovati. Saj se ločiva le za kratek čas. Mama, smem li Boga prositi, da prideš kmalu za menoj? No, povej, ali smem?«

Gospa Marija glasno zaihti, objame Miro z obema rokama, kakor bi jo hotela iztrgati smrti, in vzklikne v silni žalosti: »Mira, otrok moj, ne govori tako! Ti ne smeš umreti, kaj naj počnem brez tebe?«

»O mama, ne govori tako!« ji prigovarja Mira. »Ako je božja volja, se moramo vdati. Kajne, mama, da smem moliti v nebesih, da prideš kmalu za menoj? No, mama, reci, da smem!«

»Seveda, Mira, le moli,« zaihti vnovič gospa Marija in zaman zadržuje solze, ki so ji tekale po licih...

* * *

Ko pridem drugo jutro k Miri, se mi je zdela še slabša. Sprejme me z veselim obrazom kakor vedno in mi pravi: »Danes me pridejo izpovedat,

jutri zjutraj ob sedmih pa obhajaj in mi podelit sveto poslednje olje. Kajne, da pridete še Vi? Ne smete zamuditi! Sedaj Vas pa prosim, dajte mi tisto rjavo knjigo iz moje omarice.«

Bila je liturgika.

»Kaj pa hočeš z njo?« se začudim.

»Prosim,« mi pravi s tistim ljubkim izrazom na obrazu, ki ga je vselej imela, kadar je kaj prosila, »preberite mi odstavek o svetem poslednjem olju, da se dobro pripravim.«

Na te besede primem njeno skoraj prosojno, a še vedno mehko roko in si jo pritiskem na ustnice.

»Zakaj ste mi poljubili roko?« me vpraša z nekako očitajočim glasom.

»Ker si tako dobra,« ji odvrnem in začela sva učno uro, zadnjo v njenem življenju...

Naslednje jutro sem bil točen. Mira je napol sedela v postelji, naslonjena na blazine. V snežnobeli oblecki in z vedrim, vdanim izrazom na drobnem obrazku je bila nepopisljivo ljubka. Gospe Mariji so prišle solze v oči, kadarkoli jo je pogledala.

Na cesti se oglasi zvonček. Ko pogledam Miro, vidim, kako so se ji razširile oči, in bral sem v njih neko tiho, skrivnostno hrepenenje. Medtem se zvonček oglasi že pred hišo in takoj nato utihne. Na stopnicah se zaslišijo koraki in v sobo stopi duhovnik s sveto Popotnico. Za njim pa prideta Roza in Katina s prižganimi svečami:

»Mir bodi tej hiši!«

»In vsem, ki v njej prebivajo,« odgovori Mira s tako jasnim glasom, da se duhovnik začudeno ozre nanjo.

»Asperges me, Domine, hyssopo...«

Duhovnik poškropi vse navzoče z blagoslovljeno vodo in Mira se pobožno prekriža. Medtem, ko je duhovnik molil vero, upanje in ljubezen, je ves čas gledala z vernim spoštovanjem na sveto Rešnje Telo.

»Gospod, nisem vredna...«

Te besede je govorila tako skesano, da se je duhovniku od genotja tresla roka, ko jo je obhajal. Nato je sklonila glavo in ostala nekaj časa nepremična.

Prebudila se je iz svoje tihe molitve šele, ko je duhovnik začel glasno moliti: »Iz globočine vpijem k tebi, o Gospod...«

Nato smo molili litanije. Odgovarjali smo tiho, da nas je Mira prevladovala, ko je molila s svojim mehkim glasom »prosi zame«.

Gospa Marija se je naslonila s komolci na posteljo, ob kateri je klečala, in jela tiho jokati. Tudi Rozi in Katini je zamiral glas.

»Per istam sanctam unctionem...« je molil duhovnik in pričel z maziljenjem. Mira je zaprla oči in šepetala: »Po tem svetem maziljenju...« Ko ji je pa mazilil noge, se je ozrla na mater kakor bi jo še enkrat prosila odpuščenja, ker jo je zapustila...

* * *

Bilo je teden dni pozneje, na nedeljo. Vsa znamenja so kazala, da bo kmalu po Miri. Čutila je to tudi sama.

»Ostanite danes pri meni,« mi je rekla s slabim glasom. »Tudi Katina naj pride, da boste vsi krog mene, ko umrjem. Laže mi bo.«

Posteljo smo ji morali tako obrniti, da je gledala proti oknu, skozi katero so se vsipali žarki majnikovega solnca.

»Oh, kako lepo sije solnce,« je vzdihnila; »jaz pa umiram. Rada bi še živela, toda naj se zgodi kakor Bog hoče.«

Ko se je solnce nagnilo k zatonu, je začela tudi Mira ugašati. Dihala je težko in v dolgih presledkih. Govoriti ni mogla več, a njen pogled je pričal, da je še pri zavesti.

Zadnji solnčni pramen je trepetal na njeni postelji, ko je ugasnil, je ugasnila tudi Mira.

Trpljenje.

Ob cesti na gramoznem kupu sedi,
z betičem si kleplje bridkosti življenja,
pod grmom uvelim ji detece spi,

Klimp, klimp, klimp — odmeva v razbeljeni dan,
kot prošnja do solnca, do neba se vzpenja
in vsak dan betič ji je bolj glasan:

»Prihranjeno bodi ti, dete, gorje,
ki tvoja ga mati preživlja za té,
naj lepši, mehkejši ti dnevi vžare!...«

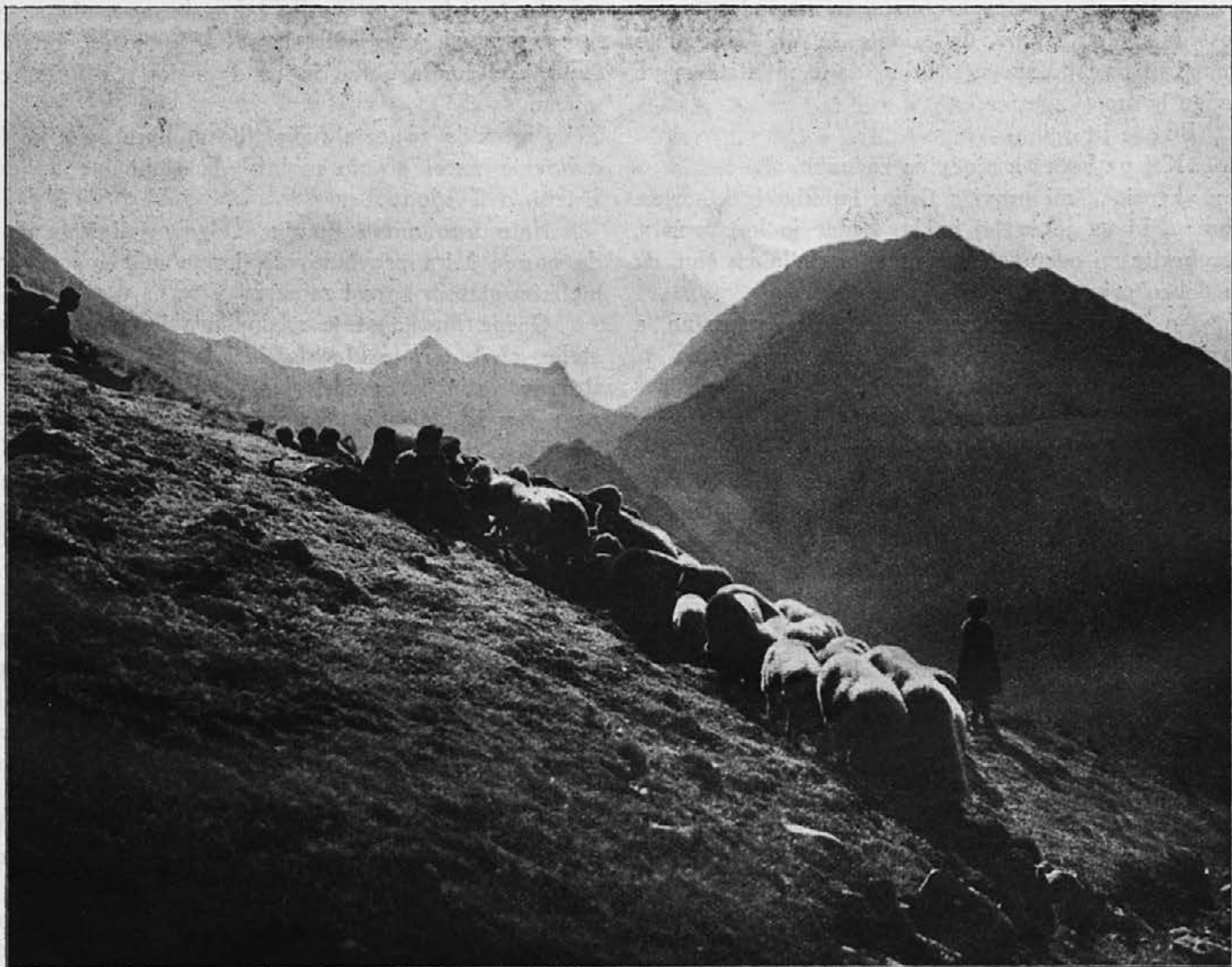
Klimp, klimp, klimp — in kamenje trdo veselo zveni
in urneje materi roka udarja,
ko srečo otroku edinčku ustvarja...

Klimp, klimp, klimp — pod grmom uvelim otrok zaječi,
prežeča usoda se z njim razgovarja:

»Kot mati tako tudi ti, tudi ti...«

Leopold Turšič.

Jutro na Stolu.

Oko Blejskega jezera je ugasnilo. Lučce so zažarele na nebu in na zemlji. Zadnji glas, globoki beee ovna-zvončarja, je utihnil. Čreda ovcá se je stisnila in poglela na obronku Stola. Noč. Nad njo se zgovarjajo zvezde, po njej veje dih hladu. Drobna travica se ziblje v neških rahlega vetrca. Zvončar prežvekuje in pozvanja: tink-tink-tink. Vse, nebo in zemlja — ena sama sveta sanja — — — Zvezde zblede, danica žari. Na vzhodu plane zarja. Zvončar dvigne glavo. Čreda vstaja. Jagnjiči-zaspančki stikajo za vimeni ovcá. Iznad Kamniških planin šine solnčni žarek in se zaplete v bele kožuhe ovcá: Dobro jutro!

Vas za bori.

(Iz cikla: Kras.)

V oklepu zelenih borovih rok
bela, zaprašena vas,
pol dremajoča vas
kot ptica v varnem gnezdu rok.

Sredi dehtečih borov postanem:
Ni to objem mojih rok?
Velik objem, velik obok
za takó malo gručo otrok.

Za zidom cerkvenim je pokopan
nekdo. Na grobu šipek cvete.
Iz bele vasi bele poti —
in vse te poti v moje srcé.

Srečko Kosovel.

Ljudje od morja.

Magajna Bogomir.

Na Školjskem skalovju.

Bil je dan, soparen, razžgan in vroč in za njim je prišla noč, v kateri sem doživel enega najhujših viharjev v svojem življenju. Ko je tema prodrla skozi ozračje in legla na zemljo, sem bil nekako v sredi obširnega Gabrškega pogorja. Uro krog mene ni bilo nobene hiše; pred menoj gaz, ne cesta, ki se je utapljala zdaj v dole, zdaj se zopet prikazala tam daleč na drugi višini. Zanimiva je ta planota po svojem ogrodju, po svoji duši, ki živi v njej, po svojih pravljičah, ki jih pripovedujejo o njej, po pastirskih ognjih, ki pregorevajo noči na teh skalnatih valovih. Vidiš kadunjo poleg kadunje. Posveti ti solnce v jutru v en rob, drugi rob kotla je v temi; vidiš tisočero zidov, ki vstajajo nanovo pred teboj in jih neče biti konec. Vidiš brinjevo grmovje, robidje, cele gozde leščevja, bodečo nežo, kupe mravljišč, krockarje po čereh in kragulje v višavah, prelepo reško dolino na vzhodu, kjer zore trte in mandeljni, tam v dalji okroglo kupolo Snežnika, na jugu reko, ki ji pravijo Reka, nad njo nad dvesto metrov visoke prepade in ogromne jame, ki te vodijo dvanajst kilometrov pod zemljo, skrivajoče v sebi krasno jezero, v katerem se vidi vsa sto metrov visoka dvorana še enkrat, ker ji je strop predrt in solnce sije skozenj, vidiš štiriindvajset slapov, čudne školjkaste vodnjake, kamenite orgle iz plošč, na katere ti vodnik zaigra s paličico narodno pesem, rajsko jamo, ki te vtopi s svojo lepoto v sanje; vidiš Školjski grad, razvaline, o katerih ti kmečka mamica, ko romaš k Mariji kronani v prastaro vremsko cerkev, pove pravljičo, če hočeš. Najčudnejše pa je Školjsko skalovje. Kot pastir sem se ga izogibal, ker utegne zazijati pred teboj prepad kar naenkrat, preden si presenečen potegnili nogo nazaj, potegne te robida, se ozreš, pa se ti že kamen spodmakne izpod noge, da padeš, in glej, izpod kamna beže škorpijoni.

V polmraku sem še videl oblake, ki so v neredu drevili z veliko brzino sem in tja po nebu, se borili s strelami med seboj, udarjali z njimi vrhove Vremščice kar po vrsti. Postalo je naenkrat temno, da sem le z nogami iskal pot pred seboj. Krog mene je jokala burja s strašnim zamolklim tuljenjem, ki je podobno tuljenju ranjenega bivola, in butala v me, da sem omahoval. Tulila je dolgo, dolgo in začela nato pojemat, njen jok se je spremenil v tiho ječanje, nato je umolknila in zavladata je krog mene tišina, čudna tišina, kot da sem v zapuščenem rudniškem rovu. Le strele so prekinjevale ta molk.

Skoro bežal sem po gazi, kajti nahajal sem se na visokem, golem obronku, kjer sem bil jaz najvišja točka; nobenega drevesa v bližini, nad menoj pa švi-

ganje bliskov. Začutil sem gladko travo pod nogami. Izgubil sem bil pot. Taval sem sem in tja, da bi jo zopet našel. Zaman. Šel sem po nevidni ogradi in prvič padel čez zid. Kamenje se je z ropotom, kot da bi kdo stresel kosti, podrlo za menoj. Tekel sem naprej, padel drugič, tretjič, zašel med brinje in, komaj se izmotavši iz njega, zablodil v robido, se udaril v koleno na čer, ki je molela iz zemlje. Utrujen sem obstal, si preračunal nato pri vsakem blisku kos poti pred seboj in jo pretekel do drugega bliska. Kakihi dvesto metrov pred seboj sem uzrl grmovje. Nisem se mogel spomniti, da bi ga bil kedaj videl. Usmeril sem se proti njemu. Začel se je naliv in peklenška igra grmenja in strel. Nastala je burja vnovič in mi zaganjala šope dežnih curkov v obraz. Udarila je strela v bližini, možgan se je polastila lahka omotica in rezko je zadišalo ozračje. Udarila je druga, tretja, vse nebo se je odelo v omrežje bliskov, kot da bi hotelo posnemati planoto pod seboj, ki je preprežena od omrežja zidov.

»Moj Bog, kje sem? Kam sem zašel?«

Grmovja ni bilo več videti radi naliva. Le visoke čeri, po več metrov visoke, stebraste, sem zagledal med pobliskavanjem stati kot duhove krog sebe.

»Školjsko skalovje!«

Vedel sem, da se nahajajo tu pa tam prepadi, in začel sem se plaziti skoraj po vseh štirih, iskaje z roko pred seboj. Vedel sem sedaj, v katerem kraju je oni gozdič, čeprav nisem bil še nikdar tu. Saj sem ga večkrat videl od daleč.

Zavpil sem od strahu. Pod nogami mi je zmanjkalo tal. Začel sem drčati po nekem bregu navzdol. Drobnost kamenje je brzelo vse kroginokrog z menoj v globino. Dež je nekaj trenutkov še bil vame, nato je zavladata velika tihota. Le tam gori sem še slišal pokanje strel.

Krvavel sem na več mestih, kot se mi je zdelo, kajti čutil sem le bolečine, a krvi ne bi mogel razločevati od vode, ki je curljala od vseh strani od mene. Segel sem po robec, da bi si otrl obraz, ki je bil ves obdan z blatom, ki sem si ga nabral, ko sem drčal navzdol. Roke so se mi od trudnosti tresle. Začutil sem pa pod robcem užigalice, ki so bile na eni užigalni strani še suhe. Odprl sem in poskušal nažgati eno za drugo. Posrečilo se mi je, da je ena zabrlela, pa le za trenutek, toliko da je pogorela kapica, in sem zagledal nad seboj strop.

Zavedel sem se, da sem v jami.

Z urnim sunkom sem se obrnil. Začutil sem močno roko, ki me je zagrabila pri vratu za suknjič, na glavi pa je zamrzelo železo, ki je zdrsnilo doli proti sencem kot da išče. Električna svetiljka mi je nato posvetila

pod nos in zagledal sem moža s skoraj dobrodušnim obrazom, a strašno zanemarjenega in blatnega, le da je bilo blato osušeno.

»Lahko bi Vas poprej pobil na tla, radi varnosti namreč,« je mrmral mož vame, »pa sem videl čuden sij v Vaših očeh, da sem mislil, ta človek me ne more izdati. Tako, bolj radi varnosti Vas držim sedaj. Veste, človek se prav lahko zmoti nad človekom; še nad prijateljem, kaj pa šele nad takim, ki ga ni nikoli videl. Pa tudi ne bi rad postal ubijavec. Nisem še nikoli nikogar niti udaril. Kakor vidim, ne morete biti kak tukajšnji človek, čeprav ste precej zablateni. Jeli, hud vihar je zunaj, kaj? Izvolite z menoj! Notri gori ogenj. Posušili se boste in z mesom Vam lahko postrežem, čeprav ukradenim.«

Zasmejal se je na vso moč, da je odmevalo po vsej votlini. »Sicer pa morate iti! Saj pravim, radi varnosti, da se spoznava. Morda Vas niti iz votline ne bom več pustil.«

Zavila sva mimo nekega ogla in še krog enega in na koncu dolgega hodnika sem zagledal precej veliko votlino in v njej ogenj. Prisedel sem k ognju ter se ozrl. V kotu je bila še polovica jagnjeta, velik kos se ga je kuhal v kotlu, ki je visel s stropa. V drugem kotu sem videl kratek železen drog, ključe in nekaj drugega orodja.

»Kaj ste izvolili opazovati mojo hišno opravo? Vidi se, da ste omikan človek,« mi je rekel, ko je videl, da gledam orodje.

»Vidite, tu v kotu je kup slame, moja postelj, je sicer že precej gnila, a poskrbel si bom kmalu drugo. Tam v drugem kotu si izvolite ogledati železen drog! Vidite, to pripravo lepo vtakneš med železne križe okna, jo lepo prisloniš na zid in z nekaterimi sunki je možno zakriviti križ toliko, da stopi iz obojev. Tudi ti ključki odklenejo marsikje. Kjer ne opravijo ti, pomore ta priprava in zmes na njej. Delal sem nekoč v kemični tovarni, dokler nas ni gospoda, Bog ji daj dobro, izvolila vreči na cesto. Vidite, vse se je dobro naučiti. Tam sem se naučil, da ta priprava in zmes prežge v kratkem času tudi železo, kar je seveda mnogo bolj nevarno, ker povzroča svetlobo.«

Vzel sem dozo in mu ponudil cigareto.

»Hvala lepa! Vi ste prevljudni. Saj sem vedel, da se nisem motil v Vas. Pa poslušajte, kako sem postal tat! Delal sem v kemični tovarni toliko časa, dokler me niso blagovolili, kot sem rekel, z mnogimi drugimi vreči na cesto. Rekli so, da je konec vojne in da je radi tega zmanjkalo odjemavcev. Nič ne de, sem si mislil, bom pa drugje poiskal dela. Veste, imam v Trstu ženo in šest otročičev; žena pa je bila takrat v sedmem mesecu, denarja pa nič. Moji golobčki in žena preljuba — veste, imam jo zelo rad — pa znajo jesti kakor drugi ljudje. Hodil sem od tovarne do tovarne, od trgovine do trgovine, a povsod so mi vljudno blagovolili pokazati vrata. Nič ne de, sem rekel, bom

šel pa na deželo kmetom delat. Šel sem, a pri večjih kmetih se mi je godilo kakor v Trstu, pri manjših pa so mi prinesli kruha in vina in me poslali naprej. Saj so sami bedni ti ljudje in komaj preživljajo sebe. Nato sem se sklenil ubiti. Kaj se hoče. Prepošten človek sem bil in družina mi je stradala na vso moč doma. Prav v tem kraju sem bil in prišel sem na neki prepad nad Reko, da bi izvršil svoj sklep. Morda bi žena dobila potem vsaj občinsko podporo — — — Ali Vi verujete v Boga?»

»Da!«

»Čudno. Mnogi, zlasti tisti, ki imajo tovarne in druge take stvari, ne verujejo v Boga, ker potem ne bi smeli delati od postave nebranih zločinov, kot jih delajo sedaj. Vidite, jaz tudi verujem v Boga, čeprav sem sedaj tat po poklicu. Grem večkrat sicer nazaj v Trst, da bi dobil delo, a godi se mi vedno enako. Nič kaj ni prijetno, kakor vidite, bivati v tem kraju. Kot sem rekel, sklenil sem se ubiti. Gori na pečini sem stal in zrl v vodo. Zazdelo se mi je, da se dviga počasi gori k meni, in se mi je vrtelo v glavi. Dolgo sem mislil, mislil, naj li skočim doli, pa me je naenkrat prešinila čudna misel. Veste, živali imam sicer rad, a ena izmed njih se mi je priskutila, da je ne morem videti. V morju se je namreč utopil nekoč človek. Iskat smo ga šli s čolnom in z dolgimi drogovi. Tam na istrski obali je bilo. Našli smo ga ležati skoraj tik brega, in kaj sem zagledal? Raki, tisti dolgi, beli morski raki so lazili po njem. V tej vodi pa je dosti teh živali, saj smo jih lovili, tržaški otroci, ko smo šli v to dolino na izlet. Vidite, prav radi tega se nisem ubil. Šel sem žalosten nazaj in prišel na cesto, ki vodi v Vreme. Mogoče Vam je znana tam na nekem križpotju Marijina kapelica? Tam sem pokleknil, verjamete, in molil. Strašno mi je bilo pri duši tisti dan. Vedel sem, da stradajo žena in otroci vsak dan bolj, pomoči pa od nikoder. Ko tako klečim in molim, zagledam, poslušajte, spodaj majhno votlinico, pregrajeno z mrežo, in na tej mreži močan nabiralnik za milodare. Cesta gre mimo in marsikateri popotni vrže dar v pušico. Oko se mi je uprlo v ta kotiček, dolgo, dolgo sem ga gledal. Nato se ozrem v Marijino sliko. Držala je dete, Boga, v naročju. Tak je bil njen pogled, kot da pravi: 'Zakaj sem te pa privedla semkaj, če si beden in če ti otroci z materjo umirajo doma?' Še sem premišljeval nekaj časa in nato sem urno vstal, tekkel krog grička gledat, je li kdo v bližini, pritekkel nazaj, se ozrl še enkrat nemirno okrog, se sklonil ter, tresoč se ves, odtrgal z nekaj sunki in z veliko silo celo pušico ter zbežal z njo. V grmičju nad cesto sem jo razbil s kamnom. Nad trideset lir je bilo v njej. Odšel sem peš nazaj v Trst in izročil ženi denar. Zlagal sem se ji, da sem našel službo na deželi in da ji bom odslej še prinašal denarja. Za nič na svetu ne bi hotel, da bi moji otroci in žena zvedeli, da sem tat. Vidite, tako se začne in nato

postane človek kar naenkrat mojster. Zazdelo se mi je na primer, da mi ni in mi ni mogoče odslej biti brez samokresa. Šel sem v neko trgovino, dobro sem videl, da je samo mož notri. Stopil sem in omenil, da bi rad imel samokres. Mož me je vprašal po orožnem listu, a naredil sem mu s prsti tako, kot da mu plačam več, če mi da samokres brez lista. Bil je zadovoljen. Prinesel mi ga je s škatlo nabojev vred. Pobotal sem se za ceno in ga poslal še po usnjato torbico. Kako dobro naj prinese, sem mu rekel. Videl sem, da so izpostavljene po policah prav v drugem koncu trgovine. Ko jo je šel iskat, sem urno pobegnul iz trgovine in se pomešal med množico krog ogla bližnje ulice. Vidite, tako kradem od takrat. Že približno štiridesetkrat

sem kradel in še vedno misli žena, da sem v službi na Krasu. Da me celo obišče, mi je obljubila. Kadar dobim delo, pa bom pustil ta posel. To ovco sem včeraj ukral. Sam moram namreč tudi jesti. Izvolite prigrizniti z menoj!« — — —

Ko se je zdanilo, me je vedel iz brloga. Obljubil sem mu, da ga ne izdam. Smehljal se mi je in rekel: »Brez obljub vem.« * * *

Čez mesec so ga ujeli karabinerji. Dolgo in s silo se je branil. Okrvavljenega so peljali mimo naše hiše.

»Žejen sem,« mi je rekel, ko me je zagledal. Prinesel sem mu vina. Ves beden in sključen je koral med orožniki po cesti.

Konec preroka Elije.

Dotekel je Eliji čas
kot dež z neba doteče;
bled Ohozije je obraz,
ki nanj poslal je meče.

Elija živo je gorel
in palil je z besedo;
z neba je trikrat ogenj snel,
na svet ga treščil v sredo.

Dve četi kralja pokončal,
in kar je Bog govoril,
vse kralju vedeti je dal,
da bi se izpokoril.

In ko tako Eliji čas
življenja je dotekel,
mu Bog razkril je svoj obraz
in mu tako je rekel:

»Elija! Plašč ogrni svoj,
čez Jordan k meni pridi!
Račun napravil bom s teboj
tam, kjer nihče ne vidi!«

In sivi prerok plašč je vzel,
udaril ž njim po vodi,
in reke tok naprej ni šel —
mož strugo je prebrodil.

In vzel se prerok na goró,
na steno je visoko,
oči povzdignil je v nebo
in k prošnji stegnil roko:

»Pri kraju je življenja čas,
kot praviš mi, Jehova;
zdaj čakam, da mi na obraz
posije zarja nova.

Kot si veleval, sem ravnal,
vselèj in vsepovsodi;
a če pravično sem končal,
Jehova, sam presodi!«

Odvrne mu grmeči glas:
»Živel si za postavo,
pravično si izpolnil čas,
zato te vzamem s slavo!«

In v tem trenutku zabučil
pod nebom, pod oblaki.
Elija plašen zastrmi:
»O, kakšni to so znaki? ...«

Glej, ogenj čist na vse strani
se širi; voz obstane;
piš nanj Elijo posadi —
in konj spet dalje plane.

In zdaj, in zdaj? ... Kaj giblje se
kot vse bi trepetalo?
Kaj giblje se, kaj ziblje se
kot bi se vse majálo?

Poglej, poglej! ... Goreči voz
pod njim — on v njem se maje! ...
In voz drevi vsevprek, vseskoz
in v tajne jadra kraje ...

In vrata se odpro neba,
kjer konec je vsemirja,
Elija tam uzre Boga —
konj tik pred prestol zdirja.

K preroku se obrne Bog:
»Ker držal si postavo,
kot še na zemlji majhen krog,
zato sem vzel te s slavo!«

Stanko Kosovel.

Pregled slovenske umetnosti.

(Umetnost koncem osemnajstega stoletja.)

Viktor Steska.

Leopold Layer.

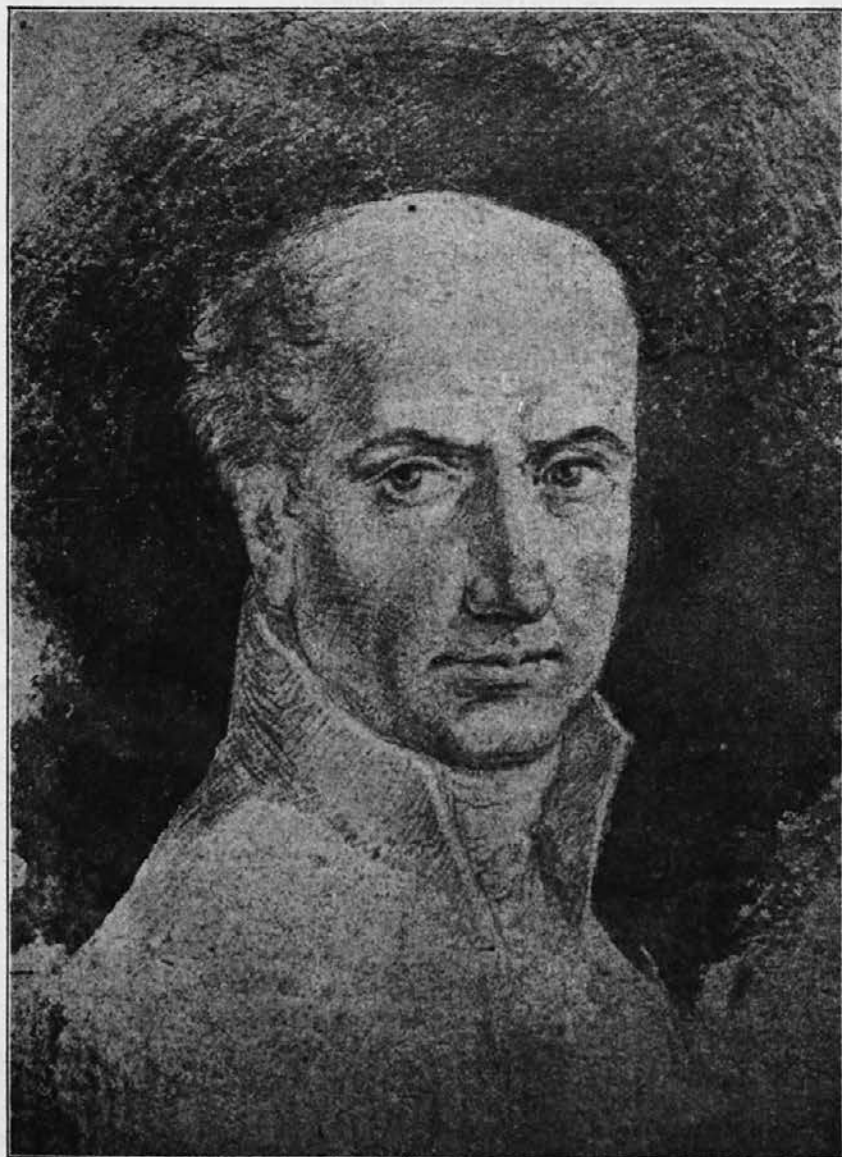
Med slikarskimi središči naše domovine je zaslovel posebno Kranj. Ondi so delovali Staravačnik (1657—1743), Matija Arihar († 1727) in cela vrsta Layerjev. Omenili smo Josipa Layerja (1688—1744) in njegovega sina Marka (1727—1808). Marko je imel osem otrok, med temi so bili trije slikarji: Leopold, rojen 20. novembra 1752, Valentin, rojen 6. februarja 1763, in Anton, rojen 4. junija 1765. O Antonu drugega ne vemo; tudi o Leopoldu in Valentinu pogrešamo poročila iz mladostne dobe. Učila sta se gotovo doma pri očetu, potem pa po bakrorezih Jungwirtha in Filipa Andreja Kiliana iz Augsburga, ki sta urežala slike tedaj priljubljenih laških mojstrov, n. pr. Piazzeta, Grasso, Tiepolo in Amigani. Do novejših

časov so hranili ondi knjigo 112 bakrorezov, ki jo je v Benetkah l. 1763 izdal Pietro Monako.

Bržkone se zaradi uboštva brata Layerja nista drugje učila in verjetno je, da tudi nista nikamor potovala. Izšolala ju je lastna nadarjenost in marljivost.

Layerjeva delavnica je imela navadno mnogo naročil, a prišli so slabi časi, ko so Francozi leta 1809 zasedli Kranjsko. V teh nemirnih in negotovih časih so naročila pošla. Kaj storiti? Layer se je lotil obupnega sredstva. V francoski dobi je izgubil avstrijski denar pri nas veljavo, v Avstriji je pa še veljal. Layer je začel delati avstrijski denar. V domači hiši je imel dovolj prostorno in svetlo klet, ki je bila pripravna za tako delo. Prej vedno odprta hiša, je imela posledaj zaklenjene duri. Ljudje so slutili, da se v hiši godi nekaj skrivnostnega, niso pa mogli ugeniti, kaj.

Avstrijska vlada je ponarejene bankovce zasledila in razpisala nagrado 10.000 gld. tistemu, ki ji imenuje ponarejalca. Ob koncu junija l. 1810 je prišel k judovskemu menjalcu denarja Abrahamu Heymannu v Ljubljani neki možak menjat avstrijski denar. V menjalnici so spoznali ponarejeni denar. Heymann je brž tekkel na policijo in tam vpričo načelnika Toussainta in komisarja Kremnitzerja naznanil svoj izsledek. Začela se je preiskava, ki je dosegla, da je prinesel denar Jernej Lenart, škafar in mešetar iz Kranja, ki ga je dobil od svoje žene, ta pa od Layerjeve dekle. Ko so zvedeli, da je Layerjeva hiša vedno zaklenjena, se je sum takoj obrnil na slikarja. Preiskava v njegovi hiši je dosegla, kar je iskala. Na mizi so ležali trije popolnoma izgotovljeni bankovci po 10 gld. in dva še ne izvršena bankovca po 50 gld., v miznici pa so našli pečate in druge pripomočke za izdelavo bankovcev. Leopolda Layerja baš tedaj ni bilo doma. Zaprli so takoj njegovo ženo in brata Valentina, njega pa na večer 28. junija 1810.¹³ Valentin je v ječi teden pozneje (5. julija) za sušico umrl. Ljudje pa govore, da se je v obupu obesil. Leopolda so obsodili na pet let ječe. Ko

Lastna podoba Leopolda Layerja. (Risano s svinčnikom.)

¹³ Iz rokopisa g. vlad. svet. dr. Fr. Vidica.

bi bil ponarejal francoski denar, bi zapadel smrtni kazni. V svoji silni stiski in negotovosti se je Layer zaobljubil, da bo poslikal kapelico Matere božje na Brezjah, če bo rešen. Ko so Francozi odšli, je bil Layer oproščen in je izpolnil svojo obljubo. V kapelici na Brezjah je stene okrasil s slikami na mokri omet in prinesel za oltar oljno sliko Marije Pomagaj, ki je povsod znana. Napis pove, da se je to zgodilo l. 1814.

Leopold Layer je bil poročen z Marijo Egartner, rojeno na Koroškem. Ker ta dvojica ni imela otrok, je Leopold posinovil sorodnika svoje žene Jožefa Egartnerja. Ta se je pri njem izučil slikarstva in je podedoval po njem hišo in ostalo imetje.

Leopold Layer je umrl v svoji rojstni hiši v Kranju št. 52 dne 12. aprila 1828, njegova žena pa tri leta pozneje 27. marca 1831.

Naš slikar je bil velike postave, visokega in širokega čela, živahnih oči, iz katerih je sijala dobrodušnost in duhovitost. V družbi je bil vesel in šaljiv, po nesreči seveda bolj resen.

Layer je slikal mnogo in silno urno. Pripovedujejo, da so prihajali k njemu ljudje in naročali razne slike, zlasti svetnike. Slikar je naročnika vprašal, če ima še kak opravke v mestu. Če mu je pritrnil, mu je naročil, naj se po opravljenem poslu zopet pri njem oglasi. Ko je dotični prišel, mu je že pokazal dovršeno ali vsaj napol izdelano sliko in ga vprašal, če mu ugaja. — O njegovem času je živel v Železnikih slikar Janez Grohar. Layer je nekoč ogledoval njegovo sliko in dejal: »Kako more ta človek živeti, če ima z enim samim nosom toliko opraviti?« — Za križeve pote je ponavadi po eno postajo naslikal v enem dnevu. V poznejših letih je slikal le dopoldne, češ, da je že dopoldne zaslužil dva goldinarčka; toliko je namreč računal za eno postajo križevega pota ali za navadno manjšo sliko. Ob času sile je slikal celo kónčnice za uljnjake.

Do okoli l. 1870 so imeli v Kranju skoro v vsaki hiši kako Layerjevo sliko. Izsledili pa so jih agenti, ki so jih ceno kupili in izvažali preko meje.

V slabih časih je jemal Layer za svoje slike slabo platno. Nevešči ljudje so zato mnogo slik zavrgli, ko se je pričelo platno trgati, ali če se je barva le malo oluščila. Nevedneži pa njegovih slik niso cenili, ker so bile poceni in so vedeli, da jih je izdelal domačin.

Kljub tem neugodnim razmeram se je vendarle ohranilo še mnogo Layerjevih slik po cerkvah in po hišah. Ker pa se je Layer le redkoma podpisal, zasebni lastniki pogostoma niti ne vedo, da hranijo Layerjeve slike, po cerkvah jih pa zadnji čas bolj skrbno varujejo.

Rekli smo, da se je Leopold na svojih slikah redkokdaj podpisal, Valentin pa menda nikdar. Zato je težko dognati, kaj je slikal ta ali oni. Ker pa je Leopold preživel svojega brata za 18 let in je bil

bržkone boljši slikar, pripisujejo danes vse slike obeh bratov Leopoldu, kar seveda ni pravilno.

Med Layerjevimi slikami je velika razlika; med klenim žitom je tudi nekaj plev. Pomisliti pa moramo, da je med prvimi in zadnjimi slikami minilo nad 50 let; da je za boljši denar delal bolje, za slabši pa slabeje; da mu je škodovala tudi naglica; da so pri mnogih slikah sodelovali učenci. Res pa je, da je napravil Layer mnogo zelo lepih slik, ki ga dvigajo med prve naše slikarje.

Risal je dobro in nenavadno spretno. Glavna moč njegovih slik je v risbi in v primerni sestavi predmetov. Tudi barve so dosti dobre; pazljivega opazovalca moti le rumenkasto ali sivkastorjavo ozadje, ki ne kaže življenja. To je, žal, splošna napaka tiste dobe. Prijaznejše in življeje so tiste slike, kjer tvorita ozadje nebo ali pokrajina.

Layerju je predmet slikanja skoraj samo človek, ves drugi svet zanj skoraj ne biva. Ni mnogo slik, da bi na njih uprizoril pokrajinsko okolico, gore in ravnice, njive in drevje. Vendar je tudi mrtvo naravo dobro upodabljal; samo živali, zlasti konji, se mu niso posrečili; slikal jih ni po naravi, ampak le po spominu, zato so 'leseni'. Človeka pa predstavlja v vseh mogočih okolnostih: v veselju in žalosti, v miru in razburjenosti, resnega, razkačenega, največkrat pa zamaknjenega. Čim živahnejša je skupina, s tem večjim veseljem in s krepkejšimi potezami slika.

Na svojih slikah je Layer navadno najbolj poudarjal obraze. Ti so marljivo izdelani, lepi, pogostokrat izbrani. Krasni so njegovi angelci, ki jih je v bistvu posnemal po Kremser-Schmidtu. Njegove osebe so splošno prijetnega stasa. Zajetnih, debelih oseb ni slikal. Vse postave so bolj vitke in visoke — vpliv tedanje francoske šole.

Layer je silno cenil Kremser-Schmidta in ga posnemal, kjerkoli je mogel. Kakor pripoveduje ustno izročilo, ga osebno ni poznal in niti ni hotel iti v Ljubljano, ko je Kremser-Schmidt slikal v Gruberjevi kapelici. Rad pa si je ogledoval njegove slike v Velešovem, v Kranju, na Pungrtu, v Gornjem gradu in v Ljubljani. Vse te slike je Layer posnel, nekatere celo večkrat; posameznosti pa je uporabljal na mnogih slikah. Tudi v barvah se mu je prilagodil, zlasti je rad poudarjal svetlotemino, na primer na slikah Svete noči.

Seveda Layer ni kar na slepo posnemal, ampak si je kako misel in obliko izposodil, ki jo je potem s potrebnimi spremembami uporabil. Sicer se je pa tudi on učil po naravi, delal studije in osnutke ter si tako prilastil izredno spretnost v risanju, ki jo po pravici občudujemo.

Napravil si je za vse svoje večje in važnejše slike osnutke, in sicer precej natančne. Hranijo jih: dekan Koblar in slikar Bradaška v Kranju, vitez Strahl v Stari Loki in spomeniški urad v Ljubljani.

Layer je slikal freske in oljnate slike. Znane so njegove freske v Marijini kapelici na Brezjah iz leta 1814. Na Tabru (v župniji Podbrezje) je slikal kapelico, pa so jo že pobelili. V Tržiču je poslikal svod v sve-tišču župne cerkve l. 1815. V župni cerkvi v Kranju so

Marija Pomačaj na Brezjah.

bile njegove freske posnetki Kremser-Schmidtovih slik v Gornjem gradu, predstavljajoče rojstvo in vstajenje Kristusovo in njegov vnebohod. Prihod sv. Duha je po svoje zasnoval. V Tunicah je na listni strani freska: Sv. Trojica nad nevihto, ob strani pa štirje medaljoni. V cerkvi sv. Jožefa v Tržiču krasi lepa slika sv. Jožefa svod cerkvene ladje. Poslikal je tudi več znamenj ali kapelic, n. pr. v Preddvoru tik pred cerkvijo s podobami: Sv. Trojica krona Marijo, spodaj sv. Peter, sv. Pavel in sv. Andrej. Niso se pa ohranile freske v kapelicah v Šmartnem pod Šmarno goro, v Vižmarjih in Preski. V Ljubnem sta dve freski na hiši št. 27: Sv. Trojica in sv. Florijan.

Med oljnimi slikami so najbolj znane njegove oltarne slike, potem nabožne za dom; nekaj je portretov.

Layer se je večkrat sam portretiral. En portret, na les slikan, a ne celotno ohranjen, je imel slikar Matija Bradaška v Kranju. Drugi je last dekana Koblarja v Kranju. Na tej sliki ovalne oblike je naslikal Leopold samega sebe in svojo ženo. Poleg teh dveh sta ohranjena še dva portreta, risana s svinčnikom; enega hrani spomeniški urad v Ljubljani, drugega slikar Bradaška v Kranju.

Največ Layerjevih slik je na Kranjskem, zlasti na Gorenjskem; nekaj se jih nahaja tudi na Štajerskem in Koroškem.

Ker tu ni mogoče našteti vseh njegovih znanih slik, se moramo omejiti samo na bolj znane in boljše.

Najbolj znana Layerjeva slika je gotovo Marija Pomačaj na Brezjah. Ta slika sicer ni popolnoma izvirno delo, ampak je nekoliko posneta po sliki Luka Cranacha v Inomostu; znamenita pa je postala po svoji zgodovini, kot zaobljubljena slika Leopolda Layerja v ječi. Poleg te oljnate slike so njegovo delo tudi freske v kapelici. Na oboku se kaže Kristus s križem v desnici; proti njemu je obrnjena Marija z napisom nad glavo: »Pomoč keršenikov« in govoreča: »Christe eleison.« Niže se ozira kvišku množica vernikov in bolnikov, med njimi nekdo vklenjen. Ljudje razlagajo, da je ta vklenjenec Layer sam, ki se je v ječi zaobljubil, da bo poslikal kapelico, če bo zapora rešen. Leta 1814 je izpolnil obljubo, kakor spričuje napis: »Leopoldus Layer pinxit anno 1814 ex voto« (Leopold Layer slikal l. 1814 radi obljube).

V velikem oltarju na Brezjah je bila prej slika sv. Vida, ki je sedaj shranjena na koru.

V Zasipih imajo štiri slike. Kaj ljubka je: Sv. Jožef pita Jezuščka.

Na Rodinah: križev pot, zelo dobro ohranjen, in na Honovi hiši freska: Jezus na križu z Marijo in sv. Janezom.

V Begunjah imajo devet slik; večje so: sv. Urh v velikem oltarju. Ozadje je rjavkasto. Svetnik ima fino izdelan obraz; lep angel mu nosi mitro. Spodaj vzbujata pozornost bled bolnik in mož z zagorelim, portretu podobnim obrazom. Nad to sliko je manjša, sv. Tilna (Egidija) s košuto in knjigo. Na evangeljski strani: sv. Izidor z zamaknjenim obrazom; angel namesto njega orje. Na listni strani: sv. Valentin, ki ga na oblakih obkrožujejo mični angelci; spodaj drži zagorel mož bledega božjastnega bolnika. Tudi tu so obrazi prav skrbno oblikovani.

V Kranjski gori: Marijino vnebovzetje v velikem oltarju; smrt sv. Jožefa v stranskem oltarju (1822).

V Kropi je poleg drugih posebno lepa slika sv. Treh kraljev.

V Kranju so bile nekoč v župni cerkvi Layerjeve freske in oljne slike. V župnišču se nahajajo: 1. Sveta noč. 2. Čigava je ta podoba in napis? 3. Zvežite mu roke in noge. 4. Usmiljeni Samarijan (118×97 cm). Vse te štiri slike so približno enake velikosti, dokaj čedne in dobro ohranjene. 5. Sv. Valentin ozdravlja božjastnega. 6. Sv. Ana. 7. Sv. Trojica. 8. Sv. Ana z Marijo in Jezuščkom. 9. Zadnja večerja (1799). Ta slika je bila prej v oltarju.

V Šmartnem pri Kranju je slika sv. Janeza Nepomučana, posneta po Mencingerjevi sliki pri Sv. Petru v Ljubljani.

V Cerkljah pri Kranju so imeli osem Layerjevih slik. V velikem oltarju je Marijino vnebovzetje. Marijo, sedečo na oblakih, nosijo angelci v nebo. Apostoli ob Marijinem grobu gledajo deloma v grob, deloma proti

nebu in kažejo na Marijo, ki je zapustila grobno temo. Ozadje je svetlorjavo in dela še došti ugoden vtisek. Slika spada med najboljša Layerjeva dela.

V Spodnjem Brniku kažeta sliki sv. Joderfi in sv. Urbana (1779) Mencingerjev vpliv.

V Smledniku hranijo za postni čas pet slik. Barve so dobro ohranjene, obrazi jasno izražajo dušne občutke posameznih oseb. V podružnici pri Sv. Valburgi so tri slike: 1. Kristus pade pod križem, 2. Kristus na Oljski gori, 3. sv. Peregrina.

V Zapogah: 1. sv. Trije kralji, 2. sv. Nikolaj. Križev pot je iz l. 1797.

Za Naklo je naslikal Leopold Layer l. 1793 sliko sv. Petra za veliki oltar.

V Zgornji Besnici krasi veliki oltar slika sv. Egidija iz l. 1782. V župnišču hranijo še tri manjše slike.

V Tržiču je poslikal l. 1815 svetišče s freskami: Bog daje zapovedi na Sinajski gori; na stenah sivo v sivo štiri evangeliste in štiri skupine: 1. Pastirci prihajajo molit, 2. sv. Družino, 3. dvanajstletnega Jezusa, 4. Jezusa s Samarijanko pri vodnjaku; naposled štiri apostole: 1. sv. Jakoba, 2. sv. Filipa, 3. sv. Jerneja, 4. sv. Mateja.

V Tržiču so imeli prelepi »janzenistovski« križev pot. Sedaj se nahaja v zavodu sv. Stanislava, ker za cerkveno porabo ni dovoljen. Ta križev pot kaže vse slikarjeve vrline v risbi in v barvah; hkrati se čudimo slikarjevi marljivosti in vztrajnosti, ker toliko oseb naslikati ni malenkost.

V Kranju hranijo še mnogi zasebniki Layerjeve slike; največ jih je imela gospa Helena Pavšlar, namreč enajst, med njimi portret Blaža Trpinca (31×26) in angela varuha, ki je posebno značilna slika, ker sta gotovo angel in deček portreta.

»Čigava je ta podoba in napis?« (Župnišče v Kranju.)

Na Homcu je v župni cerkvi pet slik, v velikem oltarju Marija Pomočnica. Križev pot se je umaknil v podružnico v Šmarci.

V Stari Loki ima vitez Strahl 27 slik, med njimi bandersko sliko s krasno podobo smrti sv. Lovrenca na drugi strani Lušarsko Mater božjo.

Sv. Peter. (Lastnik Ferd. Pollak v Kranju.)

Za veliki oltar v Šent Vidu nad Ljubljano je naslikal l. 1796 sv. Vida.

V Moravčah: 1. Slika sv. Martina v velikem oltarju, slikana kakor sicer sv. Valentin. Dva angela nosita na oblakih svetnika, ki je odet z zlatim brokatnim pluvialom. Spodaj gledamo Moravčce, in sicer cerkev, župnišče in kaplanijo, zraven se živinica pase. Proti svetniku se zaupno ozira gobavec; na roke se opira hromec; bolnico podpira druga žena. Izrazi so izvrstno pogojeni, barve žive. 2. Sveta noč. Božje dete in Marijin obraz žare v svetlobi, ves drugi prizor je v temini. 3. Za postni čas hranijo še pet slik, uprizarjajočih skrivnosti žalostnega dela sv. rožnega venca. Te slike je obnovil Matej Koželj l. 1864. Lepa slika je tudi sv. Valentin na Limbarski gori na listni strani cerkvene ladje.

Na Češnjicah in pri Sv. Heleni imajo po pet Layerjevih slik, v št. Ožbaltu v Pečah in Drtiji po eno.

Manj je Layerjevih slik na Dolenjskem. V Žužemberku je bila glavna slika sv. Mohorja in Fortunata Layerjeva do okoli 1905.

V kapeli na Grmu pri Novem mestu: 1. Obiskovanje Marijino, 2. Odrešenik sveta, 3. sv. Rozalija, 4. Zadnja večerja.

Na Mirni in v Podgradu križev pot.

V Ljubljani imajo Layerjeve slike Narodni muzeji, Društvo za krščansko umetnost, prof. dr. Franc Perne, prof. dr. Alfonz Levičnik, družina stavbnega svetnika Cirila Kocha in mnogi drugi.

Layer je naslikal tudi mnogo križevih potov. Ker so bili bolj majhne oblike in v neznatnih okvirih, jih je poznejši rod zamenjal z večjimi, toda redno s slabšimi izdelki drugih slikarjev. Nekateri smo že omenili. Radi pregleda jih naštejemo še tu: v Šmartnem pod Šmarno goro, na Dobrovi, na Črnučah, na Ježici, na Rodinah, na Drulovki, na Dobravi pri Kropi, na Otočah, v Stiški vasi (v župniji Cerklje pri Kranju), v špitalski cerkvi v Škofji Loki, v Selcih in Javorjah,

v Lahovičah, v Šmarci, v Moravčah, na Mirni in v Podgradu.

Med najlepše Layerjeve slike spadajo še: Mati božja v uršulinskem samostanu v Ljubljani, Smrt sv. Jožefa (L. Klešnik v Ljubljani), Jezus umiva apostolom nože (graščina v Polhovem gradcu), rojstvo Kristusovo iz leta 1791 (prej v Smledniku, sedaj v Društvu za krščansko umetnost).¹⁴

¹⁴ O Layerju so pisali: Iv. Kukuljević Sakcinski: Slovník umjetnikah jugoslavenskih, 1859, III., 213. — Radics v Letopisu Matice Slovenske, 1880, 47. — Wurzbach: Biograph. Lexikon, XV., 57. — Strahl: Die Kunstzustände Krains, 31—33. — V. Steska v Koledarju Katol. tisk. društva v Ljubljani za l. 1903, 125—133. — A. Koblar v Izobraževalni knjižnici, I. zv., 1914, str. 10. — M. Pirnat v Gorenjcu, 1907, št. 5 in 6. — V. Steska v Carnioli, 1914, 1—35. — Dr. Fr. Stele in dr. M. Pivec: Doneski k Layerjevi biografiji v Zborniku Umetn. zgod. društva, 1923, 124—128.

Slovenski možje.

Piše Avg. Pirjevec.

Francišek Ksaver Pirc.

Franc Pirc se je rodil 20. novembra 1785. leta v Godiču in obiskoval v bližnjem Kamniku šolo, katero so oskrbovali frančiškani. Latinske šole in bogoslovje je dovršil v Ljubljani, kjer se je vprav ob tem času pričela gojiti pod francosko vlado tudi slovenščina, in je imel pač tudi priliko, priučiti se francoščine. Leta 1813 je bil posvečen za mašnika in je služboval do 1819 v Beli peči pri Kranjski gori, nato do 1829 v Pečah pri Moravčah in do 1835 v Podbrezjah pri Podnartu. Pod vplivom misijonarja Barage se je odločil, da zamenja — dasi že petdesetletnik — pripravno župnijo na Gorenjskem s težkim misijonarskim poklicem. Junija meseca 1835 je zapustil Pirc Kranjsko, odpotoval v Ameriko in misijonaril med Indijanci, dokler so mu to dopuščale telesne moči. Leta 1864 se je za kratek čas vrnil v domovino ter pridobil vrsto sotrudnikov, duhovnika J o s. B u h a in sedem bogoslovcev, ki so šli z njim v Ameriko. Leta 1873 se je — starček 88 let — za stalno vrnil na Kranjsko in živel nekaj časa pri frančiškanih v Kamniku, nato v šenklaški duhovniški hiši v Ljubljani, kjer je umrl 22. januarja 1880. leta.

Kot misijonar je bil Pirc neutrudljiv in neustrašen delavec. Če je z velikim trudom uredil misijonsko postajo, jo je kmalu zapustil, izročil drugemu duhovniku, sam pa šel drugam oznanjevat krščansko vero in dosegel skoraj povsod prav lepe uspehe, ki so bili deloma tudi plod Pirčeve izredne praktičnosti. Ni se namreč zadovoljil, da je Indijance poučeval v krščanski veri in jih krščeval, skušal jih je omikati (civilizirati) in jim pridobiti iste pravice, katere so imeli belokožci. A za to je bilo treba, da so si uredili oni

rodovi, ki so se preseljevali kot pastirji iz kraja v kraj, stalna bivališča, kar je dosegel Pirc s tem, da jih je učil kmetijstva in jih tako privezal na grudo. Iz domovine si je priskrboval semena, jih razdeljeval med Indijance, zasajal sadne vrtove, učil Indijance, kako je treba sejati, orati, kositi, žeti, mlatiti in opravljati vsa druga kmetijska dela. Seznanil jih je s turščico, graham, fižolom in drugimi rastlinami. Lastnoročno jim je kazal, kako je treba rabiti plug, srp, koso in cepec. Učil jih je živinoreje, kupil veliko mrežo za ribolov, drugod sestavil mlatilni stroj in prigovarjal Indijancem, da so si gradili namesto šotorov iz lubja lesene hišice. Na ta način so nastale naselbine, bilo je možno ustanoviti šole, kjer so se učili otroci in odrasli pisanja in branja, in stalne misijonske postaje. Kjer so bili poprej pragozdovi, so nastala prijazna sela in rodovitna polja. Indijanci so se civilizirali in si polagoma pridobili iste pravice, katerih so bili deležni belokožci. A Pirc se je brigal tudi za njih telesno stanje. Zdravil je bolnike s homeopatičnimi zdravili, in ko so se širile koze, je Pirc sam cepil 900 Indijancev. Mnogo si je prizadeval dobiti potrebne denarne in druge pripomočke za uspešno delovanje med Indijanci. Semena in druge za kmetijstvo potrebne stvari je dobival od svojih prijateljev na Kranjskem. Težje je šlo menda z denarnimi podporami, akoravno se je trudil, da bi se v Združenih državah ustanovila dobrodelna bratovščina za misijone med Indijanci. Kakor Baraga se je tudi Pirc kmalu naučil jezika rdečkožcev in napisal v narečju Otava-Indijancev Veliki katekizem z obširno razlago in zbirko 70 pridig za nedelje in praznike, 1872. leta pa je še sestavljal

»Knjigo zmernosti«, s katero je nameraval ustanoviti v državi Minesoti bratovščino zmernosti. Ali so vse te knjige izšle v tisku, nismo mogli ugotoviti.

Kako se je Pirc Indijancem priljubil, kaže priimek, katerega so mu dali: »dobro srce«, in da so se 1862. leta uporni rdečkožci na njegovo posredovanje pomirili.

Na Slovenskem si je pridobil Pirc velike zasluge za povzdigo sadjereje. V letih 1830 in 1834 je izšel v dveh delih njegov Kranjski vrtnar, ki ga je založila Kmetijska družba v Ljubljani in ki zavzema med maloštevilnimi slovenskimi kmetijsko-strokovnimi knjigami one dobe odlično mesto, ker vsebuje prvi sostavni (sistematični) pouk o sadjarstvu. Kako potrebna je bila knjiga našim kmetovavcem, dokazuje dejstvo, da je izšla pozneje še dvakrat (1845, 1863) in bila je tem bolj koristna, ker je izdajala Kmetijska družba svoje spise v nemškem, ogromni večini Kranjcev nerazumljivem jeziku. Leta 1834 je izdal Pirc še droben spisek v slovenskem in nemškem jeziku: Podučenje, kako se morejo škodljive gosenice končati. Še iz Amerike se je zanimal za napredek kmetijstva

na Kranjskem in bil med prvimi, ki so zahtevali, naj izdaja Kmetijska družba v slovenskem jeziku časnik, ki bi poučeval ljudstvo v kmetijstvu, obrtniji in rokodelstvu. Malo pozneje so res pričele izhajati pod Bleiweisovim uredništvom kmetijske in rokodelske Novice (julija 1843), kjer je sodeloval tudi Pirc in vnovič nagovarjal kmete za umno sadjerejo. Na svojih službenih mestih pa je Pirc nazorno poučeval ljudstvo o sadjereji in zasadil v Podbrezjah lep sadovnjak. Njegove zasluge za sadjerejo je priznala tudi Kmetijska družba, ki mu je poslala 1843 v Ameriko srebrno svetinjo in 1864 s tretjo izdajo Vrtnarja pohvalno pismo. Pirčevo delo je šlo v klasje, sadjereja se je na Kranjskem toliko povzdignila, da je imela Ljubljana do 1864. leta tri sadne razstave.

Pirčeve pesmi, v katerih opisuje svoje doživljanje v Ameriki in ki jih je zbral 1874. leta, so dandanes že pozabljene, za njegove znanke in farane, katerim so bile namenjene, pa so bile ob Pirčevem času brez dvoma ljub spomin in zanimivo čtivo. Nepozabljeno pa je še danes njegovo delo za povzdigo sadjarstva, ki mu je prineslo priimek »očeta umne sadjereje«.

Fantu s poljan.

(Urednikovo pismo.)

Kako, oče?« sem ogovoril hribovca, ki je po gorskem kolovozu iskal izgubljeni osnik. Brez jeze, s širokim smehom mi je odgovoril: »Da je le narobe, pa je prav,« in iskal dalje po koritasti kolesnici. Skoro še otrok — ga nisem razumel. Danes pa vem, kake burke uganja življenje z nami, in zato ga umem.

Ko sem zadnjič napisal pismo dekletu z gora, kaj mislite, da mi je odgovorila ona? Kaj še! Odgovoril mi je »fant s poljan« (in še »fant z gora«, toda ta ni povsem odkritosrčen, ker pesem pravi, da je iz mesta doma) s pesmico, ki jo je poslal sicer uredniku, bil bi jo pa rad dekletu z gora, kakor pove vsebina. (Zahvaljen Bog za uredniško tajnost, sicer bi se utegnili izleči v mojem košu na vse zadnje posredovalnica za sklepanje zakonov.) Torej, kakor je sodil hribovec: »Da je le narobe, pa je prav.« Zato se bom pa danes pomenil s tem fantom.

Ti me prašaj, ali si pesnik, dasi si sam zase o tem že davno prepričan, jeli?

Nekoč je trdil naš profesor, da je vsak človek pesnik. Vsem, ki smo bili tedaj pesmi-kovavci, se je zdelo to silno za malo. Celo »pesnik« Tine, ki je med urami hodil od klopi do klopi in prosjačil za rime, češ, povej mi rimo na -ine — in smo mu jih pravili: zine, mine, črepine, mrcine —, se je ujezil, da je zakašljaj in podrgnil s podplati po tleh. Toda pravi profesor se ne da nikoli ugnati. Tako je tudi naš jezno odgovoril:

»Pa je le res! Vsak človek je pesnik. Vsaj par vrstic zagreši prav vsak v življenju, najsi bodo tudi takele: Ptičce cvetėjo, rožce pojėjo.« Narobe je bila ta reč in vendarle prav. Kot urednik družinskega lista, ki tovari svojo robo po vrtu in kuhinji, jo ponuja pri šivalnem stroju in v zapečku, stika po starih podobah na podstrešju in grebe iz preteklosti može, pripoveduje ameriške in čarovniške zgodbe, vzgaja in zabava — torej urednik lista, ki mora biti pravi omnibus, sem se do dobra prepričal, da res v s e p o j e. Kmečki fant in dekle, dijak, dijakinja, tipkarica in poštna uradnica, peki, kovači — vse — vse poje. Zares, le nikaar se ne muzajte. Kdor ima srce, zlasti še mlado srce, temu srce poje: joka, vriska, vzdihuje, hrepeni, ljubi, sovraži. In vsakega srca pesem je čisto svojska, pristna in izvirna. In dokler je pesem samo v srcu, je lepa: zveni in utripa, preliava se v vse barve in napeve. Toda pesem kljuje in kljuje, dokler se ne prigloda na dan — in tedaj se redno zgodi nesreča. Ni se namreč rodilo to, kar je bilo v srcu, oguljen spaček se je prikazal, zavil v strgane plenice, in tako revše dobi v svoje naročje kritik Krivogled (le pogledajte ga, saj je sedaj njegova slika pred Vami!) in jezen začne obračati revčka na vse plati ter se brez usmiljenja spravi nad nebogljenčka in mu pretipa vse obisti in kosti. Njegova sodba pa se redno glasi: Nisi goden za življenje, umri! Kaj čuda, da zakrvavi toliko src ob taki brezsrčnosti! Kdo ne ljubi svojega otroka, četudi ni

ves pravšen? Vsaka mati vendar ne more roditi Salomonov in Napoljonov, in ne vsako srce »Prešernovih sonetov nesreče«. Kam pa bi prišli, če bi se po vseh ulicah in pašnikih potepali sami Salomoni in Napoljoni, ali če bi bilo vse branje sam Petrarkov in Prešernov sonet? Tak dolgčas bi bil na svetu, da bi obupali. Zato Vam čisto nič ne zamerim, če napadate Krivogleda. (Le dajte ga, samo ne povejte mu, da sem Vaš jaz šuntal!) Če se, dragi moj fant, razjeziš takole: »Spet mi jo je Krivogled zabrusil. Spotikal se je nad tem, ker se nisem držal tako suženjsko tistih neumnih form... Meni se zdi, da daje pesem neizmerno večji užitek in efekt, če teče lepo prozaično, ne pa da ima vrstice zmerjene natančno, kakor da bi morali biti zraven inženjerji.« Dve reči bi tudi jaz k tej razsodbi dodal: Veliko bolj neumna je taka trditev kakor pa je neumna forma, ki jo drzko napadaš. Forma je za vsako najmanjšo umetnino neobhodno potrebna. Še klobuka ne pokrije nihče rad, vsaj za praznik ne, če je ves iz »furma«. Od vsakega piskra zahteva Ribničan formo, če ne, ga sune med črepine za ožago. S tem pa nikakor ne trdim, da morajo biti vse pesmi soneti ali da morajo biti vse trdo povezane v enake kitice. Kljub temu pa morajo imeti obliko, in sicer tako, ki se prilega misli. Ta oblika je najprvo vsaj ritem: vsaka vrstica mora peti. Če skače ritem neprestano gori in dolí, taka pesem je šepava in ni pesem. Ti si zapisal, da le teče lepo prozaično. Da, da. Tudi proza zahteva ritem, dasi ne v toliki meri kot pesem. Saj imamo tudi pesmi v prozi. Toda ta razdivjanost v formi, kakor si jo privoščijo drugi še vse bolj kot Ti, je vsekako sumljiva. Človeka sili k veri, da takih pesmi ni ustvarila nebrzdana, elementarna moč, ampak jih je zveržila obupna nemoč. Res, da so se v vseh vekih pojavljali veliki duhovi, ki so se izvili iz starih oblik in začeli graditi nove. Toda zato niso starih prav nič zaničevali in jih podcenjevali, ko so gradili nove. Šibek duh pa staro podira, novega ne zna graditi in njegovi uspehi so kvečjemu le razvaline. Ob vsem tem pa sem prepričan, da tudi takih pesmi kali poganjajo iz duševnosti, ki je nova, ki še išče in tupa, ki ne mara več hladnega formalizma preteklega dobe, marveč se ji hoče več čuvstva, več srca, več vročega ognja. In kljub vsej neplodni plodovitosti sedanjega časa verujem v bodočnost — novih moči.

Sicer pa ritem v pesmi še zdaleka ni vse. Točno merjene in trdo vezane kitice so časih grozne. N. pr.:

Pozdravljena mi domovina,
slovenska mila mi krajina!
Edina meni ti si mila
prekrasna Slovenija mi mila.

Od same mile domovine mora človek obupati nad domovino.

Ali:

Če le v zavesti bi si bila sladki,
da ljubiš tudi mene ti enako,
iz prs izvil smehljaj bi se mi gladki;
alj tvoja korespondenčna abstinenca
v obup me pelje — kmeta kot sekvenca.

Ni groze v tem, da je pesem merjena in vezana, vse drugod tiči in tako očitno, da je ni treba razlagati. Prepričan sem, da ta pesem živo poje v srcu »Samo-tarke« (tako se je podpisala), toda — rojstvo je tako, da bi bilo bolje, če bi ga ne bilo. Kje je stvar narobe? Razen mere in rime je beseda tista čudovita nota, ki mora stati na pravem mestu in mora biti taka, ki edina spada tja in nobena druga. Pesem, ki ji lahko besede dodajaš, izpreminjaš, črtaš, ni več pesem. Le črtaj Prešernu iz soneta Vrbi ali iz Krsta pri Savici eno samo besedo, pa boš videl, kaj si naredil. Če je on vteknil v Novo pisarijo, »kjer po stari šegi še drekajo«, je presneto dobro posluhnil in se je vsak opek, ki je to besedo črtal ali izmenjal. Tu pa se mi zdi, da neha vsaka šola. Ako ti je dano, boš zadel, če ti ni dano, ne zadeneš nikoli. Naj ti srce krvavi, naj je v njem 'pek'el al'nebo' — pélo bo srce za te, za druge nikdar, ker nimaš ustvarjajoče sile, ki je dodeljena izvoljenim in blagoslovljenim.

Še tretja stvar je, ki vdihne pesmi dušo: to je čuvstvo, misel, ki se zgosti v biser in ti postane novo razodetje. »Naj pesem umetna, naj merjena bo,« — zanič je, ako ni zate novo razodetje, naj je še tako majčkeno, ako ni iskra, ki te užge in rani, da hipoma pred tabo zažari osvetljen nov kotiček srca in duše. Še in še se vrneš, še in še bereš. In tudi to je dar, ki ga ne pribarantaš za nobeno ceno, če ti ni dano od zgoraj. Noben poklic ni tako redko sejan kot pesniški. Ni muha, če narodi resnične pesnike na prav poseben način slave. Oni so, ki jim je bila dana moč, da so zajeli iz sebe pravzaprav to, kar se je rodilo v ljubezni, v boli in solzah v celem narodu, v človeštvu sploh. Mnogo jih poskuša, zajme pa od tisočev eden. In tisti eden gre za poklicem zoper in preko vsega. »Stretil me moreš, potreti nikdar, usode besneče sovražni vihar!« Zato nam priča zgodovina, da so tudi veliki prozaisti v mladosti začeli s pesmijo — pa so hitro izsledili pravi poklic in so dali pesmi slovo. Ivana Cankarja dela so pač ena sama velika, vroča pesniška sanja. Začel je s pesmijo. Niso baš slabe, toda sam je spoznal in priznal: Pesnik nisem. In obratno, resničen pesnik ni zlepa prozaik. Medved se je nekoč lotil povesti. Ko sem ga obiskal, je sežigal v peči rokopis. »Ali ni škoda?« sem se začudil. »Ni,« je odvrnil rezko. »Ko sem še enkrat prebral, me je bilo samega sebe tako sram, da je peč edino zdravilo.« To od Medveda spoznano zdravilo ni nobena sramota, ampak čast za vsakega, ki se sam ali čeprav s pomočjo Krivogleda prikoplje do njega.

PISANO POLJE

Po okrogli zemlji.

Politični pregled.

Jugoslavija. Notranjepolitični položaj se v Jugoslaviji še vedno ni zjasnil, kljub temu, da je od volitev preteklo že skoro pet mesecev. Radikalna in samostojno - demokratska stranka, ki sta dobila pri volitvah zelo neznatno večino poslancev, ne pa večine oddanih glasov, s tem številom ne moreta vladati — opozicija je premočna, da bi se moglo vršiti delo tako, kakor si ga zamišljata vladni stranki. Zato je Pašičeva skrb ta, da razbije opozicijo in dobi nje številno najmočnejši, toda obenem načelno najšibkejši del, t. j. Hrvatje, zase, in sicer deloma z obljubami, deloma s pritiskom, za katerega so voditelji Radićeve stranke videti precej občutljivi. Štefan Radić je še vedno zaprt in visi nad njim veleizdajniška obtožnica, pa tudi dr. Maček in tovariši so še vedno v ječi. Obznana proti Hrvatom tudi še ni ukinjena. Vse to je hudo in uspešno orodje v Pašičevih rokah in ni čudno, da so Hrvatje, ki jih na zunaj sedaj vodi Radićev nečak Pavle Radić, začeli kloniti. Odpovedali so se slovesno in pred vsem svetom republikanstvu ter iz naslova svoje stranke izpustili republikansko ime. Odpovedali so se še drugim svojim bistvenim programatičnim točkam, da bi s tem prepričali vladne kroge o svojem patriotizmu ter da bi rešili svoje zaprte voditelje in se iznebili obznane. Pašić pa ne da kart iz rok ter zato zbornica nekaj hrvatskih poslancev - voditeljev sploh ni potrdila, za 25 mandatov pa je overovljenje odložila. S tem ima Pašić brez samostojnih demokratov dovolj veliko večino na razpolago. Pogajanja med radikali in radićevci se vrše venomer. Dasi so Hrvatje že o vsem odnehali, vendar bi Pašić rad dosegel še več, zlasti to, da bi Hrvatje izstopili iz opozicijskega bloka, ki se je radi brežznačelnega kolebanja Hrvatov sicer precej razrahljal, vendar pa še ni razpadel. Čisto pretrgati se pa Radićevci vendarle ne upajo z opozicijskim blokom, ker je med njimi mnogo poslancev — v prvi vrsti so to zajedničarji —, ki odločno obso-

jajo sedanjo radićevsko politiko in naglašajo, da mora opozicijski blok ostati strnjen. Narodna skupščina je v vseh teh treh mesecih sprejela dvanajstine, s katerimi so se naložili novi, zelo občutni davki, ter zakon o poljedelskih kreditih, s katerem se ustanavlja novo, državno zadrugištvo. V odseku pripravljajo še druge zakone.

Bulgarija. V Bulgariji se bije boj na življenje in smrt med dvema skupinama — vladno, ki jo vodi ministrski predsednik Cankov, ter opozicijo, ki jo sestavljajo zemljičarji in komunisti. Kakor znano, je Cankov pred leti z revolucijo vrgel prejšnjo vladno zemljičarstvo Stambolijskega, ki je v revolucijskih bojih padel. Od tistega časa v Bulgariji ni več miru, pač pa kri neprestano poji nesrečno bolgarsko zemljo. Cankov je nasilnik v pravem pomenu besede in ves njegov način vladanja obstoji v tem: nasprotnika ubij, pa boš najbolj gotovo imel mir pred njim. Pa je padlo baje ta čas v Bulgariji blizu 20.000 žrtev nasilne vlade. Vse to je bolj in bolj izzivalo na odpor. Komunisti in zemljičarji so vračali milo za drago ter ni minil teden, da ne bi bil zaboden, ustreljen, zadavljen, zastrupljen kak vladni človek. Vladna stranka seveda z enakimi povračili ni čakala. Dne 14. aprila so komunisti v Sofijski okolici napravili atentat na kralja, ki se je z avtomobilom peljal na sprehod. Streljali so nanj, ustrelili nekaj oseb od kraljevega spremstva, avtomobil se je prevrnil, toda kralj je ostal nepoškodovan. Čez dva dni se je vršila v Sofijski stolnici sv. Nedelje maša zadušnica za zastrupljenim vladnim poslancem Ivanom Georgijevim. Vladna gospoda z vsemi generali in višjimi častniki je bila zbrana v cerkvi. Kralj se je slučajno nekoliko zamudil. Preden se je pripeljal, se je razletel v cerkvi peklenjski stroj, ki so ga s cerkvenikovo pomočjo položili komunisti. Cerkev se je napol razrušila, pod razvalinami pa je ostalo 14 mrtvih generalov, 9 polkovnikov, mnogo drugih častnikov ter veliko ljudstva. Vlada je proglasila preki sod ter kar neusmiljeno sekala po komunistih in zemljičarjih. Več tisoč jih je našlo svoj konec v tistih dneh pod vojaškimi krogli, še več

pa v ječah, kjer so jih morili vse vprek brez zaslišanja in brez sodbe. Bili so dnevi strahote in grozote. Cankov je hotel udušiti kri s krvjo. Evropske države so s studom gledale na to početje, vendar pa so glede na nevarnost, da nastane splošen pokolj, dovolile, da se za nekaj časa bulgarska armada zviša za 10.000 mož. Napadavci na Sofijsko stolnico so bili — kolikor niso pobegnili — postavljeni pred sodišče ter obsojeni na smrt. 27. maja so bili obešeni — trije po številu — v navzočnosti 50.000 ljudi. Obešali so jih raztrgani cigani.

Na približno podoben način kot v Bulgariji se vlada v **Albaniji**, kjer je neki Ahmed Zogu s silo pregnal prejšnjega albanskega voditelja, Fan Nolja, italijanskega prijatelja, ki je pobegnil v Italijo. Nato je Ahmed Zogu razpisal volitve, pri katerih pa nasprotniki niso smeli niti kandidatov postaviti. Na ta način je Ahmed Zogu »sijajno« zmagal in vlada v popolnem »miru«, dokler ne bo iz revolucije, ki povsod tli, pogнал visok plamen — in zopet bo vsa nesrečna država v ognju.

Oči vsega sveta pa so bile v preteklih mesecih obrnjene na **Nemčijo**, kjer je po na videz neznatni in kratki boleznii umrl prvi predsednik nemške republike, Ebert, dasi star šele 54 let. Začel se je velik boj med republikanci in monarhisti, ki imajo na Nemškem zelo veliko moči. Zakaj sijaja nemškega cesarstva pod Hohenzollernci Nemci ne morejo zlepa pozabiti, toliko bolj, ko morajo sedaj kot republikanci ponižno služiti in delati za druge države. Monarhisti so že skozi šest let godrnjali, češ, da se vse republikanske vlade preveč umikajo Francozom in prodajajo nemško delo in nemško čast sovražnikom. Zato so sedaj napeli vse sile, da spravijo monarhista na predsedniško mesto nemške republike. Pri prvih volitvah, ki so bile 29. marca, se je poganjalo sedem kandidatov za predsedniško čast, zato je umljivo, da nihče ni dobil absolutne večine, ki je za prve volitve predpisana. Vendar pa je že pri teh volitvah dobil največ glasov kandidat monarhistov, ki je od 27 milijonov oddanih glasov dosegel 10 milijonov. Pri drugih volitvah zmagata tisti, ki dobi relativno večino. Repu-

blikanci so postavili skupnega kandidata, in sicer katoličana dr. Marxa, monarhisti so pregovorili najbolj popularnega Nemca, generala Hindenburga, da je prevzel kandidaturo, komunisti pa so indirektno tudi hoteli Hindenburga iz čisto komunističnega načela: čim več zmešnjave v državi, tem prej bo komunistom zorela pšenica, ter so proglasili lastnega kandidata. Volitve so se vršile 26. aprila. Zmagal je Hindenburg, ki je dobil 14.639.399 glasov proti dr. Marxu, ki je dobil nekoliko manj, in sicer 13.752.640. Slednjega so v resnici podrli komunisti, katerih kandidat Thaelman je dobil malo manj kot dva milijona glasov. Hindenburgova izvolitev pa ni povzročila toliko hrupa kot se je pričakovalo. Države pač čakajo na njegova dejanja. Gotovo pa je, da je Hindenburg v tesni zvezi z bivšim cesarjem Viljemom in da bo skušal zavzeti nemško politiko v monarhistično smer.

Kot prvi znak velenemške politike, ki je dosegla po vojni s Hindenburgovo izvolitvijo svoj prvi velik uspeh, je oživel gibanje med avstrijskimi Nemci, da naj se **Avstrija** priključi Nemčiji. Opravičuje in utemeljuje se to gibanje s tem, da se je Avstriji nemožno brez drage tuje pomoči sami vzdrževati; pravi vzrok pa je vendarle še ne pozabljena hohenzollerska politika: Od Berlina do Bagdada. Ni čuda, da so vse države, zlasti pa še nasledstvene, odločno proti združitvi. Če bo prišlo do tega, da bo Avstrija morala izginiti z zemljevida, potem se to ne bo zgodilo s priključitvijo Nemčiji temveč — z razdelitvijo Avstrije med sosedne države.

Na **Francoskem** je morala odstopiti levičarska vlada gospoda Herriota. To pa največ radi svoje finančne politike, ki ni več našla opore v parlamentu, veliko pa tudi radi napetega kulturno-bojnega stališča, ki ga je bil zavzel Herriot glede francoskega poslaništva pri Vatikanu in laizacije alzaških šol. V Alzaciji je radi te svobodomiselnih namere, ki je v Franciji že povzročila toliko nepopisnega zla, vstal med katoličani vihar, kakršnega vlada ni pričakovala. Herriot je moral iti, francosko poslaništvo pri Vatikanu pa je ostalo in verske šole v Alzaciji tudi.

V **Italiji** je »mir«. Z novim tiskovnim zakonom so časopisom zamašena usta, fašisti z revolverji in noži strahujejo nezadovoljne elemente in tako Mussolini »vlada«. Ko je radi nesoglasja v vladi odstopil vojni minister, je prevzel vojno ministrstvo Mussolini sam, tako da je zaenkrat kar od vseh strani zavarovan. Opozicija še ni prišla v parlament.

V **Belgiji** so se vršile volitve v državni zbor. Katoličani so dobili 78 poslancev, socialisti 79, liberalci, ki so bili najbolj tepeni, samo 24. Po dolgih medstrankarskih pogajanjih sem in tja, ki pa so se vsa ponesrečila, so sestavili vlado samo katoliški politiki. Ta vlada pa seveda ne bo mogla biti dolgotrajna, ker nima trdne večine in je odvisna od ene nasprotnih strank.

Izven Evrope vzbujata največ pozornosti **maročanska vstaja** v severni Afriki in **revolucija na Kitajskem**.

Maročani so špansko armado potisnili že čisto do obrežja, kjer jo more seveda uspešno varovati vojno brodovje. Po španskih bojih pa so začeli Maročani svojo bojno fronto obračati proti Francozom, ki imajo tudi velik del Maroka pod svojo oblastjo. Brez dvoma bo to za Maročane, ki so že utrjeni od dolgih bojev, trši oreh, a tudi Francozi bodo morali dosti moči porabiti, če bodo hoteli upor zadušiti.

Mlado kitajsko dijaštvo in kitajska inteligenca hoče Kitajsko za Kitajce. Dosedaj so z naravnimi zakladi naravnost čudovito obdarjeno Kitajsko izrabljali tujci, zlasti še Angleži in Japonci. Kitajski dijaki pa so se na evropskih vseučiliščih navzeli svobodomiselnega in narodnostnega, pa tudi komunističnega duha in sedaj hočejo te evropske ideje uveljaviti na Kitajskem. Prva oblika tega boja je: Proč s tujci! In začele so se po kitajskih mestih velike demonstracije, ki so vse naperjene proti tujcem. Proti tujim trgovcem se je proglasil generalni štrajk. Tuje države so poslale vojna brodovja v zaščito svojih državljanov in da pokažejo Kitajcem svoje ostre zobe, če ne bodo mirni. Za kitajsko revolucijo pa stoji ruski bolševizem, ki hujska zlasti proti Angležem. Zato je verjetno, da ta revolucija proti tujcem ne bo tako hitro splahnela v pesku kot so že mnoge druge na Kitajskem, ker niso imele opore od zunaj.

Na severni tečaj!

V majniški številki »Mladike« smo priobčili članek o nameravanih ekspedicijah na severni tečaj, s kartico, in smo rekli, da je najresnejši tekmeč Amundsen. Imenovali smo tudi njegove spremljevalce in omenili, da bo odhod pospešil, da ga kdo ne prehititi. In res, 21. maja ob treh popoldne sta oba aeroplana odletela od Spitsbergov v smeri proti tečaju. — Amundsen je pred odhodom rekel, da bo prišel takoj nazaj; če ga takoj ne bo, pa čez 14 dni, ker bo gori raziskoval in meril. Sedaj, ko to pišemo, je že davno preteklo 14 dni, pa ni o

njem in tovariših nobenega poročila, nobene vesti. Slišimo najrazličnejša ugibanja, beremo o tej in oni možnosti.

Če izločimo najneugodnejšo možnost, da sta se aeroplana ponesrečila, nam ostane tole: 1. Amundsen je bil na tečaju, se je vrnil nazaj proti Spitsbergom, pa se je moral med potjo iz tega ali onega vzroka spustiti na tla in nadaljuje svojo pot po ledu naprej. 2. Ko so prišli na tečaj, jih je premagala želja do nadaljnega, že lani nameravanega poleta na Alasko, do rtiča Barrow (glej kartico v majniški številki »Mladike«). Ker je pa od Spitsbergov do Barrowa okoli 3250 km in sta imela aeroplana samo za 2600 km bencina, sta letela kolikor daleč sta pač mogla, in so nadaljevali pot spet po ledu ali pa po suhem, če je tam gori res toliko suhega sveta. Tudi v slučaju, da so med potjo pristali, prelili bencin iz enega aeroplana v drugi aeroplan, prestopili in srečno prišli do rtiča Barrow, morajo od tam do bližnje brzozjavne postaje hoditi še najmanj 14 dni. 3. Amundsen raziskuje na severnem tečaju, hrane ima s seboj za 30 dni. 4. Aeroplana sta se pri pristanku na tečaju pokvarila in se nista mogla spet dvigniti; tedaj je odrinil Amundsen s spremljevalci do rtiča Columbia na skrajnem severnem robu Grantove dežele. (Na naši kartici je videti severni del te kljukasto zavite dežele na levo od Grenlandije.) Na tem rtiču je zadnja tečajna ekspedicija pustila precejšnjo zalogo živil. Od tam se že da priti naprej, a razdalje so velike: od tečaja do Columbie 750 km, od tam do prve brzozjavne postaje na Grenlandiji pa 900 km. Pred oktobrom v tem slučaju o ekspediciji ne bomo nič slišali.

Pišejo o treh ekspedicijah, ki naj gredo Amundsena iskat: 1. dva norveška aero-hidroplana bosta raziskovala ledeni rob med Spitsbergi in vzhodno obalo Grenlandije; 2. Francoz Charcot bo skušal ob Grenlandiji in Grantovi deželi priti do rtiča Columbia in bo tam okoli iskal; 3. Američan Mac Millan bo šel pa z ladjo do rtiča Barrow in nato z aeroplanom čim dlje bo mogel, ne bo se pa od izhodišča na slepo srečo preveč oddaljil.

Vprav ob zaključku ureditve te številke so prinesli brzozjavi vest: Amundsen se je vrnil dne 18. maja na norveški jadrnici Sjoeniv v Kingsbay. Severnega tečaja ni dosegel, prišel je do 87° 44' severne širine. Megla in veter sta ga prisilila, da je moral na tla. Izjavil je, da je izvršil zanimiva opazovanja. — Ob povratku je ljudstvo na obali Amundsena viharno pozdravljalo. Dr. V. S.

Pozdravni govor.

Angleški prestolonaslednik potuje po svetu. Obiskal bo vse angleške kolonije. V Kapski koloniji ga je v Umati pozdravilo 40.000 poljedelcev, 15.000 jih je bilo na konjih. Glavar ga je takole nagovoril: »Veliki glavar! Ti si naš zemski bog! Naše življenje bo srečno, ker smo te videli. Srečni smo, ker je naš bog stopil z nebes na zemljo!« — Velikansko pozdravitveno ploskanje — »Solnce, solnce naše! Sij na nas!« Prestolonaslednik je dobil naslov: Langa lijakanja — sijajoče solnce — in s tem imenom ga bo imenovala odslej naprej vsa Južna Afrika. Sklep so sporočili od vasi do vasi in so ga bobnali od griča do griča. Tam doli se namreč z bobnanjem razgovarjajo.

V deželi Bazutov je pa pozdravilo prestolonaslednika še več ljudi. Njih glavar je 90letni Jonatan Mošeš, vnuk »ustanovitelja naroda«. Pozdravil je princa pred modernim gramofonom, da je bil glas bolj močan, in ga je imenoval »nekoča, ki bo kmalu umrl«. Rekel je, da se je veselil kot Simeon v sv. pismu, ko je slišal, da je »Gospod med svojim narodom spet vstal«. Na koncu govora je dvignil tresočo se desnico in vsi drugi glavarji so zavpili: Pula čotzo, po naše: Slava ti, o prinašavec miru in dežja! Tam doli je namreč dež še vse drugačnega pomena kakor pri nas. Mošešov nečak je zagotavljal princu zvestobo Bazutov, narkar mu je prestolonaslednik odgovoril, da bo kralj za Bazute po očetovsko skrbel.

Dr. V. Š.

Črni Mesija.

Črnc Garvey z otoka Jamaika je bil več let oboževani voditelj ameriških črncev. Videli so v njem Mesija, ki bo črnce odrešil, jim dal svobodo in ki bo ustanovil veliko črnsko državo v Afriki. Zborovanja, ki jih je skliceval, so štela na tisoče poslušavcev; on sam je navadno nastopil kot general, bleščeče napravljen in opremljen, in je govoril črnim neodrešencem sladke besede. Nekoč je govoril kar o 400 milijonih črncev, dasi jih ni niti 200 milijonov.

Garvey se je nazival: »začasni predsednik Afrike«, včasih tudi: »knez narodov«; ustanovil in vodil je organizacije z lepo donečimi naslovi: »Svetovna zveza za napredek črncev«, »Afriška legija«, »Sestre Rdečega križa« itd.

Nazadnje je ustanovil parobrodno družbo »Black-Star-Line« (black = črn, star = zvezda, line = proga, po kateri ladje vozijo; torej »Proga črne zvezde«). Namen družbe je bil prevoz črncev in blaga v Afriko. Garvey je

delnice prodajal in črnci so se trgali zanje; z denarjem pa Garvey ni gradil ladij, temveč ga je lepo nalaгал v banke za prihodnje čase. Ko bi bila imela odriniti prva ladja v Afriko, je prišlo sleparstvo na dan in Garveya so zaprli. K obravnavi je prišlo vse polno »plemičev afriške republike«, da bi »začasnega predsednika« moralno podprli. Črnci so bili vsi divji, pa ne na sleparja, temveč na sodišče, ki je njih Mesija zaprlo. Sklicevali so protestna zborovanja in pisarili državnemu pravdniku grozilna pisma. Garvey je založil denarno jamstvo in so ga začasno izpustili. Prostost je porabil takoj spet za »blagor ljudstva«: kmalu je nabral 125.000 dolarjev in ustanovil novo družbo »Black Cross Navigation and Trading Company« (Cross = križ, navigation = plovba, and = in, trading = trgovina, company = družba). In je začel. Pa je spet goljufal in so ga obsodili na petletno ječo. In črnci so zopet vsi ogorčeni, pa ne na Garveya, ampak na sodišče, ki jim hoče njih »Odrešenika« iztrgati. Črnc na pravnem oddelku v New Yorku je rekel: »V New Yorku nas je najmanj 5000 takih, ki bi Garveyu dali svojo dušo, če bi to hotel.« Nekaj je pa le dosegel: črnci so se začeli zavedati, da so ljudje in toliko vredni kot beli.

Dr. V. Š.

Kitajski diktator.

Na Kitajskem je huda in krvava meščanska vojna. Mesto Šanghai oblegajo čete poveljnika Či-Si-Juanga in v mestu se branijo čete poveljnika Li-Hung-Čanga. Oba poveljnika pa sta slepo orodje v rokah zvitega in pretkanega političnega pustolovca, sedanjega upravitelja Mandžurije, ki se imenuje Tsang-Tso-Lin.

Tsang-Tso-Lin se je rodil na južnem Kitajskem in je bil njegov oče berač, mati pa je bila perica. Ko je izbruhnila leta 1894 japonsko-kitajska vojna, je bil šestnajstletni Tsang tudi v vojni. Pa je ušel in so se ga usmilile neke francoske redovnice, ki so ga vzele v svoj samostan, in je prevzel ondi vrtnarska dela. Ko je bil star sedemnajst let, je bil krščen in po končani vojni je odšel iz samostana. Potoval je iz kraja v kraj in je spotoma dobil sedem pušk in šest tovarišev, ki so bili pripravni za vsak posel. Bili so roparji in Tsang-Tso-Lin je bil njihov poglavar. Ta roparska četa se je hitro razširila in si nadela ime: Rdeča brada. Vsepovsod so trepetali pred to četo, ki je kmalu narasla na 15.000 članov. Tsang-Tso-Lin je postal tako neomejen poglavar majhne pokrajine. Pa je nenadoma izbruhnila vojna med

Kitajci in Japonci, ki so se pravdali zaradi posesti Koreje. Japonci so uvaževali moč Rdeče brade in so prosili Tsang-Tso-Lina pomoči in mu obljubili bogatih darov, če bo njihov zaveznik. Ko je nastopil mir, je bila skoraj vsa Mandžurija v oblasti tega človeka. A v Pekingu je imel mogočnega nasprotnika Tu-Li-Sana, pa je obvladal tudi tega in odslej je Tsang-Tso-Lin nekronani kralj Mandžurije. Po zunanjosti je Tsang-Tso-Lin prav majhne postave. Prav nič mu ni videti, da bi bil tako mogočen in krvoločan kakor izpričuje njegovo vedenje. Stanuje v leseni palači in zdaj pa zdaj zapove, da komu odsekajo glavo. Družbo mu delajo ministri, ki so neznansko veliki in orjaški, za steno pa je noč in dan troje tajnih policistov, ki venomer pazijo na varnost njegovega veličanstva.

K.

Žalostna usoda Nikolaja II. in njegove družine.*

S koščeno roko je posegla svetovna vojna v to in ono družino med nami. Prevrnila je prestole, prevrnila je države, predrugačila je ves svet in zahtevala na milijone žrtev. Še so nam v spominu vse te grzote in ena izmed najhujših je ona, ki je zadela ruskega carja Nikolaja II. in njegovo družino.

Nikolaj II. je bil kot človek dober in miroljuben in je bil iz vsega srca vdan svoji družini in domovini. Vendar je globoka žalost prevevala njegovo družinsko življenje: njegov sin edinec, prestolonaslednik Aleksej, je bil neozdravljivo bolan. To svojo bolezen, ki se ji pravi hemofilija, je podedoval od svoje matere, carice Aleksandre. Če ima kdo hemofilijo, utegne najmanjša rana povzročiti njegovo smrt, in vsak padec, vsako krvavljenje iz nosa, kar bi drugim ne škodovalo prav nič, utegne usmrtiti človeka, ki ima to čudno in neozdravljivo bolezen. Človek, ki ima to bolezensko razpoloženje, je v večni nevarnosti, da izkrvavi. Ob vsaki najmanjši ranitvi teče kri, ki jo je skoro nemogoče ustaviti, ker se ne strdi. Zato je bila v carjevi družini večna skrb, vedno so morali paziti na mladega carjeviča kakor na steklo, da se ne razbije. Posebno je radi tega trpela carica, ki se je zavedala, da je bil sin po njej tako zelo bolan, in kadar je bil carjevič zdrav, se je radovala vsa družina, kakor hitro pa je zbolel, je legla spet težka mora na vse. Poleg tega bolnega sina je

* Napisano po virih, ki jih je sestavil Pierre Gilliard, bivši učitelj carjeviča Alekseja.

imel Nikolaj II. še štiri hčere: Olgo, Tatjano, Marijo in Anastazijo. In vsa družina je skrbela za Alekseja kakor za človeka, ki morajo vsi živeti le zanj. Vseposod so iskali leka zanj in ko se je pojavil zloglasni Rasputin med ruskim narodom, je bilo umevno samo po sebi, da je carica brž poizvedela zanj in ga poklicala na dvor, češ, da bi pozdravil Alekseja. In res je imel ta čudoviti človek nekako magnetično moč do njega, vendar pri tem ne moremo govoriti o kakem ozdravljenju. Rasputin pa je znal izrabiti svoj navidezni vpliv na carico kot ljubečo in skrbečo mater bolnega sina-edinca in je pričel raztezati ta vpliv tudi na carja in na politiko. Ker je bil pa Rasputin kot človek navaden zločinec in ga je ljudstvo pričelo kmalu sovražiti na vso moč, so zasovražili tudi carico in jo dolžili vseh mogočih nečednosti in ruvali zoper njo — kot rojeno Nemko.*

Ko je izbruhnila svetovna vojna, je že vrelo v Rusiji, ki je bila itak od nekdanj država tajnih revolucij in nasilnih odredb. Vojna doba je še povečala ta nemir in ker so imeli Rusi na bojiščih dosti izgub, se je bilo bati, da bo Rusija radi notranjih in zunanjih neprilic zašla v veliko zmedo in bo razpadla. V tej dobi je kljub temu, da so bili ruski generali zoper to, prevzel ruski car Nikolaj II. sam vrhovno poveljstvo nad vojno. Šel je v glavni stan in bival med vojaki, ki so bili vsi navdušeni zanj in so ga ljubili kakor svojega očeta. To pa upornikom ni bilo všeč in še posebej ni bilo všeč Nemcem v Nemčiji, ki so izprevideli, da utegne Rusija zmagati, če bo car Nikolaj sam vrhovni poveljnik. Zato so pričeli Nemci ščuvati zoper carja in se posluževati tajnih židovskih agentov, ki so iz Nemčije zasejali upor v Rusijo in mržnjo do carja. In prišlo je tako daleč, da se je moral car Nikolaj II. v marcu l. 1917 odpovedati prestolu v korist naroda, kakor so mu zatrjevali. Car je to storil zares iz ljubezni do Rusije. Silno je trpel, ko je pozneje izprevidel, kako so ga bili prevarili in kako bi bilo bolje, če bi ne bil storil tega usodepolnega koraka. Sklenil je, da se bo poslej, ko bo prost in bo moral oditi najbrž kam v tujino, posvetil le svoji ožji rodbini. A prišlo je povsem drugače.

Od marca do avgusta 1917 — torej pet mesecev — je bila carska družina zaprta v Carskem selu. Od dneva do dneva se je ožila osebna svoboda carske družine, prihajala so razna po-

velja od tedanjih ruskih poglavarjev (ki so bili povečini vsi sami bivši nemški židje), ki so mučila carsko družino. Vendar je bila carska družina še zadovoljna. Živeli so lepo zase, v ozkem družinskem krogu so skrbeli drug za drugega in nestrpnost pričakovali izhoda iz tega ujetništva. V avgustu 1917 pa je prišel ukaz, da mora vsa družina in njihovo spremstvo v Tobolsk v Sibirijo. Naselili so se v gubernatorjevi hiši, bili so vedno močno zastraženi, in ponižanja so se vrstila drugo za drugim. Denarna sredstva so se zmanjšala, tako da so si morali tudi v hrani odreči marsičemu. Da so laže prenašali vse te hude preizkušnje, so se člani carske družine bavili z različnimi deli, obdelovali so vrt, žagali in cepili drva — a vse to v spremstvu straže, ki se je venomer izmenjavala in mučila carsko družino, kolikor jo je mogla. Kmalu je izvedela carica, da bodo carja odvedli drugam. Odločila se je, da ga spremlja tudi ona in tudi hčerka Marija bi šla z njima. Carjevič je bil bolan, zato ni mogel z očetom in materjo. Tri starejše hčerke in carjevič so ostali še v Tobolsku, oni trije pa so odšli s spremstvom v Jekaterinburg. Neskončno žalostna je bila ločitev družine. Vendar ni bilo moči ničesar izpremeniti in odšli so v aprilu 1918. Izpočetka so jih stražili v hiši trgovca Ipatijeva vojaki, ki so jih slučajno dobili in ki so se večkrat menjavali. Kesneje je obstajala straža iz samih rudniških delavcev. Življenje carske družine je bilo v Jekaterinburgu dosti hujše kakor v Tobolsku. Poveljnik njihove straže, Avdijev, je bil pijanec in si je zdaj pa zdaj izmišljal nova použevanja za svoje ujetnike. Venomer jih je straža zbadala in se norčevala iz njih.

Dne 22. maja 1918 so pripeljali v Jekaterinburg še carjeviča in ostale tri kneginje in nepopisno je bilo veselje, ko so se sešli s svojimi starši. Izpočetka so spali člani carske družine na tleh, jedli so pri isti mizi kakor njihova straža in so bili tako vedno izpostavljeni sirovostim ljudi, ki so bili največkrat pijani. Kadar se je straža zdelo, so se posamezni vojaki tudi povzpeli na zid in so skozi okna prihajali v carjevo stanovanje, tako da ni bila carska družina nikdar zase in nikoli varna pred njimi. Pri vsem tem pa je vera čudovito podpirala ujetnike. Carica in hčere so večkrat pele cerkvene pesmi, čeprav to straži ni bilo všeč. Vendar so postajali stražniki bolj in bolj vljudni s carsko družino in so se čudili, da je carjeva družina tako preprosta,

dobra in obenem dostojanstvena. Celo pijanji zapovednik, komisar Avdijev, je postal prijaznejši, kar pa vladi v Moskvi ni bilo všeč. Na mesto Avdijeva so poslali v Jekaterinburg žida Jurovskega, ki je privedel s seboj deset ljudi, ki so bili nalašč odbrani za to. Življenje carskih ujetnikov je bilo odslej izpostavljeno eni sami nepretrgani verigi najnižjih sirovosti in podlih domiselkov.

V tem času pa so bili v Moskvi že sklenili, da bodo carsko družino umorili. Dne 14. julija so poslali duhovnika, ki je opravil pred carsko družino službo božjo — kar je kazalo na skorajšnjo smrt. 16. julija je Jurovski naročil straži, naj mu preskrbi dvanajst samokresov. Ponoči pa je odšel v sobe k carski družini, je vse zbudil in jim dejal, da morajo z njim. Brž so se pripravili vsi člani in vzeli le najpotrebnejše s seboj. Tedaj jih je Jurovski odvedel v neko oddaljenejšo sobo. Spredaj je šel Jurovski in neki stražnik, za njima je stopal car, ki je nesel bolnega Alekseja, za obema so šli carica in štiri velike kneginje, nato pa zdravnik dr. Botkin in troje služabnikov. Obstali so v oni sobi, misleč, da pride skoraj avto ali voz, ki jih bo odpeljal v kak drug kraj. Ker niso vedeli, koliko časa bo treba čakati, so prosili za stole. Troje so jih prinesli in so sedli: Aleksej na sredo sobe, car je sedel na levo kraj njega, dr. Botkin se je vstopil na desno, carica pa je sedla k steni. Čakali so in čakali — tedaj je prišel Jurovski in je privedel s seboj sedem nemških in madžarskih ujetnikov in dvoje svojih prijateljev. Jurovski je pristopil k carju in dejal: »Vaši prijatelji so vas hoteli rešiti, a ker se jim to ni posrečilo, vas bomo mi ubili.« Tedaj je dvignil samokres in ustrelil na carja, ki se je koj zgrudil na tla. To je bil znak za splošno klanje. Sleherni krvnik si je izbral svojo žrtev, Jurovski pa je obdržal zase carja in carico. Vsi so skoraj izdihnili, le Aleksej je še slabotno ječal. Tedaj ga je Jurovski usmrtil. Kneginja Anastazija je bila le ranjena, pa je obupno klicala na pomoč, ko so se ji približali ubijavci. Pa so jo kakor živino potolkli z bodali. Ostalo spremstvo so med splošnim krikom preganjali iz kota v kot, krj je brizgala daleč naokrog — slednjič so bili umorjeni vsi. Koj nato so odvzeli komisarji svojim žrtvam dragocenosti in odnesli trupla na avtomobil. Odpeljali so jih precej daleč iz Jekaterinburga, razkosali so trupla, nanесли drv in 300 litrov bencina in nad 175 kg neke kisline in zažgali to grmado. Potem

* O zločinskem Rasputinu glej »Mladiko« 1924, str. 228.

so pometali pepel v studenec, ki je bil ondi, in tako so bili tri dni in tri noči zaposleni s svojim groznim početjem. To zločinstvo je zaukazal komisar Sverdlov v Moskvi, izvedel ga je Jurovski v Jekaterinburgu — in značilno je pri tem to, da sta bila ta dva oba — žida. Kakor je bil žid tudi Ljening in so povečini židje skoraj vsi, ki so učinili v Rusiji toliko grozodejstev, ki so morili ljudi brez sleherne obsodbe trumoma, ki so jih ponekod zagreblji žive do vratu v zemljo in jim potem s kosami pokosili glave. Na ta način — brzkone — ne bodo vdušili Rusije.

Amerika.

Ameriško šolstvo.

V Združenih ameriških državah je postava, da morajo obiskovati šolo vsi otroci od 7. do 14. leta. Od 14. do 16. leta morajo tudi še hoditi v šolo ali pa morajo že kaj delati. Kdor dovrši osnovno šolo in višjo šolo, ki jo poseča od 14. do 18. leta, utegne počevati otroke iz osnovnih šol. Če hoče biti pa kdo učitelj na višjih šolah, mora obiskovati posebno šolo za učitelje. V letu 1919/20 je poučevalo na javnih šolah 95 tisoč 666 učiteljev in 583 tisoč 867 učiteljic. (Torej je tudi v Ameriki več učiteljic kakor učiteljev.) V tem letu je bilo 241 tisoč 319 poslopij za javne državne šole, ki so bila vredna 2 milijardi 409 milijonov 719 tisoč 120 dolarjev.

Univerz (visokih šol) in kolegijev (gimnazij) je bilo v letu 1919/20 760. Vlada je podpirala 109 teh šol, vse ostale (561) pa so se vzdrževale same. Največ dijakov in dijakinj se je šolalo v tem letu za inženjerje, 4 tisoč 216 jih je posečalo bogoslovje, 20 tisoč 992 se jih je učilo za odvetnike, 14 tisoč 242 se jih je posvetilo zdravništvu, 8 tisoč 809 se jih je učilo za zobozdravnike, 5 tisoč 26 je bilo lekarnarjev in 908 se jih je pripravljalo za živino-zdravnike.

Imajo tudi posebne strokovne šole za usmiljenke (samaritanke). Teh učenk je bilo leta 1920 321 tisoč 619, bolnikov pa 251 tisoč 823 na dan. V teh šolah morajo biti učenke stare 18 do 19 let, delati morajo po 8 do 10 ur na dan in morajo obiskovati to šolo tri leta.

Kaj berejo Američani?

Časopise. Ne pa knjig. — Amerika bere tako malo knjig kakor nobena druga dežela. Če ima kakšna knjiga 15.000 izvodov, je to že zelo veliko. Pa moramo pomisliti, da je v Zedinjenih državah okoli 115 milijonov ljudi.

V več kot 60.000 izvodih pa ni izšla v zadnjih letih nobena knjiga, celo noben detektivski roman. Nasprotno imajo pa tedniki in mesečniki, ki jih tam imenujejo »magazine«, med enim do dveh milijonov naklade in še čez. Najznamenitejši so: Saturday (sobota), Eveningpost (večerna pošta), Liberty (svoboda), American (Američan) itd. A tega ni krivo samo tekmovanje teh bogato ilustriranih in z najraznovrstnejšo vsebino opremljenih tednikov in mesečnikov, temveč tudi vedno večja duševna lenoba mestnega prebivavstva. Kmečko prebivavstvo knjig sploh ne bere, temveč samo tiskovine, kjer so tudi oglašili notri. Resnih knjig in sploh resnega leposlovja se zmeraj manj proda.

Še najrajši berejo Američani poleg omenjenega beriva ruske pisatelje, ki jih dobiš v Ameriki v cenjenih izdajah. Knjige, ki nimajo značaja romana ali novele, imajo prav majhno vrednost. Knjige o umetnosti berejo samo ženske! Zgodovino in drugo znanost samo dijaki, kakšno novost milijonarji. Če odrasli sploh kaj berejo, berejo detektivske romane, sportne romane, tudi življenjepise nekaterih znamenitih Američanov in nešteto vrsto onih knjig, ki nam svetujejo, kako postanemo lahko uspešni trgovci. Ti romani nimajo s književnostjo prav nič skupnega, pa jih vendar vse požira. Največjo naklado preteklega leta sta imeli dve knjigi, ki imata s književnostjo toliko opraviti kakor kuhinjska knjiga. Prva je knjiga ugank, kakršne danes vsa Amerika sploh rešuje — namreč same zlogovne —, druga je pa knjiga o vedenju, ki pripoveduje, da ne smemo z nožem jesti in zakaj ne smemo, kdaj smemo ženski pokloniti cvetice, kako se moramo vesti pri čajanki itd. Obe knjigi sta bili razprodani v več kot milijonu izvodov.

Zanimivo je, da bo pisatelj težko spravil še tako dobro povest v tisk, če se konča žalostno. Američan ljubi veselje in bi ga taka povest le motila. Tudi imajo uredniki navado, da povesti merijo na besede: »Sprejmemo povest, če ni daljša kot 8 tisoč (10 tisoč itd.) besed.« Amerika je pač drugi svet.

Ameriški hoteli.

Kakor je v Ameriki vse drugače, tako se tudi hoteli, seveda prvovrstni, prav zelo razlikujejo od naših. Ameriški hotel ima svoj poseben časopis, v katerem so označene vse osebnosti tistega hotela ter objavljene tudi njihove slike in je čtivo prav zabavno in mnogovrstno. Tak list popisuje ves hotel in navaja (s slikami) vse

raznovrstne njegove udobnosti. Ondi je tudi povedano, kje snažijo čevlje. Američanu je snaženje čevljev zelo priskutno delo, zato prepuščajo to delo le zamorcem. Poleg brivnice je v slehernem ameriškem hotelu posebna lepa dvorana z vzvišenimi sedeži, kjer čistijo zamorci strankam čevlje. Ameriški hotel nima zvoncev; če hoče kdo kaj imeti, mora telefonirati in je zato v sleherni sobi telefon. Vsaka soba ima tudi kopalnico, kjer ne dobiš le mrzle in tople vode, ampak razpolagaš tudi z ledeno vodo. Mimo tega je cela kopica brisaljk in take množice belo opranih brisaljk dobiš tudi v ameriških vlakih. V hotelski sobi imaš tudi vse polno priprav za pisanje. Imaš najboljši pisemski papir, je vse polno ovojníc in novih peres in je steklenica polna dobre tinte. Prav tako je samo po sebi umevno, da imaš na umivalniku svež kos toaletnega mila, ki je lepo zavito v papir. Čeprav utegne kdo reči, da so to le malenkosti, vendar te radostno presenetijo, saj si pri nas vajen, da dobiš pač pisalne priprave, a ni pisemskega papirja, je tinta vsa izsušena in v tintniku polno muck in je pero — eno samo pero! — tako, da z njim ne moreš pisati.

Kadar hočeš odpotovati, sporočiš uslužbencu, kje je tvoja prtljaga ter kam in kdaj odideš. Drugih skrbi nimaš, zakaj, ko prideš v drugi kraj, ni tvoja prtljaga le na kolodvoru, ampak je že tudi v hotelu. In ker je v Ameriki vsakemu človeku dovoljeno, da sme imeti 100 kg prtljage, ne da bi kaj plačal, se izvrši vse to tudi brezplačno.

Ameriški hotelirji želijo, da bi živel vsak gost kar najudobneje in najlepše v njih hotelu. Zato ima vsak hotel tudi koncertno in plesno dvorano, ima svoje lastno gledališče in svoj lasten kino. Tudi vrtove imajo in razna igrišča, celo kopalnišča na prostem. Krog kopalnišča so tribune in gledavci, ki z zanimanjem opazujejo plavavce. Američanke so pri takem kopanju popolnoma oblečene, imajo svilen kopalno obleko, nogavice in čevlje, tako da je videti od njihove golote prav toliko kolikor zvečer na plesišču.

Napitnine v ameriških hotelih ne poznajo. Pravijo, da je to grda, evropska razvada.

Splošno načelo ameriških hotelov je, da morajo biti gostje kakor doma, da ne smejo občutiti, da so kje v hotelu. Zato so tudi posebne gospe, ki seznanjajo goste drugega z drugim in skrbijo za to, da so vsi gostje kakor ena družina.

Življenjepisi.

† Leopold Podlogar.

Nenadoma je segla po njem smrt dne 12. junija, letos, in »Mladiki« ugrabila silno pridnega sotrudnika, zgodovinarja. Rojen je bil pokojnik v Škocijanu pri Turjaku 14. novembra 1878, v mašnika je bil posvečen 14. julija 1902. Služboval je v Črnomlju, v Dobu, v Sori kot kaplan in od leta 1914 na Gozdu kot župnijski upravitelj. Ves prosti čas je posvečal zgodovini svoje domovine. Kjerkoli je služboval, povsod je brskal kot pridna mravlja po arhivih in iz starih listin zbiral zgodovino in dogodivščine iz naše preteklosti. Leta 1911 je izdal »Drobtinice iz preteklosti soseske Škocijan v dobski župniji« v spomin dobrotnikom za prenovitev podružnice sv. Kancijana. V »Mladiki« je priobčeval spis »Roparski napadi po Slovenskem« leta 1923 in 1924. V »Vrtcu« je opisaval zgodovino slovenskih trgov. Tudi drugod je mnogo njegovih člankov natisnjenih. Zelo važno je gradivo, ki ga je zbiral, dasi še ni za tisk urejeno. V Sori je zapustil kot sad dveletnega dela obširno kroniko — zgodovino sorske fare, ki jo je iskal zlasti iz tamošnjega arhiva. (Sora je zelo stara fara!) V rokopisu je: »Velikolaški okraj«, zemljepisno-zgodovinski obris. »Turjak in župnija Škocijan pri Turjaku v luteranski dobi.« »Sv. Ahacij s tovariši mučenci, kranjske dežele pomočnik.« »Čarovništvo in čarovniške pravde med Slovinci.« »Kobilice — podeželna nadloga na Kranjskem.« »Tabori v turških časih po Kranjskem.« »Upori slovenskih kmetov.« Ti rokopisi, nekateri so zelo obsežni, so zvečine že pripravljene za tisk in bo nekatere ob priliki objavila »Mladika«. Je pa v njegovi zapuščini gotovo še mnogo gradiva — in paberkov. Že navedeni spisi pa dokazujejo njegovo izredno marljivost. Bil je silno nežnosrčen, pa rahlega zdravja. Ko je bil zadnjič v uredništvu »Mladike«, je tožil, da mu srce nagaja. In res mu je srčna kap hipoma izbila pero iz rok. Počivaj, blaga duša, v gozdnem zatišju, ob cerkvici, ki si jo tako ljubil in prenavljal.

Drobtine.

Zdravilna moč solnca.

Danes to ni več novost, kakšno izredno zdravilno moč ima solnce. Le ven, le na solnce, to je prvo zdravstveno pravilo. Zrak, svetloba, voda — to naj bo naš zdravstveni evan-

gelij. Vedeli pa nismo, da so že stari narodi poznali dobre solnca tudi v tem oziru. Šele moderni čas nam je pokazal marsikaj iz starega veka v drugačni luči kakor smo to videli dosedaj. Sedaj vemo, da je bil verski obred starih oboževalcev solnca, Kaldejcev, Perzijcev, Feničanov, Peruancev (Parovancev) samo pomoček, da so izpostavljali bolnike blagodejni solnčni svetlobi. Če bi bili rekli bolniku: pojdi na solnce, ozdravilo te bo — bi gotovo ne bil šel; rekli so mu pa: v solncu častiš božje bitje — pa je šel. Grška zdravnik Hipokrates in Galenos večkrat omenjata zdravilno moč solnca; kolikrat beremo v njih delih zdravniške predpise, ki se nam zdijo čisto novi, a so že par tisoč let stari. Tudi vsakdanje življenje Grkov in Rimljanov nam pripoveduje, da so se prav dobro zavedali blagodejnega vpliva solnčnih žarkov. Ali niso mar igre v cirkusu navadne solnčne kopeli? Ali niso rimske hiše s svojim dvoriščem (atrijem), s cvetličnimi vrtovi in s solnčarno (solarium) pravcata svetišča žarke pošiljajočega boga solnca? V novejšem času so zlasti francoski zdravniki na koncu 18. stoletja začeli spet opozarjati na solnčne kopeli in njih učinkovitost. Zdravnik Faure je (1774) izpostavil solnčnim žarkom bolnike s kožnimi boleznimi in je dosegel prav ugodne uspehe. Zdravnika Le Peyte in Le Comte sta poročala leta 1776 pariški medicinski družbi o zdravljenju s solnčnimi žarki, zlasti pri vnetjih in tvorih; solnčno luč so ujeli in osredotočili z lečami. Dr. Bertrand je poročal leta 1799 na pariški visoki šoli Sorbonne o dobrodejnem vplivu solnčne luči na bolezn.

Danes imamo vse polno solnčnih kopeli in kopališč. Najznamenitejše je pač ono v Leysin v Švicah, visoko gori nad dolino. Zlasti za otroke je to raj. Tudi pozimi hodijo lahko brez obleke okoli, samo z lahkim pasom opremljeni. In celó šolo imajo na prostem; šola na solncu, telovadba na solncu, sport na solncu! Moraš ozdraveti.

Dr. V. Š.

Denar vesti.

V Londonu izhaja poluraden list, ki je zelo razširjen. Vsak teden ima pod zaglavjem »Denar vesti« vse polno velikih črk in poleg njih razne vsote denarja. Kdor prvokrat to vidi, ne more vedeti, kaj pomeni. Anglež pa ti razloži: To so vsote raznih davkoplačevavcev, ki so preračunali, da se je država (uradnik) zmotila pri predpisu davka in ga jim je manj zaračunala kot ga gre po zakonu. Te zmote ljudje sami popravljajo na ta način, da pošiljajo davčni blagajni pod skritim imenom te »zmote uradnikov«, in ta denar imenujejo **d e n a r v e s t i**. So pač res državotvorni ti Angleži!

Kako lovijo slone.

Že v starem veku so lovili slone. Lovili so jih, da so jih potem kazali po svetu kot čudovite živali in zato, da so jih vodili pred rimskimi cesarji v slavnostnih sprevodih in da so jih uporabljali v vojnah ali za kaka težka dela. Tudi v srednjem veku so kazali slone po Evropi in v novem veku ni skoraj nobene menažerije, ki ne bi imela svojega slona. Ti sloni, ki jih poznamo iz zverinjakov, so seveda drugačni kakršni so pa divji sloni. Dokler je slon svoboden v svoji do-

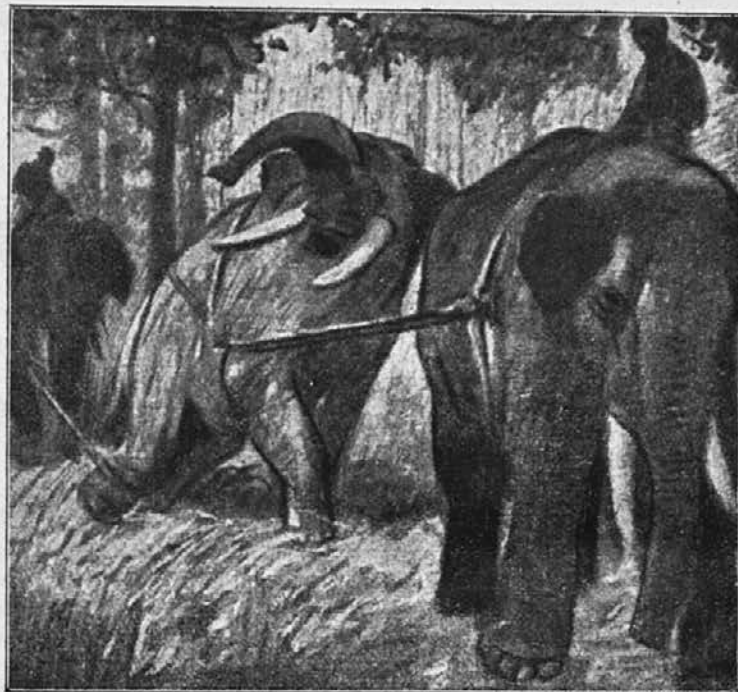
Kako izvablajo slone v pasti.

movini, je prav nevarna žival in ni taka dobričina, kakršnega se kaže potem, ko je že udomačen in ukročen.

Kakor so različne pokrajine, koder živijo sloni, tako poznamo tudi različne načine, kako ga živega ulovijo. To je izredna spretnost, ki so je najbolj večji v Indiji, kjer živijo posebne vrste lovci, ki lovijo samo slone. Časih gresta le dva lovca na tak lov in tako sta spretna in lokava in pretkana, da utegneta zajeti iz cele črede slonov enega samega slona. Nastavita mu močno, raztezno zanko iz jelenove ali bivolove kože, ki se slonu omota krog noge.

Navadno pa delajo na takem lovu takole: Čredo slonov izvabijo v poseben, nalašč za to pripravljen kraj, kjer jih ne izpustijo nikamor. Krog in krog so postavljeni posebni priganjači, ki tekajo po kilometre daleč okrog in kričijo in vihtijo plamenice in seganjajo slone v eno in isto smer. V tem pa so drugi lovci že napravili krog slonov ograjo, ki se imenuje khedda. Na tem prostoru so pripravili primeren jarek z vodo, ker imajo sloni vođo posebno radi. Potem pripravijo več vrat, ki jih utegnejo zapreti, kakor zapiramo železne kletke. Skozi ta vrata naženejo slone v prav ozek prostor, odkoder ne morejo sloni nikamor več. Ondi jih lovci zajamejo in zvežejo. S seboj imajo že ukročene slone, k njim privežejo divje slone in jih vlečejo s seboj v gozd. V gozdu jih priklenejo z verigami na drevesa. In ondih besnijo in topotajo in se mučijo divji sloni po teden dni

Dva ukročena slona ženeta divjega slona.

in več, dokler ne onemorejo in se ne zgrudijo vsi upehani na tla. Polagoma se privadijo udomačenih slonov in ljudi in odhajajo s svojimi bolj »kulturnimi« tovariši v »šolo«. Ondi se prične šele pravi pouk.

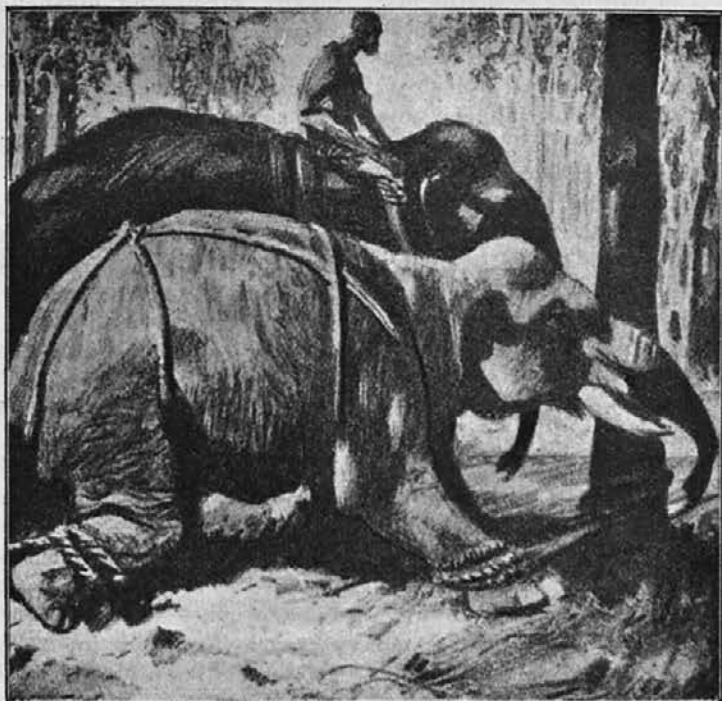
V Indiji se ljudem ne zdi prav nič nevaren lov na slone. Še prostore za imenitne gledavce pripravijo in povabijo na tak lov razne državne zastopnike. Tako so povabili nekoč tudi angleškega kralja s kraljico. V Siamu je tak lov prava ljudska slavnost in traja

po več dni in tednov. Čudno je, kako izlahka izvabijo te ogromne divjake v pasti, in še bolj čudno je, da udomačenih slonov prav nič ne mika, da bi se pridružili svojim svobodnim tovarišem in bi z njimi odšli v prejšnjo prostost in domovino. K.

O delu naših mišic.

Človeku se niti ne sanja ne, da imajo naše mišice toliko dela in da toliko zmorejo. Neki znanstvenik je opazoval to delovanje in gibanje mišic in je dognal tole: Če kdo igra vijolino, tedaj zgane vsako minuto 600-krat s prsti, torej 10 krat v sekundi. A če igra kdo valček na klavirju, tedaj zgane 740 krat vsako minuto s prsti. In kako naglo se gibljejo mišice, ki jih uporabljamo pri govorjenju: vsako minuto se zganejo 1500 krat, torej 25 krat v sekundi! A vse te naše mišice prekosi muha, ki zamahne vsako sekundo 330 krat s krilci! Seveda ne vidimo vseh teh treslajev in pregibanj. In kaj bi bilo, če bi s prostim očesom utegnili zaznati vsa različna premikanja, ki so v nas in krog nas v prirodi. Zmeglilo bi se nam pred očmi. Ali če bi utegnili vse slišati, kar brni in šušti in valovi v nas in krog nas. Če bi slišali, kako brni in zveni ozračje, kako se pregibljejo razne majhne stvarce, žive in mrtve, v prirodi! Oglušeli bi in razneslo bi nam živce.

Kako je torej res vse tako prav, kakor je, in je vse prav, kakršno je ustvarjeno. K.

Divji slon, prikljenjen na drevo.

Nove knjige.

Iz starorimske lirike. Zbral in prevel dr. Fran Bradač. Ljubljana, 1923. Natisnila in založila »Učiteljska tiskarna« v Ljubljani. Str. 67.

Prevajavec je leta 1921 priredil za šolsko rabo »Izbrane pesmi rimskih lirikov Catulla, Tibulla in Propercija«, l. 1923 pa je sledil prevod teh pesnikov, ki je skrben in točen, s kratkim uvodom in opazkami k besedilu.

Poreče kdo, kaj je treba omenjati tako knjigo v »Mladiki«, Krog bravcev našega lista je velik in je med njimi gotovo mnogo takih, ki bi le radi vedeli, kake pesmi so peli rimski latinski pesniki. Doslej niso imeli knjige, ki bi jim bila dostopna in jim umevno tolmačila davno pesem, ob kateri so vsi »pismeni« slednjega rodu v prošlih vekih živeli in jo uživali. In ko so začeli »pismeni« — bukovski možje pesniti v narodnem jeziku, se je poznal vpliv klasikov — grških in rimskih pesnikov. Vzemite n. pr. našo prvo zbirko umetnih pesmi (Pisanice 1779—81), berite Vodnikove prvence (»Milo pesem« — elegijo!), berite Prešerna in potem še tega in onega: povsod naletite na vpliv klasične šole, ki se javlja na ta ali oni način. Kolikrat obstaneš ob našem pesniku in ne veš kam, ko ti ni grški in rimski svet znan! Sedaj, ko je latinščina z grščino vred iz srednjih šol skoroda pregnana, ko tudi »pismeni« ne bodo več znali klasičnih jezikov, je nastopil čas, ki nujno zahteva, da nam naši Grki in Latinci preskrbe vse pomembnejše pisatelje in pesnike Grkov in Rimljanov. Res je, da prevod nikdar ne dosega izvirnika, a komur je zaprt, se zadovolji tudi z odbleskom, ki mu da slutiti lepoto v matični izdaji. J. L.

Jubilejna spominska knjiga, izdana povodom tridesetletnice »Kranjske Slovenske Katoliške Jednote« (1894 do 1924) v Združenih državah ameriških s sedežem v Jolietu, Ill. Po raznih virih in podatkih sestavilo uredništvo »Glasila K. S. K. Jednote«. Tiskala »Ameriška Domovina«, Cleveland, O.

V predgovoru pravi urednik: »Takega velikega književnega dela še ne pomnijo ameriški Slovenci.« V resnici je knjiga izredno veliko delo glede na vnanjo obliko kakor tudi na bogato, splošno zanimivo vsebino; obsega 323 strani v velikosti »Mladike« in opisuje tridesetletno zgodovino in delovanje najmočnejše zveze slovenskih katoliških društev v Ameriki, »Kranjske Slovenske Katoliške Jednote«.

Glavno zaslugu za ustanovitev K. S. K. J. imajo Msgr. Josip F. Buh

(roj. l. 1833, umrl l. 1922), Rev. Fr. Šušteršič (roj. l. 1864, umrl l. 1911) in sedanji dekan v Shakopee, Minn., Rev. Matija Šavs.

Ustanovno zborovanje je bilo 1. in 2. aprila 1894 v Jolietu. Ill. Sprejeto je bilo k Jednoti 10 društev. Po tridesetih letih (30. junija l. 1924) pa je bilo v Jednoti včlanjenih 147 slovenskih katoliških podpornih društev s 14.337 člani v aktivnem in 8072 člani v mladinskem oddelku. Premoženja sta imela oba oddelka 1.223.941 dolarjev

V »Jubilejni spominski knjigi« je napisal Rev. Matija Šavs spis »K 30letnici ustanovitve K. S. K. J.«, v katerem je jasno in pregledno podal zgodovino »Jednote«, Rev. J. M. Trunk pa v članku »Jednotar« izpodbuja člane, naj se zvesto oklepajo svojega slovenskega katoliškega prapora. V knjigi so objavljeni zapisniki vseh letnih zborovanj »Jednote« in poročila včlanjenih društev, ki pričajo o požrtvovalnem delu in veliki izobrazbi posameznih društvenih tajnikov. Pri zapisnikih letnih zborovanj vidimo v »Spominski knjigi« slike delegatov, pri poročilih raznih društev pa slike celokupnega članstva ali slike odborov in odborov in posameznih zaslužnih članov. Vmes so pa tudi podobe cerkva naših rojakov v Ameriki in njih prosvetnih domov. Vseh slik je 255, izmed njih je 56 celostranskih.

»Jubilejno spominsko knjigo« je jako spretno uredil Ivan Zupan, zaslužni urednik »Glasila K. S. K. Jednote«. Naj bi ta krasna knjiga pripomogla še k lepšemu razvoju »Jednote«, prve in najboljše podporne matere Slovencev v Ameriki! Naj bi se zlasti izpolnile želje glavnega tajnika K. S. K. Jednote, Josipa Zalarja, da bi si za tridesetletni jubilej vsako društvo uredilo svoj mladinski oddelk, »v katerem je bodočnost Jednote«, in da bi se pridružilo v jubilejnem tridesetem letu 30 novih društev »Jednoti!« *Alojzij Stroj.*

Edgar Rice Burroughs, **Tarzanove povesti**: II. Tarzan in svet. Roman. Splošne knj. št. 38. Str. 308. III. Tarzanove živali. Roman. Splošne knj. št. 48. Str. 274. Ljubljana, 1924. — V oceno smo prejeli le II. in III. zvezek živahnih Tarzanovih povesti, ki so v nemški in slovenski prestavi v zadnjem času tudi pri nas precej razburjale duhove.

V II. zvezku vidimo Tarzana, kako se trudi, da bi se sprijaznil z navadami omikanejšega človeštva, pa se mu ne posreči; zato si želi nazaj v afriški pragozd, ki je v njem tako srečno preživel svojo mladost. Vlada ga pošlje kot skrivnega zaupnika v Afriko.

Na potu pa zaradi svojega dobrega srca brani nedolžne in si tako nakoplje sovraštvo dveh vohunov. Borba z njima se pleče v II. in III. zvezku. Tarzan preмага Arabce, celo s samim nožem konča leva, vohuna pa ga daleč proč od zemlje vržeta z ladje v morje. Pa Tarzan se reši na afriško obrežje, postane poglavar zamorskega rodu, si pridobi v razvaljenem mestu bogastvo, uide strašni smrti in reši svojo bodočo ženo izpod noža in se z njo poroči. — III. Vohuna Tarzanu odvedeta ženo in otroka; ko ju Tarzan išče, ujmeta še njega in ga izpostavita na samotnem otoku. Tarzan si pridobi tovarišev: 13 opic, leoparda in črnca ter se na ugrabljenem čolnu z njimi prepelje na afriško celino, kjer mu pomagajo iskati ženo in otroka. Najde oba, znebi se pa tudi obeh vohunov za vselej.

Lepi in resnični so opisi afriške zemlje, pragozda, ljudi, živalstva, rastlinstva; prav ima pisatelj, če v primeri z naravnimi ljudmi imenuje »divjake« nas; tudi je prav, da obsoja brezsrčno ravnanje Evropecev, ki so črnce izkoriščali in ropali: nima pa prav, da vso povest snuje na napačni podlagi, na nauku, da se je človek razvil iz opice. Ta nauk nevernih učenjakov imenujemo darvinizem. Je ta nauk pač tudi glede telesnega razvoja iz živali le njihova domneva, ni pa dokazana stvar. Pravičen učenjak, ki sicer noče verjeti sv. pismu, odgovarja danes: »Ne vem.« Zveze med opico in človekom (prehodnega člena) veda ni našla. Pisatelj pa smatra to od učenjakov premagano domnevo za dokazano stvar in se tako spotika ob vero. Kajti najmanj, kar mora kristjan o postanku človeka verovati, je: Človek se vsaj po duši ni razvil iz živali, ampak Bog mu je dušo posebej ustvaril in vdihnil. Zato človek ni žival kakor opica, ni samo više razvita opica, ampak bitje, ki se prav radi svoje razumne duše od živali bistveno razlikuje; zato tudi ne smemo govoriti o »opičjem človeku« ali pa o »človeški opici«. Če imamo to načelo pred očmi, potem nas ta knjiga, ki zaradi bujnih prizorov razburja domišljijo, slovstveno pa ni dobra in ni zaslužila šuma, ki ga je napravila, tudi tedaj ne bo begala, ko govori o Bogu in veri.

Prestava bi še ne bila preveč slaba, če ne bi prepogosto šepala slovnica! Velike napake so v sklanjatvi: dva sela, za hči, dve suhe baterije; v prislovu: boljše paziti (in kolikokrat te zbode »boljše«!). Moč slovenščine je v glagolu, ne v samostalniku! Ogibajmo se tudi nepotrebnih tujk: ideja, avtoriteta, teorija, religija, praksa! A.

GOSPODAR IN GOSPODINJA

Vrt.

Sliva in češplja.

Na količkaj večjem domačem vrtu bi težko pogrešali kako drevo teh dveh sicer sorodnih, a vendar precej različnih sadnih plemen. V lepotične svrhe sicer nista najboljši, vendar vzgojimo lahko prav lepe oblike, ako ju sadimo na prikladna mesta, ako skrbimo za dobro zemljo in ako ju primerno negujemo. Za manjše vrtove, kjer ni prostora za velika drevesa, sta pa še posebno priporočeni, ker ne zrasteta preobširno, da bi zasenčili preveč prostora. Še bolj se nam pa priljubita, ko začneta roditi in se prepričamo, kako zlahen sad lahko pridelamo na majhnem prostoru. Za domače vrtove so pa slive in češplje še posebno važne tudi zaradi tega, ker je baš to sadje kaj primerno za uporabo v kuhinji in za konserviranje v najrazličnejših oblikah.

Slive in češplje hočejo imeti zavetno lego in rodovitno ter vlažno zemljo, ki mora biti pa propustna, da v njej ne zaostaja podtalnica. Močvirna tla jim prav tako malo ugajajo kakor presuha. Na domačih vrtovih, ki so navadno v zavetju hiš in drugih poslopij in ki jih redno gnojimo in obdelujemo, se počutijo slive in češplje še posebno dobro. Ob takih ugodnih razmerah tudi bolj redno in obilneje rode nego zunaj na planem.

Za slive in češplje je prikladna samo visoko- ali nizkodebelna oblika. Za pritlično drevje ni kazna niti sliva niti češplja. Naravnost nespametno bi pa bilo, gojiti jih v obliki špalirja.

Slive in češplje sadimo po tratih navadno posamez. Le kjer je mnogo prostora, bi se lepo podale v primernih skupinah ali tudi v vrstah po 5—6 m vsaksebi. Napačno pa je saditi slive in češplje ob stenah, kjer se razvijejo samo enostransko in ne učinkujejo ugodno.

Češplja je pri nas jako razširjeno in bržčas najstarejše sadno drevo naših pokrajin. Zraste v precej obširno, celo do 8 m visoko drevo in doživi v ugodnih razmerah precejšnjo starost. Od vseh drugih sadnih plemen se razlikuje posebno v tem, da se razmnožuje na vegetativni način,

kar sama. Iz korenin poganja namreč neprestano nove izrastke, ki se razvijejo v samostojna drevesa, ako jih ločimo od materine rastline. Za vrtove pa je odločno boljše drevje, ki je cepljeno na Julijevo ciboro. Tako drevje goje po drevesnicah. Naši navadni samorašniki preradi poganjajo iz korenin, kar je na vrtu prav nadelžno. Cepljeno drevje se tudi lepše razvija in bolje rodi.

Češpelj je mnogo sort. Najbolj znana je naša domača češplja, ki je razširjena po vsej srednji Evropi. Čim ugodnejše so podnebne in talne razmere, tem bolj uspeva in tem debelejši in slajši je sad. Za vrtove bi priporočali tudi italijansko češpljo, ki rodi kot drobno jajce debele plodove. Poleg tega ostane drevo bolj majhno, ima jako košat vrh, z velikimi temnozelenimi listi. Zaradi tega učinkuje tudi v lepoticnem oziru jako ugodno. Uspeva povsod v toplejših in zavetnih legah.

Slive so pri nas prav malo razširjene, dasi so za domače vrtove še bolj prikladne nego češplje, ker je drevje manjše in bolj prikupljive oblike. Plodovi so izvečine okrogli, različne debelosti, barve in okusa. Izvrstni so, bodisi da jih uživamo sirove ali pa vkuhane. Samo za sušenje vobče niso, ker so preveč vodeni.

Skoro vse slive morajo biti cepljene. Najbolje se sponašajo na Julijevo ciboro.

Izmed premnogih sort so priporočene posebno te: Pisani pedrignon zori konec avgusta; sad je vijoličastomoder, debel in jako okusen. Grofa Althannsa ringlo zori početkom septembra. Veliki zeleni ringlo je izmed vseh najslajša sliva, okrogle oblike in rumenkastozelene barve. Jefferson rodi debel sad, jajčaste oblike, zelenkatorumene barve in sladkega okusa. Kirkejeva sliva zori septembra; sad je debel, temnovijoličast, belkasto nadahnjen. Kraljica Viktorija zori septembra in je silno rodovitna sliva s krasnim, debelim jajčastim, bledorumenim, rdečkastomodro nadahnjenim sočnim plodom. Carska sliva

zori že avgusta in je jako rodovitna. Priporočene so še: Ontario s prav debelim, Ana Späth z debelim, jajčastim, in Washington z debelim, zelenkastim plodom.

Še manj nego slive vobče so pri nas vpeljane mirabele, to so drobne, okrogle, navadno rumene slivice, jako dobre okusa in silne rodovitnosti. Drevje ima tako ugodno rast, da pride do veljave tudi v lepoticnem oziru. Najboljša izmed vseh je rumena mirabela, ki zori konec avgusta. Za zemljo ni izbircna, da ima le toplo in zavetno lego. Cepiti je tudi ni treba, ker zraste iz koščice pristna sorta. Sad je jajčasto okrogel, rumen kakor kanarček in belo nadahnjen. Lice je rdečkasto in rjavopikasto. Dobra je sirova in vkuhana. Tudi suha je izborna. M.H.

Mati.

Otrokova nega v splošnem.

Človekovemu telesu vladajo neizpremenljivi naravni zakoni. Po teh zakonih se razvija in tudi propada in prav nič drugače. Mati ne more določati otrokovega razvoja, četudi bi to često kaj rada, toda z vso svojo skrbjo in ljubeznijo ne more. — Vsekakor pa lahko za naravni razvoj polaga ugodne temelje. Tako na primer lahko otroka varuje nalezljivih bolezni, s primerno postrežbo pospešuje njegovo zdravljenje, s pravilno hrano in počitkom pomaže k pravilnemu telesnemu razvoju, z vajo in redom mu utrjuje telo, z eno besedo: naravne zakone lahko s svojim delom pospešuje ali pa tudi ovira.

Ako to dela na nepravilen način, škoduje otroku; če pa pametno in preudarno sodeluje z naravo, neguje otroka v pravem pomenu besede. Skrbna mati dela tako že zavoljo otrokove duše, ki nujno potrebuje odpornega in pripravnega telesa; dela pa tudi zaradi telesa samega, ki je — kakor krščanska mati sama vé — »tempelj svetega Duha« in bo nekdanj deležno večne dušne sreče.

Nega dojenčka.

Posebno skrbne nege potrebuje otrok v prvem letu svojega življenja. Koliko nevarnosti preti nežnemu življenju! Materina ljubezen se takorekoč

izčrpa v skrbeh — in vendar: koliko dojenčkov umrje! A vendar imajo mlade matere v tem oziru že prav mnogo izkušenih navodil.

Naj navedemo samo nekatere stavke iz daljšega oklica ženskega društva v Nemčiji, naslovljenega na nemške matere:

»Vsaka mati naj sama hrani svojega otroka! To je edina in gotova pot za naraven in normalen otrokov razvoj. Od sto umetno hranjenih dojenčkov umrje v prvem letu šest do sedemkrat toliko kakor onih, ki jih prehranjajo matere same.

Dojenček naj dobiva hrano redno vsake štiri ure (ob šestih, desetih, dveh, šestih, desetih; nočni odmor od desetih do šestih). Odstavljanje, t. j. prehod od naravne do umetne hrane, naj se zgodi le počasi. Čim mlajši je otrok, tem nevarnejša je umetna prehrana.

Za umetno prehrano pride v poštev zdravo in snažno kravje (tudi kozje) mleko. — Razne otroške moke in tovarniške preparate odklanjajte! — Najstrožja snaga pri prehrani je nujno potrebna.

Po šestem mesecu se množina mleka polagoma pomnožuje, da dobi dojenček koncem prvega leta dnevno liter mleka. Od sedmega meseca dalje se lahko nadomesti ena porcija mleka s porcijo zdrobove juhe, razžvrkljanega kruha ('ponada'), pozneje tudi močnika.

Imejte, matere, dojenčke čedne! Kopajte jih vsak dan, a pazite, da jim ne pride voda v usta in oči!

Matere, ne zavijajte svojih dojenčkov preveč! Ne povijajte jih pretrdo, ker prosto gibanje veliko pripomore k razvoju mladega telesa!

Ne razvajajte malih s tem, da jih pred spanjem prenašate! Otroci naj se navadi zaspati v svoji zibki. Zibanje in uječkanje pred spanjem nekako mehanično otroka upijani in je zato tudi škodljivo. S pestovanjem (pokonci) pričnite šele, ko se otrok sam prične dvigati. (Citirano po N. Faßbinder.)

Pa tudi pozneje naj mati zelo pazi pri prehrani svojega otroka. Pravilna hrana je prvi pogoj za pravilni razvoj otrokovega telesa in seveda tudi duševnega življenja. Telo potrebuje za vzdrževanje in za nove tvorbe različnih hranil v različnih množinah, kakor: beljakovine, maščobe, škroba, vode in raznih soli.

Seveda pa ni treba, da mati pred vsako jedjo boječe studira hranilne vrednosti jedi, ki jih namerava pripraviti; vsekakor pa naj ne gleda le na okusnost, nego tudi na hranilno izdatnost.

Majhnemu otroku naj daje mati le malo mesa, a tem več mleka in sadja (seveda ne skupaj). Ako otrok kakšne navadne jedi ne mara, ga nikar ne sili; rajši s kratkim postom preizkusi, ali je odpor opravičen ali hoče otrok le izsiliti boljše oziroma priljubljeno jed. Slaščic, ki rade škodujejo zobem in želodcu, otroku pač ne moreš popolnoma odreči, ker si jih sicer sam skuša dobiti; vendar naj ne postanejo navada. Močne in razburjljive pijače, kakor kava, čaj, niso za otroke; celo starejši naj jih dobivajo le včasih in v majhnih količinah. Ostre začimbe in alkoholne pijače razumna mati ne da otroku nikoli! V teh stvarih kaže mati takrat več ljubezni, ko odreka, nego tedaj, ko dovoljuje.

Tudi pri priljubljenih jedeh naj mati gleda na mero; celo prevelike množine vode, s katero se otroci poleti tako radi nalivajo, naj nikar ne dovoli. Že zgodaj naj otroka navadi, da razgret ne pije vode, in naj tudi nikoli ne pošlje otroka z dinarjem k sladledarju na cesto. Jedi in pijače ne smejo biti ledenomrzle, pa tudi ne bolj vroče kakor kri v telesu. Zelo važno je tudi, da nauči mati otroka dobro in pravilno žvečiti in zmerno požirati. Nikoli pa naj mati ne daje otroku napol požvečenega grizljaja iz svojih ust!

Zelo težko omeji mati zaradi živahnega prehranjevalnega nagona vsakdanjo prehrano na določeni čas. Vendar je enakomerni red v prehrani prav tako važen kakor pri dojenčku. Seveda pa ta red ne izključuje, da otrok n. pr. na izletu, na obisku, na počitnicah dobi tudi izven strogega reda svoj del pri splošni razdelitvi. Saj ob takih prilikah sam spozna, da so to le izjeme.

Otrokova obleka.

Kakor otrokova prehrana, prav tako je tudi njegova obleka prav posebna materina skrb. Saj tako lepo odgovarja njeni ljubezni, da za to še prav posebno žrtvuje svoje moči. Ne le, da izbere blago in določi kroj, nego da tudi sama prime za šivanko, da obleko svojega ljubljence snaži in pere, pa tudi dovolj zgodaj zašije.

Obleka ima trojni namen: telesnega, estetskega in moralnega, z drugo besedo: služiti mora zdravju, dobremu okusu in nravnosti. Preprosta in udobna naj varuje otrokovo telo, jači njegov čut za lepo in vzdržuje ter pospešuje nežni čut sramežljivosti. Mati naj se ne pokori slepo vsakokratni modi. Tudi ljubezen do otroka ji ne sme udušiti lastnega čuta za resnično lepo in primerno, pa čeprav

sodba in okus ceste še toliko vpliva nanjo. Ohraniti si mora jasno in določno lastno moralno sodbo napram kričečim zahtevam mode in množice, ki so žal prepogosto predrzne in često otope sramežljivost in blagi čut. Pametno srednjo pot med mehkužnostjo in pretiranim utrjevanjem naj hodi mati pri izgotavljanju otroške obleke. Pokrivalo bodi lahko, vrat kolikor mogoče prost, deli telesa pokriti, a ne stisnjeni, tudi priveze in podveze zaradi obtoka krvi le ohlapne.

Blaga za otroške obleke naj mati ne izbira predragega, ker otrok hitro odraste, mnogo zamaže in hitro raztrga. Ni se ji treba sramovati, če prenareja otrokom iz svoje ali očetove obleke.

Vedno naj mati gleda, da ne zavaja obleka otroka k prevzetnosti, pač pa da goji lepotni čut. Tu sem seveda tudi spada snaga obleke in perila, česar menda ni treba še posebe poudarjati.

Zrak in solnce.

Za zdrav razvoj mladega telesa je nujno potreben svež in čist zrak in solnce. Vendar baš teh dveh marsikateri otrok občutno pogreša in le morebiti zaradi tega, ker se mati boji prehlajenja, če bi mali vdihaval nekoliko mrzlejši zrak, ali pa se boji celo za mlado kožico, če bi jo dosegli solnčni žarki.

Toda otrok naj se navadi na zrak in solnce, zato naj mati kar največ skrbi, da ju domača hiša ne pogreša. Zrak in solnce sta prva zahteva za spalnico; pa tudi sicer naj nosi in pelje otroka na solnce in na zrak, kjer naj se igra in uživa te največji dobrini. Poleti naj otrok brez skrbi tudi spi pri odprtem oknu in mati naj opusti strah pred vsako sapico. Pozimi naj je v sobi rajši hladneje kakor topleje.

Seveda pa naj pri vsem tem mati najde pravo mero. Tudi utrjevanja naj ne tira do nekakega sporta. — Razumna mati gotovo ne pusti otroka, da bi razgret stal ali sedel v prepihu, pa naj bi mu to še tako ugajalo. In gotovo mu tudi ne dovoli, da bi mohl glavo iz vlaka, četudi je vroče.

Seveda pa je umevno, da je treba z bolehnim otrokom tudi glede solnca in zraka previdneje ravnati kakor z zdravim in krepkim.

Umivanje in kopanje.

Temeljita snaga malega ljubljence je zelo važna naloga materina. Vsakdo bi jo užalil, če bi ji očital umazanega otroka. Če je prvi čas kopanja materina dolžnost, ga tudi pozneje ne sme puščati neumitega ne k jedi ne

k igri ne na cesto. Z vztrajno in vsakdanjo zahtevo in poukom ga mati kmalu navadi, da si že sam pomaga pri tem delu, in ga priuči za vse življenje. Toda ta zahteva ni tako važna samo za vzgojo lepote čuta ali zaradi hudih jezikov sosed, ampak še prav posebno zaradi zdravja. (Glej n. pr. »Kosmetiko« v lanskem, V. letniku »Mladike«!) Večkrat na dan, ko pride in preden gre, naj ga mati pregleda, zlasti roke, obraz in ušesa.

Vsak teden ali na štirinajst dni naj se otrok koplje v mlačni vodi. Za utrditev pa je posebno važno vsakdanje umivanje zgornjega života z mrzlo vodo. Posebna dobrota pa je poleti kopanje na prostem.

Na nekaj pa kar še ne moremo navaditi naših mater, namreč da bi vadile otroke na snaženje zob. In vendar je to tako važno vsakdanje delo, da ga nobena mati ne sme izpustiti iz svojega načrta.

Kosmetika.

Lea Fatur.

Vzorna postava.

Vprašanje, katera postava je najlepša, ni belilo glave samo nekdanjim modrijanom in umetnikom, to vprašanje razglablja tudi slovenska dekleta zelo rada. O Kranjici gre pa že tako glas, da ne mara fanta, ki ni »pravšne postave«.

Kmečko dekle mi je pravilo o svojem fantu: »Tak je, kakor da bi si ga kdo izmislil, ni prevelik, ne preširok, nima predolgih rok — ves je pravšen.«

Neki fant mi je pa dejal o svojem dekletu: »Kako je brhka! Na vse kraje je prav, kamor jo pogledam. Nič je ni preveč in nič premalo.«

Umetnik vseh umetnikov je ustvaril vsako stvar popolno, t. j. vsi deli celote so med seboj in v pogledu na celoto v pravem sorazmerju. Največja Stvarnikova umetnina, človek, je spoznal in razumel zakon sorazmerja, po katerem je narejeno njegovo telo, in poizkušal ga je posnemati in uveljavljati v stavbah in orodju, ki jih je potreboval. Najstarejši poizkusi umetniških del — dovršene umetnine, vse kažejo, kako je spoznaval človek z razvojem umetnosti vedno bolj njeno poglobitno vprašanje in potrebo in kako je razsojal vprašanja o lepoti stavbe ali telesa glede na sorazmerje.

Izpraševala sta se modrijana: »Kaj odločuje pri lepoti? Rdečica lic in ust? Ali izraz življenja v obličju ali ljubečnost v kretnji?« Odrežal se jima je prijatelj: »Mrtvi in beli so kameniti kipi in vendar omamijo naše oči. To-

rej ni barva, ni izraz, ni kretnja ono, kar se nam priljubi.«

Kaj je torej? Anglež Coobey razsoja: »Oblika, barva in živahnost izraza so res lastnosti lepote. A prava in popolna je lepota kake postave le tedaj, če so vsi njeni deli v pravem sorazmerju med seboj. Kjer ni te pravilnosti, nima lepota duše, ni oduševljena.«

Vse na svetu zna matematik izraziti v številkah, Leibnitz je rekel celo o glasbi, da je podzavestno računanje duha; posebno pri plastičnih umetninah pa ima številka glavno besedo v zasnovi in pri izvajanju. Število, ki določa sorazmerje pri stavbah in drugih umetninah, so nazvali »zlato«. Zlasti rez je odločal tudi pri nekaterih stavbah gotških cerkva: Vsa cerkev je do ladje (t. j. do svojega večjega dela) v istem razmerju kakor ladja do kora (t. j. do svojega manjšega dela). Po taistem zlatem rezu presojamo tudi pravilnost človeške postave.

Razvoj telesnih oblik se začne v razmerju 1 : 1, se razvija, se bliža zlaternemu rezu in ostane nekaj časa na višini te številke ali seže celo preko nje — potem se spet krčijo telesne oblike: človek se stara.

Pri novorojenčkih se lahko prepričamo, da je navadno gornji del telesa (od temena do popka), do spodnjega dela (od malega trebuška do podplatov) v razmerju 1 : 1. Prav v takem razmerju je glavica s trupelcem, in glavica je razdeljena v dva dela, v zgornjega in spodnjega, del napram delu.

Polagoma se podaljša spodnji del telesa, život in glava stopata stopnjema v razmerje 8 : 9, 4 : 5, 3 : 4 itd.

Carus je bil prvi anatom, ki je opredelil človeško telo na podlagi njegovega razvitka, razdelil je hrbtenico, pradel človeškega okostja, na tri dele in določil hrbtenično tretjino za naravno in pravo pramero, po kateri je sodil pravilnost postave. Mera ali modul, ki ga je postavil Carus, bi bila za doraslo moško telo približno 18 centimetrov. Glede na ta modul, veljajo torej sledeča pravila za posamezne dele telesa:

Glava: od čela do konca brade 1 modul (18 cm); višina lobanje brez spodnje čeljusti 1 modul; razdalja rogljev čeljustnih vilic 1 modul; obseg glave (kakor jo merimo za klobuke) 3 module; hrbet: hrbtenica 3 module; vsaka rama (ključnica) 1 modul; prsnica 1 modul; od popka do konca trebuha 1 modul; lopatica po dolžini 1 modul; medenica od sednice do grebena črevnice 1 modul; dolžina dimelj 1 modul; razdalja med dolenjima osté-

ma črevnice 1 modul; dolžina lehti (nadlehti $1\frac{2}{3}$, podlehti $1\frac{1}{3}$) 3 module; roka meri 1 modul; stegnenica $2\frac{1}{2}$ modula; golenica 2 modula; nart 1 modul; noga je dolga $1\frac{1}{2}$ modula; vsa postava je dolga $9\frac{1}{2}$ modula.

To bi bila mera za vzorno postavo. Seveda vidimo le malokdaj tako telo, ki bi ustrezalo vsem številkam te mere. Vendar, če je kje nekaj centimetrov več ali manj, kaj za to, saj so vzori večkrat nedosegljivi.

(Dalje prihodnjič.)

Moda.

O gumbih.

Sedanja doba je prav primerna za to, da razmišljamo o zgodovini in pomenu gumbov. Saj so v teh dneh spet velikega pomena za ženske obleke, dasi so bili že več let popolnoma pozabljeni, čeprav jih pri tej modi uporabljamo bolj za olepšavo kakor pa za zapenjanje. V Pragi imajo muzej za gumbe, kjer vidiš majhne stvarce, ki se blestijo na svetli podlagi skozi šipe omaric. Vidiš ljubke zaponke in različne gumbe, ki te v mislih vedejo v ono minulo dobo, ki je že davno za nami. Občuduješ one pripravne in mojstrske roke, ki so izvršile te nežne umetnine.

V zgodovini kostimov beremo, da smo samo s pomočjo gumbov dobili modo, prej pa so bile le noše. Kljub temu nas pouči današnja moda, da so lahko ženske obleke tudi brez gumbov. V 18. stoletju pa so imeli gumbe tako v čisljih, da so bili prave umetnine. V Parizu je bil umetnik, ki je izdeloval gumbe iz žameta. To so bile umetniške sličice, ki jih je prilepljal na žamet. Ti gumbi so bili obdani z zlatim okvirčkom in so jih nosili moški na suknjah. A tudi v Nemčiji je bila tedaj zašla moda gumbov, ki se je kosala s francosko modo. Nemški gumbi so bili iz dragocenih kamnov, iz biserov, ahata in jaspida in kalcedona. Potem je zašla ta razkošnost tudi v Prago in na Dunaj. V Pragi so izdelovali gumbe, ki je bil naslikan na njih Karlov most, na Dunaju pa so nosile gospe tedaj neke vrste obleko iz rumenega blaga, ki so jo zapenjale s tremi dragocenimi gumbi. Pozneje so dodale oblekam še rdeče koralde in jeklene gumbe.

Kmalu se je razvila v Nemčiji moda gumbov tako, da so z njimi izražali tudi ljubezen do domovine in kralja. Na gumbih so bile slike kralja Friderika II. in Friderika Viljema. Ti gumbi so bili zlati. Tudi take gumbe so imeli, ki so iz njih spoznali prihodnost in ljubezen. V 18. stoletju je bil gumb na višku svoje slave. Ko so

razprodajali zapuščino nekega neznanega princa, so našli lepo zbirko gumbov, ki je bila tako dragocena in svojevrstna, da so se ljudje kar trgali zanje in plačevali zanje neznanske vsote. Tu so bili biserni, slonokosteni, zlati, demantni, koraldni, porcelanasti, stekleni in kosteni gumbi, ki so bili umetniško izdelani in izrezljani v najčudovitejših oblikah. Celo taki gumbi so bili tu, ki so bili narejeni iz dišečega lesa in so imeli ljubke napise v sredi.

Dandanašnji nimamo nič več teh okraskov iz gumbov. Umetno obrt, čudovito ljubezen do drobnega in umetniškega dela, je vsepovsod izpodrinil brezčutni stroj in z ljubeznijo uničil tudi smisel za vrednost takega dela. Smo pač v dobi, ki nima srca. Živimo, begamo, tavamo z naglico kot bežeča vozila. Naša narodna noša je trajala — celo večnost, kot zvestoba do groba — danes pa vse komaj od nedelje do nedelje ... srce in moda.

M. K.

O oblačenju.

Časih je bilo za ženske drugače: imele so po eno črno svileno obleko, en kožuh, nekaj drugih navadnejših oblek in dosti trpežnega perila, po dva para čevljev in več parov trpežnih nogavic.

Dandanašnji je drugače in one ženske, ki hočejo biti vedno moderne in ki bi bile rade dame-gospe, imajo zdaj vsakovrstne skrbi.

Za različne prilike se morajo drugače obleči: dopoldne je drugačna obleka, popoldne spet drugačna in zvečer spet drugačna. Toda ni dovolj, da je le vrhnja obleka druge vrste, izpremeniti morajo vse na sebi: od klobuka, obleke in perila pa do nogavic in čevljev in plašča. Posebne skrbi povzročajo nogavice. Časih je bilo krilo dolgo in obule smo črne nogavice in črne čevlje in jih poleti zamenjale z rjavimi. Dandanašnji so nogavice vidne in imeti moraš po več parov raznobarnih svilenih nogavic, ki niso trpežne in so silno drage. Prav tako je zdaj s čevlji, ki moraš imeti pri kostimu drugačne kakor pri svileni obleki, na cesti drugačne kakor v plesni ali gledališni dvorani in v snegu in blatu drugačne ko v suhem vremenu. Iste skrbi povzročata perilo, ko vsaka obleka zahteva drugo vrsto, in prav tako je s plašči, s kožuhi in s klobuki in klobučki. Ročnih torbic mora imeti taka dama najmanj pet, ker spet ni, da bi imela okorno, usnjato pri plesni obleki, in ni, da bi

imela svileno za na cesto ali trg. In če ima »dama« vse to in zadosti vsem tem zahtevam, pa pride nova moda — in vsega tega je spet konec. In spet iznova — a kdo bo plačeval?

M. K.

Kuharica.

Špinačni rezanci za juho.

Napravi rezance takole: razmotaj v loncu eno jajce, četrt litra mleka, nekoliko soli, 18 dkg moke in 1—2 žlici kuhane in dobro sesekljane, še bolj pretlačene špinače, tako da je tekoče testo. Nato deni v plitvo ponev žlico masla ali masti, jo razbeli in odlij v drugo kozo, v ponev pa vlij toliko testa, da se prav tanko pokrije dno. Ko se testo zakrknje in spodaj nekoliko zapeče ali zarumeni, ga obrni in pusti tudi na drugi strani zarumeneti, potem ga vzemi iz ponve in položi na krožnik. To ponavljaj toliko časa, dokler imaš kaj testa. Te krpe zreži v rezance in jih stresi v čisto juho, kadar jo daš na mizo.

Špinačna juha z rižem.

Razgrej za eno žlico masti in zarumeni v njej žličico drobno zrezane čebule; kadar se čebula nekoliko zarumeni, ji prideni žlico moke, in ko se moka blede zarumeni, stresi vanjo četrt litra sesekljane ali pretlačene špinače; nato jo duši par minut. Posebej pa kuhaj v dveh litrih peteršiljevke ali juhe od kosti $\frac{1}{8}$ l riža, ki ga osoli; ko je riž kuhan, mu prideni špinačo in ščep popra. Ko vse dobro prevre, je juha gotova.

Špinačni kosci za juho.

Mešaj za oreh sirovega masla in en rumenjaka, prideni štiri v vodi namočene in ožete žemlje (ali kruh), sneg enega beljaka in par žlic kuhane in sesekljane špinače, osoli ter stresi v model in kuhaj v sopari, ali namesto v modlu v prtiču.

Špinača s krompirjem.

Špinačo operi in kuhaj v slani zavreli vodi (odkrito, da ostane zelena). Ko se med prsti zmasti, je kuhana in jo takoj odcedi in polij z mrzlo vodo, dobro ožmi in sesekljaj. Napravi svetlorumeno prežganje iz masti in moke, pridaj špinačo, med katero si zrezala nekoliko drobnjaka, prideni eno dobro stlačen kuhan krompir (najboljši je tisti, ki ga kuhaš v juhi), nekoliko osoli in zalij s krompirjevko ali juho. Ko nekoliko časa vre, ji prideni žlico kisle smetane, in ko še enkrat prevre, je gotova.

Mareličen potresen kolač iz vzhajane testa.

Vlij v skledo $\frac{3}{8}$ l vročega mleka, osoli, prideni 5 dkg sladkorja, 8 dkg sirovega masla ali masti. Stresi v to mleko $\frac{1}{2}$ kg moke, nekoliko premešaj in prideni vzhajani kvas, ki si ga pripravila iz $1\frac{1}{2}$ dkg drožja, žličice sladkorja in 2 žlic mlačnega mleka. Na kvas deni 1—2 rumenjaka in testo dobro stepaj. Postavi ga za četrt ure na gorko, da vzide. Nato ga stresi na veliko, dobro pomazano pekačo (pleh), ki ima ob kraju rob, in ga z žlico razravnaj po vsej pekači. Po vrhu naloži obrisane razpolovljene marelice (notranjost marelice mora biti na vrhu) tako, da je marelica za prst oddaljena od druge. Po marelicah potresi s sledečim potresanjem: svaljkljaj dve žlici sladkorja, za oreh sirovega masla, žličico moke, dve žlici drobno zrezanih mandeljnov ali lešnikov in ščep cimeta. Nato ga postavi še za 15—20 minut na gorko, da vzide, potem ga pa deni v srednje vročo pečico, da se rumenkasto zapeče. Pečeni kolač potresi še nekoliko s sladkorjem in zreži tako, da je na vsakem koščku ena marelica, in daj na mizo gorkega ali mrzlega.

Marelična torta.

Mešaj $\frac{1}{4}$ ure 4 rumenjake, 8 dkg sladkorja in drobno zrezane limonove lupine. Nato primešaj sneg 4 beljakov in 8 dkg moke. Marelice obriši, zreži na rezance in jih narahlo premešaj. Namaži tortni model in stresi vanj mešanje. Ali pa stresi mešanje v tortni model in narezane marelice potresi po vrhu torte. Torto peci v srednje vroči pečici. (Marelice dobro potresi s sladkorjem, preden jih deneš v testo.) To torto, kadar je pečena, potresi s sladkorjem in daj ohlajeno ali mrzlo na mizo.

Marelična marmelada (mezga).

Zrele marelice operi in s krpo obriši; prekolji jih čez pol, odstrani jim koščice, ali če je kaj gnilega, ter jih deni v ploščen ali prsten lonec, ki pa ne sme biti masten. Za 1 kg marelic prideni $\frac{3}{4}$ kg sladkorja, premešaj, pokrij in pusti do naslednjega dne. Drugi dan marelice stresi v kozo, jih postavi na ognjišče in pusti, da vro neprenehoma 10 minut med večkratnim mešanjem. Potem jih mešaj še na hladnem eno uro, napolni kozarce in popolnoma hladne potresi po vrhu s salicilom, jih dobro zaveži s pergamentnim papirjem in shrani na suhem.

M. R.

SALE IN UGANKE

Za smeh.

Ujel ga je.

Neki predavatelj je govoril o tem, kako morajo moški pri ženah uveljavljati svojo besedo in voljo. Nazadnje je še pristavil: »Stavim, da se devet desetih izmed vas da voditi svojim ženam — kakor se vodijo psički na konopcu.«

Z veselostjo so sprejeli poslušavci te besede.

»Dobro,« je rekel predavatelj, »ali ste za to, kar vam porečem? Vsakdo izmed vas, ki je oženjen, naj pride k meni. Vsakega bom izprašal in iz njegovih odgovorov bom sklepal, ali je mož ali uboga mevža. Kdor mi dokaže, da ne pleše kakor mu gode žena, dobi vrečo moke.«

Možje so res prihajali drug za drugim, a vsak je v svojih odgovorih izdal, da ga ima žena v oblasti.

Eden pa je bil med njimi, ki je odgovarjal prav dobro. In predavatelj mu je rekel: »Moka je Vaša, kje pa imate vrečo?« — »Tukaj, gospod, tukaj!« — »Vreča je premajhna, moka ne bo šla noter. Zakaj niste vzeli večje vreče?« — Tedaj pa jo mož blekne: »Saj sem mislil, pa žena ni...«

In predavatelj se zasmije na vse grlo, rekoč: »Pa Vas imam! Le pustite moko, tudi Vi niste nič boljši od drugih.«

Utrujene slike.

O č e (pri zajtrku hčerki): »Marijanica, ker si danes že sama skuhala kavo, pojdeš danes z mano v kino.«

Marjanica (tleskne z rokami): »Hvala ti, papa. Kaj pa bova videla?«

O č e: »Severne medvede, ki plezajo, skačejo, love ribe v morju, in severne jelene, ki dreve kakor vihar po večnem snegu.«

Marjanica: »O joj! — In kdaj pojdeva?«

O č e: »Zvečer, k šesti predstavi. Prej ne utegnem.«

Marjanica (skremži obrazek): »Nočem!«

O č e: »Zakaj ne?«

Marjanica: »Pri šesti predstavi bodo že vsi jeleni in medvedje trudni.«

Tolažba.

»Vsak stan ima svoje težkoče,« tako je tolažil čevljarški vajenec drugega, »kralje mazilijo, advokate šmirajo, nas pa mažejo.«

Velika roka.

Šofer: »Dajte mi par rokavic!«
Prodajavec: »Prosim, katero številko imate?«

Šofer: »Petstotriinšedemdeset!«

Odkritosrčno.

Družina se odpravlja na letovišče in je zbrana pred hišo. Hišnica prinese šopek cvetlic in ga pokloni gospé v slovo. Ko to vidi mali Cirilček, se razveseli in zavpije:

»Bravo, papa, kajne, letos bom pa jaz vrigel rože skozi okno v vagonu, lani jih je vrigel Metodek.«

Vzgojno.

Cenček (pred kipom Milonove Venere): »Zakaj pa nima nič rok?«

Mati: »Ker si je grizla nohte.«

Varljiv žarek.

Vodja petja v neki stolnici: »Sedaj sem Vam pokazal, gospodična, kor in orgle in če Vam je ljubo, Vas popeljem pred oltar...«

Stara devica (naglo): »Ah, da, z veseljem!«

Rekord.

Dva mlada žida Kohn in Rotter najdeta na hodniku zavitek sira. Ker se nista mogla zediniti, čigav je sir, je predlagal Kohn, da bo sir tistega, ki pove največjo laž.

Kohn pravi torej: »Povem ti laž. Pri nas doma imamo kokoš in ta nese namesto jajc takoj omlete.«

»To ni še nič. Jaz sem slišal ribo, ki je pela napev iz 'Prodane neveste'.«

»Tudi to ni nič. Mi imamo prašiča, ki vsako jutro póje kakor petelin.«

Ko si tako lažeta, pride mimo rabin in pravi: »Otroka, to ni lepo, da tako lažeta; jaz služim že štirideset let Bogu, pa se nisem niti enkrat še zlagal.«

Tedaj reče Rotter: »Čuj, Kohn, daj mu ta sir! Tako debelo se midva ne znava zlagati.«

Sreča.

Izidor (ki je bil pri birmi in je dobil uro v dar, k prvemu gospodu, ki ga sreča): »Oprostite, gospod, ali bi mogoče radi vedeli, koliko je ura?«

Uganke.

Urednik: Peter Butkovič-Domen,
Zgonik, p. Prosek, Italia.

1. Magični kvadrat.

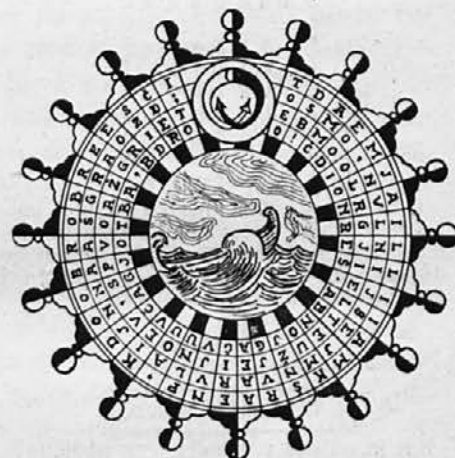
(Ivanka Kralj, Ljubljana.)

p	mf	ff
mf	pp	<
ff	<	>

Zameni enaka glasbena znamenja z enakimi dvočrkovnimi zlogi, ki dajo po trije skupaj besede sledečih pomenov: a) izraz iz astronomije, b) prijeten dodatek jedi, c) vrsto slik. Besede čitaš vodoravno in navpično.

2. Krmilo. (Nagrajena.)

(Stric Jože, Bloke.)

3. Iz slovstva.

(Miroljub, Kočevje.)

1. Ej, nikdar ne bom pozabil blage strine, moje velike dobrotnice.
2. Ena plevica ne opleve cele njive v enem dnevu.
3. Naš stari Matija kliče zaspane mlatiče.
4. Peter je pri vaščanih zelo priljubljen kovač.
5. Res, silna vročina, da se uboga živina komaj brani hudih ubadov nadležnih muh.
6. Rjoveč lev stika po puščavi za svojim plenom.
7. Šimen gre po strmem klancu in sope kakor star meh.
8. Eno ti pa prepovem: kaditi ne smeš, ko prideš v mojo sobo.

Če te stavke prav razvrstiš, ti povedo začetne črke ime slovenskega pesnika; pa tudi v vsakem stavku je skrito ime slovenskega pesnika ali pisatelja.

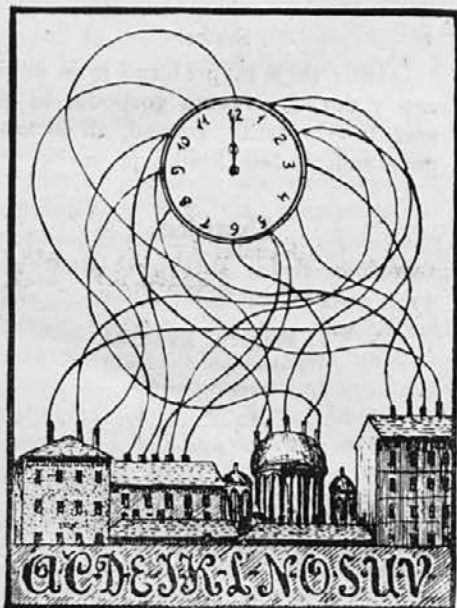
4. Vremenska uganka za julij.

(Stric Jože, Bloke.)

R E K O M C E
I A R I B O S
N D Č N O L E
H J A N K I M
L E S A D N E
A D A N V G J

5. Skrivalica „Ura“.

(Davorin Cijan, Maribor.)

6. Okvir s sliko.

(M. Pušnjak, Maribor.)

a a a a a a a c
č a a a a a e
f a a a a i
i a i i j k i
j k k l l l k
k l o o p r n
n s s s v v n
n o
o p p r r r š v z

Okvir, navzdol: moško krstno ime, mesto v Srbiji; počez: dva slava plemeniša izza turških vojn. Sredina: dvoje dreves, reka v Bosni, dva ptiča. Prekotnici sredine povesta vsebino okvira.

7. Posetnica.

(Vinko, Dravlje.)

E. Stanič et comp.

Kaj je bil oče imejtelja tega podjetja?

8. Večna pot.

(Plašnik, Škofja Loka.)

K D E L
P R B R
E Č
V E O D
R O D O
O B I M
I T A S
B A A
D I Č A
R E N A

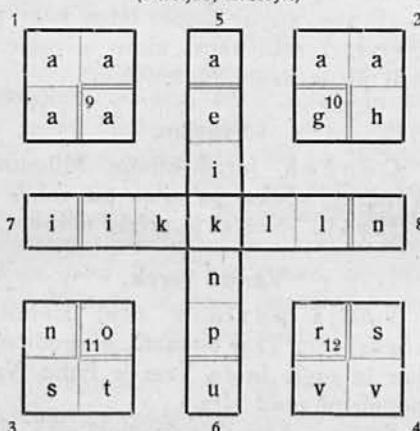
9. Polži.

(Iztok, Ljubljana.)

10. Križ.

(Mirosljub, Kočevje.)

1-2 oseba iz Jurčičevega „Desetega brata“,
1-3 poljska rastlina,
2-4 česar si marsikdo želi,
3-4 čistost,
5-6 in 7-8 dva trga v ljubljanski oblasti;
pa tudi besede 9-10, 9-11, 10-12
in 11-12 imajo vsaka svoj pomen.

11. Besedna uganka.

(R. F., Sedlo.)

Gosi, galeb, žolne, kače, pegam, srne, tele, krokar.

Vsaki živali odvzemi en zlog; ostanki dajo znan pregovor.

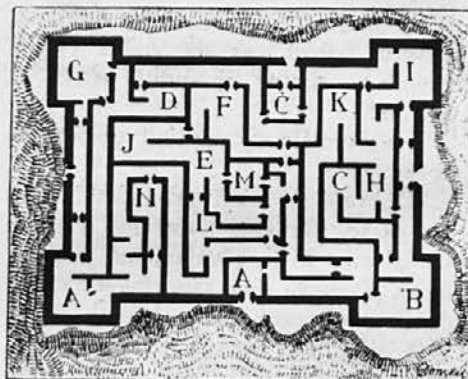
12. Spremenitev.

(S. O., Sele.)

g r d
+ + +
+ + +
+ + +
+ + +
l e p

13. Ječa.

(Priredil Domen, Zgonik.)

Neki bravec „Mladike“ je bil tako nesrečen, da je bil po nedolžnem obsojen v ječo, kjer naj bi v temnici (M) sredi mogočnega zidovja umrl od lakote. Jetničarju se mož zasmili v srce in mu ponudi rešitev: „Tu imaš ključ, ki odpre vsa vrata v gradu; ker pa je že močno izrabljen in zarjavel, odpre le tri vrata in se koj nato zlomi.“ — V noči odklene kaznjene le tri vrata in se reši. Po katerih prostorih (črke!) je hodil in pri katerih vratih je ušel iz gradu?

Razpis nagrad.

Za pravilno rešitev vseh ugank prva nagrada: 100 Din; druga nagrada: 50 Din. Ako bo več rešivcev, določi žreb.

Vse rešitve, tudi iz inozemstva, treba poslati vsaj do 20. julija 1925 v zaprtem pismu na naslov:

Uprava »Mladike«, Prevalje.

Rešitev ugank

v 6. številki.

1. Kres. Jemlješ skupine črk po številu zvezd od leve proti desni. Dobiš:

Visoko naš kres
plamti do nebes
in preko tri meje
žari in brate greje.

2. Vremenska uganka za junij. Ključ: Kamnosek, dvorišče, zgostek.

O svetem Vidu
skoz noč se vidi:
če se stegneš,
v dan dregneš;
če se skrčiš,
v dan trčiš!

3. Srečke. Vzemij najprej srečko A, nato B itd. (po abecednem redu). Številke ti povedo, katere črke od „Ezav Jakob“ moraš zaporedoma vzeti. Dobiš: Zabož kave.

4. Črkovna podobnica: Majhen človek se za velikim ne zapazi.

5. Tehtnica: Gorje premaganim!

6. Črkovnica: Past, pest, pust, post.

7. Pikova kvarta. Število in red pikovih znamenj pove, kako jemlji črke. Dobiš: Devet igralcev še enega petlina ne redi. N. pr.

8. Vžigalice:

T O M A Z

9. Konjiček:

Moje vse! zlato je reklo,
Moje vse! — je reklo jeklo.
Zvabim vse! zlato je reklo,
Zgrabim vse! je reklo jeklo.

10. Pregovori: Puškin.
Od rok do ust je dolga pot.

11. Želja lóterista. Ključ a=1, b=2 itd. Dobiš: Bog daj vsaj ambo!

12. Preštevalnica. Slika kaže rimsko številko X, vzemi torej vsako deseto skupino črk (med katerimi so tudi ločila). Začni pri O - sot in dobiš:

O domovina, v grob so te dejali,
pečat sovražstva vžgali nanj pekoč.
Kot Judje Krista so te pokopali,
da strta v vek bilá bi Tvoja moč.
Zastonj pa upom lepim so se vdali:
za tebe tudi pride še Velika noč.
Fr. Meško.